2

HISTORIA

DE BELLO ADMINISTRATO IN ITALIA PER Annos xv. & confecto ab Illmo ac R^mo Car^le

AEGIDIO ALBORNOTIO

PONTIFICIS MAX. INNO. VI.

Qui Auenione Tunc Residebat,

LEGATO,

sacri & insignis Hispanorum Collegij, quod Bonon. est, fundatore,

PRO VINDICANDIS IN LIBERTATEM OMNIbus Vrbibus, Quæ antea in ditione erant & imperio

S. R. E.

Ab Ioanne Genesio Sepulueda Hispano scripta.



MICHAEL PORRES DE SALAZAR

Sacri Hispanorum Collegij Rector Vexillifero, &
Antianis. Tribb. Senatui, Pop. q; Bonon. S. D.



VM excusum rursus typis commentarium, quem de rebus gestis ab Illustrissimo, ac Reuerendissimo Cardinale S. R. E. Aegidio Albornotio Hispano conscripsit ante multos annos Clarissimus, ac eruditione omni instructus Io. Genesius de Sepulueda, dum hic cõmorabatur, ut bonis artibus, ac disciplinis operam daret, editurus essem, ac cogitarẽ mecum gloriam omnem diuini illius uiri, quam assecutus est in Italia, dum Pontificis Max. legatus, qui tunc in Gallia erat, Innocentij Sexti summa cum potestate, urbes, quæ ante in ditione & imperio fuerant S. R. E. recipere studeret, cùm uestra libertate, & dignitate esse in primis coniunctam, statui non alienum esse, tùm à mea, omniumq; meorum collegarum erga uos singulari beneuolentia: tùm à uestra amplitudine, si liber hic uestro auspicio in publicum exiret: continet enim magna ex parte ea, quæ non minus fortiter, quàm etiam prudenter Cardinalis Albornotius gessit contra crudelissimos tyrannos, qui urbe ista occupata per uim maiores uestros durissimo seruitutis iugo oppressos tenebant. O quanta lætitia exultasse illos tunc credibile est, cùm se è manibus tàm nefariorum hominum ereptos uiderunt, ac subiectos S. R. E. ita tamen subiectos, non ut seruirent, sed in tutela potius essent ipsius, quo quid optabilius, quid utilius esse potest? iucundam igitur lectionem huius commentarij omnibus uobis fore existimo recordatione illorum temporum, quibus libertas primùm uestræ ciuitati restituta fuit: nam & si postea eam patres uestri amiserant, facile tamen fuit, ut rursus eam recuperarent; iacta enim ipsius iam erant fundamenta; nec tàm facilè erui poterant: semperq; Pontt. Maxx. S. q; R. Eccl. hoc in primis curæ fuit, ut ciuitatem istam pro multis in se meritis tuerentur, ac fouerent. Delitescebat liber hic in nostra bibliotheca, nullusq; præter nos ipsum legebat; Admirabamur nos Card. nostri Albornotij singularem fortitudinem, & summam sapientiam; magnam etiam capiebamus uoluptatem ex eo, quòd magno applausu, & lætitia in urbem istam uestram ab uniuerso pop. triumphans cùm ingrederetur, exceptus fuit; Quid? quòd

sui ut aliquod monimentum apud uos relinqueret suæ erga uos beneuolentiæ, postquã sanctißimis legibus Remp. uestram instituisset, regionemq; omnem pacatam reddidisset; effecit etiam, ut, quæ iam sublatæ uidebantur ob diuturna bella, & calamitates, rursus in ista præclara urbe bonæ florerent artes, ac disciplinæ, quæ literis continentur; earum enim omnium ut erat peritißimus, ita erat studiosißimus; Collegiumq; suo sumptu, in quod nobilißimi uiri ex uniuersa Hispania delecti reciperentur, extruxit, atq; instituit. E quo postea tam multi prodiere insignes uiri, ut si singulos enumerare uelim, uix poßim longißima oratione, nedum tam breui epistola omnium nomina complecti. Hi Regibus nostris in maximis rebus gerendis operam olim nauarunt, nauantq; etiam nunc. Videte igitur quantum nos uobis debeamus (tantum equidẽ, quantum & uos Cardinali Albornotio omnium uestrorum commodorum & libertatis auctori debetis) postquã celebritate urbis uestræ, & gymnasij adducti Catholici, ac Serenißimi nostri Reges (quos maiestatis causa nomino) nullius opera in administrandis urbibus, & prouincijs usi sunt libentius, quam eorũ, quos sciebant, sciuntq; in Collegio isto Bononiensi educatos, & institutos. Multũ certè etiã uobis debemus, quòd in tuendo, & augendo Collegij nostri patrimonio studium uestrum nobis nunquã defuit; per uosq; factum est, ut ocio hoc literario cõmodè frui poßimus. Accipite igitur, tanq; nostræ erga uos obseruãtiæ signum, libellum hunc, quo res tunc gestæ in hac urbe, & regione, alijsq; finitimis narrantur; nosq; uti facitis, amate; Valete. Bononiæ decimo cal. Aprilis M. D. LIX.

Michael Porres de Salazar Rector, Melchior de Malburgo V. I. Doctor, Matthæus de Riuera V. I. Doctor; Ioannes Montagna in iure Pontificio Doctor, Antonius Calderon de Celis, Ioannes Garsias de Brignas, Alfonsus Lopez de Potatos, Ioannes de Paredes, Ludouicus Campi Aznar, Stephanus Zarco, Ioannes Lopez de Arriaram, Ioannes Perez Cagnuto, Ioannes Lopez de Vercicano, Michael Dominguez Molon, Ioannes de Retana, Antonius Felices de Cerezuela, Antonius de Rata, consentientes editionem hanc approbarunt. Absunt uero a Collegio, Ignatius Lopez de Cardenas V. I. Doctor, Petrus Martinez Membrilla in sacra Theologia Doctor, & Ferdinandus Rodriguez in iure Pontificio Doctor,

AD ILLVSTREM, VIRVM D.D. LVDOVICVM CARRILLVM ALBORNOtium, in Librum, de rebus gestis Aegidij Albornotij, Io. Genesij de Sepulueda Cordubensis praefatio.



CVM Illustrium Virorum res gestas, & fortunae omnibus rebus dominantis temeritatem considero, ut praeclare imprimis cum his actum esse uideri solet, quibus illustrium factorum suorum illustres scriptores contigere: sic eorum conditio mihi quadam tenus uidetur miseratu digna, quorum gloria post praeclara ab ipsis uiuentibus edita facinora, obruta obliuione in obscuro iacet. Quam calamitatem maioribus nostris, idest Hispanis, scriptorum inopia contigisse, satis Mena conterraneus suo carmine deplorauit. Quid enim miserabilius, quàm post plurimos labores, ingentiaq; exhausta pericula, summam uirtutem suo praemio fraudari? Est uero, cùm aliarum uirtutum cõmune praemium bonor, tùm magnitudinis animi, teste Aristotele, maxime proprium. Qui bonor, eò cuiq; uberior defertur, quò ad plurium hominum, pluriumq; aetatum memoriam, eius laudes monimentis literarum propagantur. Senserat hanc iniuriam multos annos Aegidius Albornotius, uir sine controuersia suae memoriae decus, & gloria: qui cùm pacis, bellíq; artibus, uiuens, summam claritatem adeptus esset, nemo tamen eius praeclare gesta, nisi auarè, & dum alias res agit, memoriae tradiderat: donec prouenere grati homines in collegio Hispaniensi, quod eius auspicijs Bononiae nobilibus generis nostri iuuenibus literarum studia aemulantibus conditum est. Qui ut tantum uirum, deq; se optime meritum ab ea iniuria uendicarent, perlectis, ac consideratis epistolis Pontificum, ac Aegidij ultro citroq; missis; quarum maxima copia in collegij scrinijs etiam nunc asseruantur; quosdam uelut cõmentarios eius rerum gestarum summo, ut credibile est, labore confecere. Cùm uero nuper eruditi iuuenes mei sodales in Aegidiano collegio, qui dum, ut ego interpretor, mutuae inter nos beneuolentiae indulgent, ingenio meo, quod equidem intelligo quàm sit mediocre, tantum tribuunt, quantum ego nec

agnoſco, nec poſtulo, a me familiariter petijſſent, ut hiſtoriam totam hanc in ſuã ueluti quãdam formam redigerem, quamuis ego, & meæ tar ditatis conſcius, nec ignarus, quod Cicero teſtatus eſt, hiſtoriam nec inſtitui niſi præparato otio, nec exiguo tempore abſolui poſſe, diu equi dem repugnaui, ſacrarum literarum, & Ariſtotelicæ doctrinæ ſtu dio ſeueriore, quod me multos iam annos tenet, occupatus. Sed cùm tan to illi magis urgerent, & mihi uelut ingratitudinem exprobrantes Ae gidij erga nos merita commemorarent, acceſſit ſummi & grauiſſimi ui ri authoritas Bernardini Caruaial Cardinalis, qui Sanctæ Crucis in ſcribitur: qui ut eſt, cùm Illuſtrium uirorum, ſuiq; ſimilium, tùm in pri mis Aegidij Albornotij laudum (ut ita dicam) adamator, id mihi munus miſsis literis iniungere tanti putauit. Prouinciam ergo non tam perficiundi ſpe, quàm negandi uerecundia ſuſcepi. Et ſubciſiuas horas, quas literarum græcarum ſtudio, in quo aliquandiu uerſatus ſum, im pendere ſolebam, huic operi deſtinaui. Quod Ludouice Carrille Al bornotie tibi potiſsimum iuſtis de cauſis dicamus. non ob id tantum, quod quidem magnum eſt, quòd inter Principes Hiſpanos ita generis claritate, & omni uirtute, nulli ceſſurus excellis, ut ad illuſtranda ſcri pta noſtra, nomen tuum per ſe ſatis fore uideatur: ſed quia, cum tu ſis Albornotiæ familiæ Princeps, ac proinde gloriæ, ac laudũ Aegidij legitimus hæres, nefas duxi, quidquam à me rerum geſtarum huius di uini uiri memoriæ prodi, quin ſub tuo patrocinio in lucem emitteretur. Vt dum te hoc officio colimus, quod quãtuluncunq; eſt, certe Princi pes, & honeſtum ſibi, & glorioſum putare ſolent, ipſi quoq; Aegidio, cui ob ingentia eius in nos merita hoc officium præſtamus, hac quoq; parte gratificemur. Quem nemini ſuorum geſtorum hiſtoriam nuncupa ri, quam tibi, malle credibile eſt. Suſcipe igitur opus grato animo, & maiorum tuorum illuſtria facta recognoſce, ut hæc legendo, ſimul tuí generis gloria fruaris, ſimul ad æmulandam illam uirtutẽ (quod facis) tantò magis exciteris. Ita te quamlibet rudis, & nuda narratio iuuare, & opus quoquomodo ſcriptum aliqua ex parte delectare poterit, cum ſe tibi parum labore noſtro commendabit. Quamquam mehercule te ſtari poſſum, multum me in id operæ poſuiſſe; non modo, ut orationi la tinæ aliquem nitorem adderem, licet ne hanc quidem partem, quantum

in me fuit, neglectam reliquerim, ignarus quantum ea opera fuerim consecutus, sed multò magis in reuoluendis illis scriptis, ut aliqua saltem locorum, ac temporum ratio constaret, & pleraq; quæ desyderabantur, excerperem. Qua mihi parte hærenti, ac diu laboranti, dum implorata auxilia comparantur, opus intermittitur: & quod otium huic impendebam, uertendis e græco in latinum, exponendisq; quibusdam Aristo. uoluminibus tradidi. Quæ propediem edere cogitamus: donec Gometius Carrillus frater tuus Vir preclarus, & qui magno animo magnaq; sapientia Cõchensem ecclesiam Thesaurarius moderatur, quo q; alumno collegium nostrum meritò gloriatur, a me literis consultus multa e fidelibus monmentis excerpta suppeditauit, quæ me magnopere iuuarũt. Qua occasione inuitatus, cũ quæ intermiseram, reuocassem, absoluta ut recognoscerem, ac edere inciperem me hortati sunt, cum alij mei sodales Aegidij eiusq; gloriæ amantissimi, tum in primis Iacobus Pontius de Leon nostri collegij Rector, Vir integer et grauissimus, qui, ut de eius multiplici doctrina taceam, cùm priuatus, tùm maxime in eo magistratu constitutus suo se nomine, suaq; clarissima familia perquam dignum exhibere perseuerat. Horum igitur authoritatem secuti, ut obiter immaturæ forsitam editionis inuidiam authoribus leuemus, librum quem ipsi nondum maturuisse putabamus, ac iusto fortasse crudiorem emisimus. hac tamen fiducia, quod tibi dicatur, tutiorem ab iniurijs in manus hominum proditurum. VALE.

IO. GENESII DE SEPVLVE, DA CORDVBENSIS DE REBVS GESTIS ÆGIDII ALBORNOTII LIBER PRIMVS.



EGIDIVS ALBORNOTIVS, Natione Hispanus, patria Conchensis, ex clarissimá Albornotiorum familia, patrem habuit. Garsiam Aluarum Albornotium principem uirum, & multis populis dominantem, qui genus ab Alfonso quinto legionensium rege, perpetua stemmatis claritate repetebat. Matrẽ Teresam de luna, quæ eadem summo loco nata genus ducebat a Iaimo rege Aragonum. Is cum iam inde ab ineuntibus annis litterarum studio deditus, magna futuri profectus præbuisset documenta, ætate adultior in Tolosanum, florentissimum id temporis gymnasium, a patre, optima spe concepta, mittitur. Vbi ingenij felicitate, pertinaci erga litteras studio, eo processit eruditionis, ut breui inter paucos iuris pontificij peritissimos, nec extremó loco numeraretur: quam doctrinam cum eximia morum sanctitate & singulari religionis obseruãtia illustrasset, in patriam reuocatus nactusq; familiaritatem Alphõsi Castellanorũ regis, qui Algeziras urbes quondam nobilissimas haud procul sitas a freto herculeo a mauris recepit, sũmis uirtutibus hominum de se uicit opinionem. Regi adeo charus & sanctimonia uenerandus, ut interfuturus ille sacrificijs a nemine mallet, quàm ab Aegidio iam sacris initiato rem diuinã patrari. Quibus artibus cũ a rege summam gratiam iniuisset, haud ita longo interiecto tempore, Archiepiscopatu Toletano amplissima dignitate, ab eodem auctus est. Non multo ante prælium illud nobilissimum, quo ab hoc Alphonso uictus est & fugatus Benamarinus rex maurorum potentissimus, qui bellum hispanis illaturus innumerabilem pene exercitum in beticam traiecerat. Quod prælium rex inturus Aegidio rem diuinam facienti religiosissime interfuit. Et cum Christi corpus adorasset & uenerabundus ab eius manibus assumpsisset, ab

eodem sese arma indui poposcit. Cuius ille præcatus, ut res fœliciter eueniret, nonmodo corpus ferro, sed animum etiam summa spe ac ingenti fiducia armauit: dum fortiter gestorum, inuictæq; ipsius maiorum uirtutis admonet, & multa non inultæ impietatis in deum Christum exempla commemorat. & commisso certamine regem alios hortantem, ipse lateri proximus adhortationibus incendebat. Sed parta uictoria, receptisq; Algeziris, quæ fugato Benamarino, paruo negotio uictori cesserunt, dum Gibraltare obsideret, morbo correptus Alfonsus diem suum obijt. Regnumq; dissimillimus filius, atq; adeo pestis humani generis, Petrus ille excepit, cui facta crudelis cognomen merito peperere. Hic initio rerum, nondum ferina sæuitia sese efferente, Aegidium (ut par erat) eodem fa miliaritatis loco recepit, quem apud Alfonsum obtinuerat: eiusq; adhortationes & monita admittere uisus est: Adeo, ut hoc magistro morum, non paruam spem dese hominibus principio rerum exhiberet: Sed cum se paulatim pestis detexisset, cum uirtutibus, cœpit odisse magistrum. Nam cum primum castigationis dolorem animo repugnante, tamen altius suppressisset, paulopost uictus insita feritate, iusta consilia detrectabat: & cum cætera grauissime pateretur, illud ferre non potuit ab Aegidio sibi toties exprobrari: Quod fastidita Blanca uxore pudicissima, cuidam Mariæ de padilla effrenata libidine assuesceret: erat enim Aegidius, cum omnis generis uitiorum acerrimus insectator, tum libidinis uel maxime; a qua tantũ abhorruit, ut fama constet, nunquam cum hoc crimine, quo ad uixit, fuisse pollutum. Rex ergo dissimilimum hominem sua sponte palam exosus, pellicis quoq;, (quæ grauem censorem capitaliter oderat) precibus incensus, necem Aegidio molitur. Ille uero cognitis insidijs, quæ gratiosum in primis hominem diu latere nequiuerunt, causa simulata, missionem efflagitat: quam cum uix ad tempus impetrasset, Concham urbem patriam peruenit: ubi parumper cõmoratus, comparataq; profectione, ad clementem sextum pontificem maximum Auenio

nem, ſedem id temporis Eccleſiæ Romanæ, contendit. a quo libentiſſimè exceptus ſummoq; in honore habitus, paruo interiecto tempore, Cardinalis factus eſt. CLEMENTI SVCCESSIT in põtificatu Innocentius ſextus, uir integerimus, ſingularis conſtantiæ & ſeueritatis, apud hunc Aegidius ſanctitate & moribus per ſimilis, multo etiam magis gratia & authoritate ualuit: quandoquidem iam non ſapientia tantum, & pacis artibus cenſebatur, ſed magnis etiam uirtutis indicijs ſpem concitauerat, non minus præſenti ſe animo ad bella gerenda futurum, quam acri ingenio fuiſſet ad literas capeſſendas. OPPRIMEBATVR eo tempore a tyrannis magna pars Italiæ, quæ Eccleſiaſticæ ditionis erat: inſtimulante ad id, non modo fauente, Ludouico Bauaro Imperatore, quem propter ipſius ſcelera, Innocentius quoq; poſt ſuperiores Pontifices anathemate reuinxerat. quippe cum occupaſſet cum multis alijs oppidis Viterbium Ioannes Vicus: Ariminum, Piſaurum, Fanum, Malateſta de malateſtis: Vrbinum Antonius Philaretus. Ac ne ſingulos perſequar, quota pars erat imperij eccleſiaſtici, quæ a tyrannis non teneretur. ad eas igitur ciuitates recipiendas, quæ ſuperiorum Pontificum negligentia magna ex parte amiſſæ fuerant, & ſi quædam alia Innocentium ſtimularent, poſcentibus nonnullis earum idipſum per legatos, multum tamen Aegidij uirtutem conſiliumq; inuitaſſe creditũ eſt. pleriſq; igitur rebus opportunè congruentibus, Pontifex nihil cunctandum ratus, Aegidium ad ſe uocat, conſilium ſuum exponit: multos eſſe in Italia populos ab Eccleſia per uim tyrãnicam alienatos, cum magna rei eccleſiaſticæ iactura & Pontificum dedecore: fore, niſi ſerpenti indies malo quam primum occurratur, ut cæteri eorũ exempla ſecuti ab eccleſia propediẽ deſciſcant: tanto magis, cum Ludouicus Imperator Eccleſiæ infeſtiſſimus hoſtis, eas ad defectionem ſollicitare nunquam deſiſtat. commemorat deinde, quantam ipſe, & Cardinalium collegium, ſpem & præſidium in eius ſapientia, fide, ac uirtute collocauerint. ſummam eius belli contra tyrannos adminiſtrã

di ad eum communi omnium ſententia ac conſilio deferri. Pro inde ſe honeſtiſſimæ ſimul & honorificæ rei accingat. Quam peractu non ſe credere tantæ uirtuti, & induſtriæ difficilem fo re, nonnullis iam ciuitatibus tyrannorum ſæuitiam deprecan tibus, quæ ſint ad expeditionem neceſſaria, diſpiceret. Milites omnis generis, pecunias, commeatus, abunde ſe ſuggeſturũ pollicetur. Quibus rebus ille amiſſas eccleſiæ opes ualeat reſti tuere, & ſibi immortalem gloriam comparare. Hac oratione delectatus Aegidius, quod uideret oblatam ſibi occaſionem in difficili quidem honeſtiſſima tamen cauſa uirtutem ſuam & conſilium oſtentandi: prouinciã libenti animo ſuſcepit. Quin etiam gratias ſe habere reſpondit pontifici, quod ſibi potiſſi mum eas partes iniungeret. nam & ſi rei onus ſentire, nihil ta men ſibi potius, nihil antiquius eſſe, quam eccleſiæ ac Ponti fici ſuum officium impartiri. cuius rei cauſa nullos labores, nulla diſcrimina, deprecari ſibi iampridem induxiſſet. bonam ſpem conciperet. daturum ſe operam, ſperareq́; ut debellatis tyrannis, omnes ciuitates, quæ unquam eccleſiæ paruiſſent in eiuſdem redigerentur poteſtatem. In habendo igitur delectu uix menſe abſumpto, iuſtum exercitum diuerſarum nationum Gallorum, Theutonum, Cimbrorum, Britanorumq́ Aegi dius comparauit. uſus ad hoc magna ex parte opera Gome cij Albornotij nepotis ex fratre Aluaro Garſia Albornotio, uiri ſtrenui & rei militaris bene periti. Proficiſcenti addit ſe comitem Luppus archiepiſcopus Cæſarauguſtanus, uir ſapiẽs & alto conſilio, quẽ Aegidius multis magniſq́ beneficijs de uinxerat, ſuorumq́ conſiliorum arbitrum adhibebat, ſecutus eſt, & Alfonſus Toletanus Pacenſis epiſcopus, auctus ea digni tate a pontifice Aegidij precibus exorato. Erat enim ei ueteri fidaq́ familiaritate coniunctus. Quin etiam ab hiſpania huius expeditionis fama celerrima nonnullos exciuit. In primis Blaſ cum Fernandum, & Garſiam, Albornotium, Aegidio conſan guinitate propinquos, qui iam ſub Alfonſo rege caſtellæ mi litantes ſuæ uirtutis præmium, amplos honores fuerant conſe

cuti: & post Aegidio operam egregiam, ut suis locis referemus, in bello gerendo nauauerunt.

ERAT ea tempestate archiepiscopus, princepsque idem mediolanensis Ioannes Mathei filius. in huius fauore conciliando magnum fore momentum ratus Aegidius, Mediolanum iter suscepit, quo cum appropinquare nuntiaretur, archiepiscopus, multis honestissimis uiris, ac fermè nobilissimo quoque longius præmissis, ipse obuiam cum magno comitatu ad duo millia ab urbe passuum officij gratia procedit, ac demũ splendidè magnificèque hospitio accepit. Edicto per urbem, ut Aegidio eiusque uniuerso exercitui cibaria abundè sine ullo pretio suppeditarentur. Aegidius literas, quas a Pontifice attulerat principi reddit. Harum summa fuit. Aegidium legatum, quem a latere suo in Italiam cum exercitu mitteret, ad recipiẽdas a tyrannis urbes, quæ ditionis essent ecclesiasticæ, ipsi etiã atque etiam commendare: quicquid fauoris & auxilij in eum contulisset, sibi fore quam gratissimum: non se solere acceptorum beneficiorum memoriam deponere, aut esse in referenda, uel cum fœnore gratia parciorem. Postero die, qui fuit decimus septimus cal. Octob. cum lecta epistola princeps adesset, Aegidius insuper pontificis mandata exponit. quanta, quamque iusta esset Pontificis indignatio in tyrannos, qui nullo, nec christianæ religionis, nec legum humanarum respectu, ecclesiasticas urbes occupassent; ad hos depellendos magnam in ipsius Archiepiscopi fide spem Pontificem, cum eam expeditionem moliretur, collocasse: proinde obtestari, ut Christi uicario, omnia de ipso sibi promittenti, ne deesset: Ecclesiæ, cuius ipse bona pars esset, laboranti, & in ruinam præcipiti succureret. Quibus auditis, princeps multa simul animo agitans, pugnante uidelicet cum petitione honesta, eo timore, ne debellatis tyrannis, ipse quoque Bononiam, quæ itidem ab ipso occupata ad ecclesiam pertinebat, amitteret, semper se, respondit Pontificis uoluntati fuisse obsequentissimum, quia tamen ea res

ardua pergrauisq; esset, ad deliberandū se diem sumpturum. Postridie reuersus, incertum, an rei honestate uictus, an quod a Pontificis uoluntate non auderet dissentire, respondit, bellum quidem, quod contra multos simul & potentes tyrannos quiq; partim iam in armis cum manu nō contemnenda essent, iniretur, difficilimum uideri: se tamen, quemcumq; euentum fortuna tulerit, quicquid in se opis & auxilij fuerit, in ecclesiæ dignitatem libenti animo esse collocaturū. pergrata fuit Aegidio principis responsio, eo magis, quod intellexerat, paucis ante diebus Francisci Estensis & Malatestarum ad Archiepiscopum legatos Mediolano discessisse, & proxime a Ioanne Vico & a tyrannis Forliuij, Rauennæ, Fauentiæ, aduenisse. quid legati cum Archiepiscopo egissent, ualde metuebat: neq; n. dubitabat a tyrannis suo aduentu cōmotis, ad captandum principis fauorem, hos fuisse dimissos. licet Archiepiscopus interrogatus aliam cæterorum aduentus causam simulate reddiderit. nam Principum Fauentiæ & Forliuij legati, ex consilio (ut creditum est) Archiepiscopi, alijs fortasse recusantibus, Aegidium conuenerunt: quasi ad ipsum fuissent legati, renunciantes, Principes suos paratos esse imperata facere, si modo æqua conditio, citraq; detrimentum offeratur. quibus Aegidius haud ignarus, quo animo dicerentur, pro tempore quæ uisa sunt, spe pacis interiecta, respondit. triduo ibi commoratus facile intellexit, Archiepiscopum uereri, ne si ipse per Flaminiam iter faceret, Bononia, quæ nullo, aut paruo præsidio tenebatur, in discrimen traheretur. hanc ut ei sollicitudinem explicaret, simul quod allatum erat Malatestam, qui bellum tunc gerebat cū Gentile Moliano, cum mille quingentis equitibus, haud procul a Ferraria castra posuisse, quicum ad præsens confligere, non erat consilium, iter se in agrum Pisanum carpturum, Archiepiscopo, id ipsum suadenti, secreto affirmauit: petitq; ab eo duos uiros authoritate graues, consilio præstantes sibi dari, quorum opera in legatione mittenda ad Io. Vicum uteretur: quiq; simul ipsum de Archiepiscopi uo-

luntate erga Summum Pontificem edoceret, ut intelligeret nullam sibi ad resistendum spem esse debere a Principe Mediolanensi. Datus est cũ Occino a secretis Gulielmus iuris legumq; scientia clarus: ambo consilio ac uirtute præstantes. Proficiscentem Archiepiscopus muneris ergò duobus poculis argenteis, tertio aureo, magni prætij prosecutus est.

CVM ad oppidum qui sanctus Dominicus appellatur, peruenisset, legatos a Marchione Estensi obuios habuit; qui omne eius studium operamq; polliciti, ita excusarunt, quod promissa auxilia Hugoni misso rogatum suppetias non præstitisset ut iusto eum metu exclussum, non uoluntate defuisse ostenderent. Nam præterquam, quod Malatesta propius Ferrariã castramẽtatus esset, multos etiam ciues in ipsius caput conspirasse: daturum tamen operam, ut quod uerbis professus esset, re aliquando declararet. Accepta Aegidius excusatione, respõdit, gratiam se habere Marchioni Estensi, quod eo animo esset erga se, Summumq; Pontificem: fore, ut eum instituti consilij nunquam pœniteret. Hoc responso legatis redeuntibus, Legati quoq; a Malatesta Ariminensi ad Furnum nouum (quod oppidum est in agro parmensi) agmen consecuti, cum huiusmodi mandatis adsunt: ægro animo se se tulisse, quod Aegidius a Flaminia iter auertisset: qua id ratione fecisset magnopere mirari: tanto magis cum ipsius studium animusq; in ecclesiam nunquam fuisset dubitabilis: quibus tamen uerbis cum iniqua postulata addidissent, re infecta, sed cum pacis futuræ spe, redierunt: tandem itinere non intermisso quinis denis castris Florentiam peruenit: fuitq; a Florentinis splendide ac magnifice exceptus: nulloq; officio sociæ & amicæ ciuitatis prætermisso, centum quinquaginta equites ei auxilij causa, hæc ciuitas decreuit.

IAM hinc Aegidio, quos uiros ab Archiepiscopo Mediolanensi accepisse, demonstrauimus, legatos ad Ioannem Vi

cum mittere, placet. quibus mandat, ut exposita Archiepisco pi uoluntate ac consilio, erga susceptam expeditionem, Pontificis suisq; uerbis ei renuntient, oppida, uicos, castella, quidquid demum occupasset, quod iure ad ecclesiam pertineret, Pontifici sine ulla mora restitueret: habiturus si ita fecisset, omnium præteritorum malorum a summo Pontifice ueniam: sin recusaret, aut quouis modo tergiuersaretur, ut Ecclesiæ Pontificisq; hosti bellum indicerent, & minis conterrerent. A Florentia Aegidius magnis itineribus Senas ire contendit. huius .n. ciuitatis primores cognouerat uehementer tumultuare: dum alteri Ioanni Vico, alteri Pontifici Maximo studerent: cuius aduentu, operaq;, & prudentia Episcopi Senensis celerrime effectum est, ut composita seditione omnes in Ecclesiæ partes adducerentur; & communi consilio centum auxiliares equites Aegidio ea ciuitas daret. Interea allatum est hostiles copias non longe abesse a Meuania & Monte Faliscorum: quare ea oppida non contemnendis præsidijs muniri placuit.

INFLVXERAT Italiæ temporibus illis perditorum hominum multitudo: qui a Germania non domicilium, aut nouas sedes captandi gratia, ut Cimbros olim fecisse legimus, sed bellandi prædandiq; studio conciti, Montem Regalem & Comitem Laudinum duces sequebatur. His belli gerendi ea ratio erat, ut singularum ciuitatum agros hactenus infestarent, otiumq; earum sollicitarent, donec populi magno prætio ab eis pacem redimere, cogerentur: qua immanitate cum in populos Ecclesiasticæ ditionis potissimum usos constaret, non tamen Aegidius ad presens eos bello lacessere in rem fore, ducebat: ne si Ioanni Vico id ipsum magnis præmijs pollicitationibusq; suadenti socia arma iunxissent, hostium numerus magna multitudine augeretur. Erat .n. ea societas, nam sic uulgo dicebatur, armatorum octo ad modum millia: quorum tria tantum pedibus cæteri omnes equis militabant, quin potius in suas partes adducere omni ratione enitendum ratus, Carolo

Aduadulæ

Aduadulæ, & Io. Alberto, uiris magna, & authoritate & prudentia, negotium dat, uti Germanos adeant, eorum animos tentent, quid consilij cœpissent explorato, conentur a Io. Vico ad exercitum ecclesiasticum auertere: De conditionibus uero pacis & societatis nihil se inconsulto paciscantur. Sublatæ Perusini exorta inter ciues magna seditione, legatos publice ad Aegidium mittunt, qui ipsum edocerent, quanta in dissensione populus ille uersaretur. Quæ cum accedentibus odiorum, ut fit, in dies nouis causis, magis ac magis aleretur, positum esse in eius aduentum, ac authoritate ne ciues cum ciuibus confligant. Propterea comprecari, iter ad ipsos quantum maxime posset acceleraret. Fore eam rem populo perusino magnopere saluti, Aegidio non mediocri fortasse usui ad bellum gerendū. Cui petitioni, cum Aegidius libenter acquieuisset, magna cū celeritate Perusium contendit: exceptusq; cum ingenti lætitia pacem breui inter ciues composuit: atq; omnium animos in ecclesiæ, & Pontificis studium conuertit.

INTEREA legati, qui fuerant ad societatem missi re infecta redeuntes, hoc tantum responsi a Germanis attulerunt. Statuisse se libere uagari, nec cuiusquam imperio, aut uoluntati se addicere. Quod responsum, cum Aegidius ad concilium retulisset, cui adhibuit primos quosq; Perusinæ ciuitatis, omnes in eam sententiam uenerunt. In primis habendam esse rationē, ne Germanorum societas se se hostibus aggregaret; ad hoc unam potissimam uiam patere. Si cum tota adduci non potuerit, aliqua saltem eius pars cū Duce Monte Regali magnis pollicitationibus, & qualibet grandi mercede conduceretur, ut altero Ducum conciliato, alterius opes non forent extimescendæ. Sed de his rebus legatione missa, responsum est a Germanis. Se fide data acceptaq; & iureiurando sanxisse, nulla societatis partitione facta, omnes eandem semper belli fortunā experiri: quibus responsis legatis redeuntibus, tertio Aegidius ad montem Regalem legatos cum his mandatis mittit, quando societati nullis præmijs persuaderi posset, ut aut tota

aut aliqua ipsius pars sub signis ecclesiæ militaret; dum libere uagari, ac neutiquam se iungi iureiurando statuisse, profiteatur, ab eo postulare; primum, ut copias quæ agrum Tudertinum infestarent; inde quamprimum abduceret; deinde ciuitates ditionis ecclesiasticæ ne bello, neue alia iniuria lacesseret; postremo rogare, ne hostibus suis, Pontificisq; præsertim Io. Vico præstaret auxilium. Quæ si ita fecisset, magnam illi secum, & cum Pontifice Maximo, gratiam futuram, acturumq; se pollicetur cum summo Pontifice, ut fratrem eius, hominem ecclesiasticum & utriusq; iuris non imperitum, cũ honestis redditibus episcopali dignitate augeret: sin minus hæc impetraret, quæ tam iusta & honesta essent, cum non minus hostes ecclesiæ ulciscendi, quam amicos & clientes conseruandi curam suscepisset, non se se commissurum, ut horum iniurias neglexisse uideretur. Ad hæc Mons Regalis paucis respondit. Iusta esse Aegidij postulata: & accepta conditione, nihil se deinceps acturum pollicetur, quod intellexerit, Aegidio Summoq; Pontifici molestiam, aut incommodum allaturum, statimq; exercitum a Tuderto promotum in Picenum perduxit. Hæc eodem tempore Aegidio responsa factaq; referebantur; & legati, quos ad Io. Vicum miserat, redibant, qui hæc responsa ab ipso reportarunt. Aegidij postulata grauia se, & periniqua censere; & in quæ sine magna opum suarum iactura, suoq; dedecore descendere nequiret. Pacem tamen cum eo, ac Summo Pontifice, certis conditionibus libentissime esse facturum. Quibus conditionibus, cum eas per iniquas esse constaret, minime acceptis, Aegidius, cum primum per anni tempus posset, eum bello persequi, statuit. Tunc uero affecto autumno, parte exercitus Romam missa quæ populum in officio contineret, locum hybernis deligendum, & omnia quæ usui belli futura uiderentur, comparanda existimauit. Abolita igitur inter perusinos discordia, sua præsentia, animisq; in Pontificem confirmatis, populũ eo nomine liberali oratione collaudatum hortatur, ut in ea sententia & fide persisteret, tum quod in se tam officiosi extitissent, gratias egit. Postremo Florentinorum, ac Senensium exemplo

cõmemorato,

commemorato, petit, ut ipsi quoque se aliquo auxilio iuuare officij ducerent. Tunc Perusini per primores ciuium omnem suam operam fidemque polliciti, equites ei ducentos dant, quibus loco prætoriæ cohortis uteretur. Hijs copijs Aegidius auctus, nec dum tamen Io. Vico militum numero par, in Montem Faliscorum, quod oppidum, quia nec ab hoste longe aberat, & erat in edito colle situm, hybernis opportunum censebatur, hyemandi causa xvii. die ante calendas Decembris contendit.

TRIBVS ibi mensibus traductis, cum nec pecuniæ a Pontifice submitterentur, nec commeatus conuecti suppeterent, cœpit exercitus fame laborare: nec .n. ab Aegidio in maius tempus rei frumentariæ potuerat prouideri: quandoquidē ad numorum inopiam, ea quoque mala acciderant, ut Patriarcha Aquilegiensis, & Episcopus Tudertinus, cum reliquis, qui exercitui commeatus supportare fuerant polliciti, fidem metu hostium exclusi fallerent. Naues etiam quæ à Corsica & a Sardinia frumentandi causa missæ redibant, interciperentur. Quo malo, cum multi milites discedere cogerentur, ecclesiasticus exercitus in dies minuebatur In tanta omnium rerum iniquitate, Aegidius Pontificem de cunctis certiorem faciendum ratus, Episcopum Pacensem cum mandatis & litteris mittit, ut ipsum edoceret, quam in angusto res esset, & in quanta non commeatus modo, sed militum etiam indigentia exercitus uersaretur. Quibus malis ni subueniretur maturè, timorem esse, ne deficiente ecclesiastico exercitu, atque indies decrescente; hostibus contra, ex his rebus maiorem audaciam, maioresque spiritus sumentibus, eæ quoque ciuitates, quæ hactenus ecclesiæ sine controuersia paruissent, discrimen adirent. Se uero eo semper animo persistere, conscribit, ut pro Pontifice, & Ecclesia nullum laborem, nullum discrimen esset deprecaturus. Sed nec Imperatorem sine exercitu bellum gerere, nec exercitum sine stipendio, aut contineri, aut reparari posse. In eam se necessitatem esse compulsum, ut cæteris absumptis ex instru

menti sui uasis argenteis aureis ue nihil sibi reliquum fecerit, omnia aut distraxisse, ut oppignorasse. Multum præterea æris alieni contraxisse, ut milites in officio contineret, et parum profecisse. Magnam etenim partem ex hybernis, cibariorum inopia discessisse. At sibi a monte faliscorum copias idcirco nõ esse promotas, quod dubium non esset in tanta militum paucitate, si inde discesserit, hostem, qui quotidie infestus adesset, oppido potiturum. Quod ad ducendum bellum, natura situs magnam faceret occasionem. Cuncta tamen damna posse resarciri, si ab ipso pecuniarum, quantum satis esset, suppeditaretur. Iam.n. se in Aetruriam, ac Galliã cisalpinam dimisisse, qui militum delectum haberent. Paucis interiectis diebus allatum est, Vrbeuetanos, quæ ciuitas, cum tota Pontifici pareret, tamen in duas factiones, Musatam & Marchulinam scindebatur, intestino bello acriter agitari. Nam extra multa data, acceptaq; uulnera, plurimos ciues interfectos fuisse, nunciabatur. Ad quas discordias sedandas, uirum authoritate grauem & rebus gestis insignem mittit, qui ciues graui oratione castigatos, ad concordiam omnibus rationibus hortatus est. Et cũ perpetuam pacem impetrare, difficile esset; factis in annum inducijs, obsides utriusq; factionis principibus imperauit; accepitq;.

DOMESTICIS seditionibus leuati Vrbeuetani, bellũ omnes Io. Vico inferendi, cõsilium inire cœperunt. Quo cognito, Ioannes Vicus adeo commotus est, ut collatis omnibus uiribus, in Vrbeuetanos totum bellum conuerterit. Quibus superatis, expugnataq; urbe, multis promiscuè necatis, in primos quosq; ciuitatis multifariam sæuitum est. Postremo magna ui peccuniarum uniuersis imperata, quosdam secum captiuos duxit, qui postea libertatem ab eo octo millibus ducatorum redemerunt. Quo tempore Vrbeuetani bellum aduersus Ioannem Vicum moliebantur; eodem Viterbij, cui Petrus Vicus Ioannis frater præerat, ingens animorum cõmotio facta est. Quidam.n. ex primoribus ciuitatis, conspiratione in tyran

num facta, cum trecentorum armatorum manu, quam occul te coegerant; magno clamore excitato, populum ad libertatẽ uocare cœperunt. Quo cognito, Petrus Vicus extemplo amicorum cohorte, quos satis paratos habuit, comparata, forum occupauit, ubi acre prælium commissum est, ac demum populares in fugam coniecti, quorum multi comprehensi, & suppli cio affecti sunt. Inter quos quatuor ex nobilitate securi percussi, alij uero timore perterriti fuga mortẽ uitauerunt, quorum omnium bonis publicatis, magnum inde Io. Vicus pecuniarum numerum congessit. His rebus fiebat, ut eius indies authoritas ac opinio cresceret, & exercitus augeretur. Quæ cũ Aegidio, non sine ingenti eius dolore, nunciarentur, nondum tamen cum hoste prælio decernere, a quo tam longe numero militum superabatur, ex usu esse ratus sese hybernis continebat, expectans, dum auxilia, quæ a Pontifice mittenda erant, se, cum cætero exercitu cõiungerent. Sed cum diutius hæc morarentur, longumq; uideretur expectare, nec suam pati dignitatem ut impune Io. Vicus agrum faliscorum, crebris incursionibus, quotidie uastaret; fluctuans animo, ac tota mente agitans, si qua ratione æquari posset, quod uiribus deerat, hoc cunctis consilijs præferendum statuit. Intellexerat robur exercitus Io. Vici in equitatu esse. Cum huius primoribus magno præmio, ac magnis pollicitationibus, per occulta colloquia pacisci conatur, ut copias ad se traducerent, Quod horum plerisq; persuadere, tanto minus fuit difficile, q, multorum populorum tyrannum, ac hostem ecclesiæ deserentium defectio; non magni facinoris inuidiam, sed pietatis potius speciosum titulum, apud honestissimos quosq;, & christianos homines habitura uidebatur. Quingenti igitur equites, signis repente sublatis, ad Aegidium transierunt, quorum defectio. Io. Vici audaciam usq; adeo fregit, ut Vrbeueteri contentus, nullam deinceps incursionem facere auderet, Aegidius uero cum iam uirium non pœniteret, relicto in Monte faliscorum firmo præsidio, cui Carolum Adoadulam præfecit, milites ex hybernis educit, cœpitq; hostem bello prouocare.

TEMPLVM erat Laurẽtio dicatum haud procul ab Vrbeueteri, opere ac natura ita munitum, ut arcis locum, speciemq́ præberet. Hoc, quia Ioannes Vicus alta fossa circundũcta, ualido militum præsidio firmauerat, Aegidius in primis expugnare statuit: Ac Iordani cum parte copiarum id negotium dat. Is properè ad motis machinis, ac tormentis dispositis, se ita strenue gessit, ut quo die oppugnari cœptum ab eo est, eodem quoq; fuerit expugnatum. His autem, qui templum custodiebant, uenia data, & abeundi facta facultate, Cõcharatum, & Albertatium Richasulum, ac Benedictum Ormarium cum centum quinquaginta militibus custodiæ loco relinquens, ipse cum reliqua manu Vlsinum oppidum proficiscitur. Quæ cum Ioanni Vico renuntiata essent, cum peditibus nonnullis, sed omni equitatu urbe egreditur, experiundi gratia, an templum sicut celeriter fuerat amissum, ita propere posset recuperari, Templum prætergressus cum nemo se illi obiecisset, speculatores mittit, qui cognoscerent, ecquid prope lateret insidiarum, qui renuntiarunt, haud inde procul hostium uisa quinq; signa. Quo metu subsistere agmen iubet, nec est ausus ultra progredi. Ecclesiastici uero nunciato, quo loco Ioannes Vicus extra oppidum uagaretur, ei se celeriter ostendunt: & commisso prælio, cum acriter utrinq; pugnaretur, qui templum tenebant, hostes à tergo adorti, tantum eis terrorẽ incussere, ut turbato ordine, multis occisis, pluribus uulneratis, & uno signo amisso, cæteri in fugam uerterentur, cum quibus Io. equo saucio in oppidum sese recepit. Corsidium deinde oppugnari placet, quoniam ex eo oppido ecclesiasticos cõmeatu prohibere facultas erat. Ergo a circuniecta manu ubi tela iaci cœpta sunt, & propugnatoribus nudatus murus, admotis scalis milites conscendunt, & ui oppido celerrime potiuntur, qua oppugnatione oppidanorum nonnullis occisis, cæteros nulla affectos iniuria Aegidius in suam fidem recepit. Paulo post urbem Toscanellam cum arce (oppidanis, ad deditionem oppugnatione, & Corsiliensium exemplo compulsis) recepit. Interea pecuniarum a Pontifice præmissis subsidijs,

equites

equites etiam trecentum peruenere; missa sunt itidem auxilia à Ioanne Archiepiscopo Mediolanensi, quæ prætereunti Aegidio fuerat pollicitus, quæ res ut exercitum ecclesiasticum numero uiribusq́ auxerunt, ita hostibus magnum iniecere terrorem. Prorsus, ut multi tyrannorum auxilijs, quæ Ioanni Vico submiserant, reuocatis, in suas quisq́ res omnes curas intendere cœperint, & necessaria ad sui defensionem comparare.

CVM septingentis æquitibus, peditibusq́ pro numero equitum Io. Vicus in oppidum, quod Aquam pendentem appellant, ab Vrbe ueteri profectus est, reparandi exercitus gratia, & quod locus ille opportunior ad trahendum bellum uidebatur: quo cognito Aegidius Andreæ Salamoncello, uiro magni animi, & consilij, cuius in bello gerendo singulari opera sæpe usus est, imperat, cum equitatu, & parte copiarũ eum anteuertat, ac itinere prohibere contendat. Qui celerius omni opinione, quod iussus erat, executus, uiam occupat, & procedere pergenti hosti sese acie directa opponit: quam pugnam cũ Io. minime detrectasset, infestis signis acriter utrinq́ concursum est: pugnatumq́ diu est equo marte, hos cladis nuper acceptæ indignatione, illos pristinæ uictoriæ gloria accendente: postremo Io. multis suorum amissis, cum reliquis funditur fugaturq́, coactusq́ est iterum in Vrbem ueterem sese recipere: postero die ad Arcem abbatiæ producto exercitu, ubi oppugnare frustra tentasset, uisumq́ esset oppidum inexpugnabile, obsidione cinxit: quam cum diutinam fore, oppidani intelligerent, & sibi perniciosam, desperatis Io. Vici rebus, sese Andreæ dediderunt. Quorum exemplum secuta multa oppida finitima, quæ sita in montibus, fuerant a Io. Vico præsidiis munita, admoto tantum sibi exercitu ecclesiastico, se Aegidio dediderunt. Tunc uero multarum ciuitatum, quæ tyrannis seruiebant, legati ad Aegidium uenerunt. Gratissimum sibi primo fuisse nuntium, quando Aegidius cum exercitu in Italiam aduentare, nunciatus esset: nam tunc demum suæ libertatis spem aliquam concipere ausos fuisse. Victorias dein

de ab eo

de ab eo de hostibus partas uehementer gratulari; nam & si plerasque urbes ecclesiæ amissas a tyrannis bello recepisset, magis tamen ex suo, quam uel Pontificis usu euenisse, se non ignorare. Cum illæ amissas urbes, ipsi libertatem, quo nihil melius esset in rebus humanis, recuperassent. Proinde suis malis edoctos, quam sit calamitosum tyrannis seruire, se suaque Aegidij Pontificisque fidei ac potestati tradere. Quicquid imperasset, libentissime se esse facturos, tantum se a uiolentia ac iniuria tyrannorum tueretur. Aegidius liberali oratione legatos prosecutus, eorum animos sermone sic confirmauit, Pontificem ut id bellum susciperet, non magis amissæ partis ecclesiastici imperij indignationem, quam infelicium ciuitatum, in quas scelestissimi homines tyrānidem exercerent, miserationem impulisse. Sperare sese quam maxime a facinorosis hominibus, hostibus ecclesiæ, qui omnia iura diuina humanaque uiolassent, tantorum scelerum pœnas quam primum sumpturum, Ac omnes ciuitates, quæ aut ui tyrannica inuitæ suppressæ fuissent, aut sponte hactenus seruientes, aliquando resipiscerent, in libertatem uindicaturum. Satis enim liberos esse, qui ecclesiæ tantum ac summi Pontificis legibus inseruirent. Quod si qua ciuitas, eo stultitiæ ac dementiæ procederet, ut oblatam libertatem recusaret, ei non impune, non magis quam ipsis tyrannis fore. His responsis legati lætabundi discendunt. A quorum sententia Cornetani tam longe aberant, ut pro Io. Vico, se Pōtificis hostes esse haud obscure profiterentur. Quo cognito Aegidius, ne eius ciuitatis pertinacia exemplo quoque nocere posset hos omnium maxime bello persequi, & prima quaque temporis opportunitate agrum Cornetanum uastare statuit. Quare Iordanem & Blaseum nepotem suum Romam properare iubet, & copias quæ hybernandi ac præsidij gratia eo missæ fuerant, in agrum Viterbiensem deducere.

QVOD consilium ubi Ioanni Vico nunciatum est, Reuerium Victoruim quem unice diligebat, & quod erat ad nectendos dolos mirus artifex, magnificiebat, cum centum

quinquaginta

quinquaginta equitibus Cornetanis subsidio mittit. Is non ignarus quantam ecclesiasticis ad bellum gerendum, opportunitatem Mons Faliscorum faceret, consilium inire cœpit, ut Carolo, quem oppido præfectum ab Aegidio diximus, cum præsidio circunuento, interfectoq́; oppido potiretur. Ratio hæc fuit. Arx erat munitissima, quæ à Monte Faliscorum circiter tria millia passuum aberat, Arx Castellacij appellata: cū huius arcis præfecto consilium communicat, monetq́; uti literas, nunciumq́; secreto per speciem proditionis ad Carolum mittat, quibus polliceatur in arcem ipsum cum armatis accipere, si ad diem dictam magno cum silentio paulò ante lucem præsto fuerit; quibus, cum Carolus, magnæ sibi gloriæ oblatam occasionem, quam diu captauerat, ratus, rescripto annuisset, præstituto die, qui fuit undecimus ante calendas Maias, Reuerius Victorius ipse, cum magno equitatu peditatuq́; proxima silua occultatus Carolū expectabat, ut prætergressum à tergo adoriretur. At Carolus, qui hostis pollicitis fidem non sine suspitione insidiarum habebat, consilia ad omnes casus comparabat. Nam militibus paucis ad tutelam oppidi relictis, cum cæteris omnibus bene instructis, ac ordine seruato, de tertia uigilia proficiscitur. Signo accepto, equites decem cum centum & quinquaginta peditibus præmittit, qui fidem arcis præsidis periclitarentur: ipse cum reliquo agmine, haud ita longo interuallo, in uia subsistit. Præfectus antecursores prope arcem conspicatus, cœpit magna uoce ecclesiam inclamare, simulq́; ab arce in eos tela conijciebātur. Quo signo hostes subito è silua exorti concurrunt; nec multis paucos, circunsistere, & comprehendere fuit per difficile. At Carolus, qui auribus animoq́; intentus euentum rei subueritus, expectabat; exaudito clamore & hostium insidijs intellectis, aduolat, & impetu facto hostem in se conuertit, & cum diu fuisset acriter dimicatum, tandem insidiatores profligati se fugæ mandarunt, quos ecclesiastici insectati, multis interfectis, equites uiginti, cumq́; his arcis præfectum, ceperunt. Reuerius accepto uulnere cum paucis euasit. Carolus his gestis, ac suorum paucis amissis in Montem

Faliscorum se recepit. Hac clade Aegidius, Cornetum, defensoribus multum exhaustum fuisse arbitratus, confestim eo rapit agmen; coepitque magno impetu oppugnare, ut iniecto terrore, oppidanos ad deditionem compelleret: quod cum parum procederet; erat enim oppidum militibus differtum, misso iterum auxilio a Ioanne Vico; cui praeerat Ludouicus eius frater; peruastato agro, copias inde abducit, & in Celenum, Vetralam, & reliqua oppida, quae circa Montem Faliscorum Io. parebant; conuertit, magna iτide his populatione incommoda inferendo.

CVM praesidium Romanum se cum reliquo ecclesiastico exercitu coniunxisset, inter duos uiros nobiles, alterum Romanum, Germanum alterum, tanta seditio in castris exorta est, ut a Romanis Germanisque, dum suo quisque fauent, ad arma conclamato, aliquandiu fuerit pertinaciter praelio dimicatum; quod nullius oratione, commonitione ue, ante dirimi ualuit, quam nonnullis interfectis, pluribus uulneratis, reliquae copiae ex Aegidij imperio, se ex transuerso, inter uolantia tela, facto impetu, intulissent. Ad hunc modum seditione sedata, mox que facta pace; & gratia inter utrosque reconciliata, Aegidius copias proprius Viterbium mouet: & crebris incursionibus magnum hostibus timorem inferebat. Interea Ioannes Vicus urbem repetit, cum nullo eam ecclesiastico praesidio teneri, intellexisset, ac nemine prohibente ingressus, magnam in locupletes auaritiam, & crudelitatem exercebat. Nam qui, imperatam magno numero pecuniam, denegassent; omnia in eos exempla cruciatus edebat. Cuius immanitatis latius fama dissipata; quarundam ciuitatum animos ab ipso multum auertit; Viterbiensium in primis. Horum enim plerique, quorum fuerunt, qui arcem custodiebant, auxilio Aegidij, qui prope aderat, freti, die quodam sub solis exortum ingenti clamore sublato, ecclesiam inceperunt conclamare: quo audito Aegidius propere arma sumere, machinas admoueri, scalis arcem conscendere iubet. Omnia tamen tyranni promptitudo ac diligentia irrita fecit, qui antequam coeteri oppidani conuenirent; qui clamorem

excitarant, ex templo comprehensis, & magno supplicio affe ctis, cæteros ab instituto deterruit, & qui arcem tenebant animis consternati, eam tyranno reddiderunt. Simulq; milites disposuerat, qui subeuntes ecclesiasticos a muris repellerent. At Aegidius cum Viterbium, nisi longiore obsidione, haud facile expugnari posse, intelligeret, ne diu ibi tempus terit, alia oppida indiscrimen traherentur, populabundos agros, exercitum propius Germanorum societatem, de qua supra dictum est, promouit. At ex itinere cum Vrbem ueterem oppugnare, si forte resisteret, moliretur, portis patefactis, omnes oppidani obuiam ei procedunt, Vrbemq; tradunt. Ingressum, cum oppidum uacuum habitatoribus reperisset, magna eius ciuitatis miseratio incessisse fertur. Nam ex numerosa multitudine, qua oppidum illud non pridem abundabat, uix trecenti homines, qui arma ferre possent, numerabantur. Postridie re diuina rite perpetrata, cum omnibus benedixisset, pacem perpetuã inter Muffatos & Marculinos, factiones, ut diximus, contrarias, fecit. Iubetq; omnes ciues, qui a Ioanne Vico eiecti fuerant, suæ ciuitati restitui. Vrbeuetanorum exemplum Tusculani secuti, mox legatione missa se Aegidio dediderunt.

IOANNES Alerianus Ameriæ tum temporis tyrannus erat; qui licet amicitiam cum Ioanne Vico confirmasset, nõ tamen ab Aegidio palam audebat desciscere. Huic igitur Aegidius paulisper in Vrbe ueteri commoratus, denunciatum mittit, ad se quam primum uenire properaret. Habere, quæ cum eo de re communi colloqui uellet. Qui si renuisset, sibi eodem loco, quo Io. Vicum futurum. Ille uero, cum se humiliorem sciret, quam ut Aegidio resistere posset, & Io. Vici opes afflictas uideret, dicto audiens Vrbem ueterem peruenit; multa meditatus, quibus dum Aegidio frustra persuadere conatur, ut se ministro in populo Amerino gubernando uteretur, Io. Albertus & magnus præfectus legati clam missi Ameriam peruenient. Qui populũ omnibus rationibus hortati, ut se Pontificis imperio redderent, adduxerunt. Tunc Aegidius magna

proposita pœna, interdicit Io. Alerianō, imperatq;, ne mille omnino passibus propius Ameriā de cœtero appropinquaret. Interea societas in agro Tudertino uagari ab exploratibus renuntiatur; quam rem ægre ferens Aegidius legatos ad principes eius mittit. Quod in eum locum copias cum magna ecclesiæ clientum iactura deduxissent, inique eos agere. Qua id ratione fecissent, mirari sese. Postremo rogare, agmen inde sine ciuitatum ditionisp ecclesiasticæ iniuria submouerent. Ad hæc Germani pauca, sed insolenter responderunt. Nemini suæ uitæ rationem, in Italia ignotam esse debere; quibus cum cœtera desint uectigalia, præda ac rebus bello partis uitā ducere necesse esset. Multas ciuitates pacem, ac suorum agrorum incolumitatem magna ui pecuniarum à se redemisse. Proinde, si uellet Aegidius se sollicitudine, populos ecclesiasticos ea molestia subleuare, earum ciuitatum sequeretur exemplum, quæ pecunias numerassent. Et magnam uim pecuniarum petunt. Hanc germanorum insolentiam grauiter admodum tulit Aegi. Præsertim quia suspicabatur, germanos Io. Vici uoluntatem secutos in id audaciæ ac improbitatis aduersum se processisse. Cum ille uictus necessitatibus, unam ex filiabus suis Anibaldo Montis Regalis fratri cum grandi dote spopondisset; existimans sic uniuersam societatem posse in partes suas adduci. Ergo legatos iterū ad societatem cum his mandatis mittit. Mirari sese quæ causa ipsos sua, ecclesiæq; Romanæ amicitia repudiata, eò iniuriarum & in tam iniqua postulata compulisset; cum se hoste non contemnendo, amicò fortasse non inutili, eis liceret uti. Tanto magis cum Mons Regalis superiore anno, fide data, pollicitus fuisset, societatem se, ab inferenda iniuria ciuitatibus ecclesiasticis, contenturum. Nam quòd sibi pecuniarum uim extorqueri posse, putarent; non modo iniustè eos facere, sed etiam imprudenter. Neq;.n. earum ciuitatum, quas pacem a se magno precio redemisse iactarent, & suam conditionem similem esse. Illas nanq; multo plus, si resistere uellent, in nouum exercitum conficiendum, fuisse collaturas, & cum magno, tum uniuersi populi, tum singulorum incōmodo, a pacis negotijs

a uocandas, se uero in armis esse; & ea pecunia honestius, libētiusq; nouum militem ad propulsandas iniurias, si opus esset, conducturum; quanquam ad id satis superq; roboris, ac uiriū sibi esse in ueteri & exercitato milite sperare. Se ita esse, semperq; fuisse animatum, ut ultro nunquam nouum hostem esset quæsiturus, lacessitus autem dignitatis suæ ac ciuitatum, quarum patrocinium a Pontifice suscepisset, commoditatis rationem haud segniter habiturus. Proinde iterum iterumq; rogare, monereq; per Deum iusti belli semper fautorem, ultoremq; iniusti, ecclesiasticis finibus nulla amplius illata iniuria, cedere maturent. Quæ si fecissent, magnam se illis gratiam habiturum, & quæ Monti Regali superiore anno fuisset pollicitus, quam primum opere præstiturum, Sin minus impetraret, ita sibi persuaderent, rebus se suis, & ecclesiæ clientibus, socijsq; grauiter esse consulturum. Quibus auditis germani, partim rei honestate, partim timore uicti, per ecclesiasticos terminos à maleficio temperantes in agrum Senensem iter suscipiunt. A quibus extorta pecunia, deinde a Florentinis, in Pisanos terminos peruenerunt. Paulo post germanorum discessum Aegidius Eugubium, cui Io. Cancutius imperitabat, legatos mittit. Qui omnibus modis oppidanos, ut Pontificis fidem sequantur, cohortentur. Quibus responsum est ab Eugubiensibus, sese paratos esse imperata facere, & prima quaq; occasione oppidum Aegidio tradituros, At cum interiecto tempore, diem de die proferentes a promissis discedere uiderentur, iterum Aegidius legationem, subsequentibus copijs mittit. Tunc uero Eugubienses nulla facta mora, patefactis portis oppidum arcemq; legato tradunt.

OMANVM quoq; ditionis ecclesiasticæ, Stephanus occupat. Is, ut iusti imperij titulum tyrannidi prætenderet, cum Aegidij quæstorem numorum inopia premi intellexisset, cum eo mille numûm aureorū pactus est, ut opidi redditibus, in mutui compensationem, sibi frui liceret quadriennio. Existimans, scilicet, id conuentum Aegidio ratū fore. Qui tamen,

cum pactum resciuit, improbata re, Stephano, ut intra sex dies oppido cederet, denuntiatum mittit. Ille dicto audiens cũ imperatum fecisset, numos cœpit instanter a questore repetere. Tunc uero Aegidius dimidium ei reddere censuit: reliquos, quia satis costabat ex uectigalibus Pontificijs plus etiam ab eo fuisse percæptum, non item.

HIS gestis in montem Faliscorum uersus ab Vrbeueteri promouit, relicto illi, custodis loco, & cum potestate oppidanis etiam iuris dicendi Albertatio Richasulo, cui ducentos equites & quadringentos pedites attribuit. Harum rerum fama diuagata, complures ciuitates, quæ principio Ioanni Vico coniurauerant, de deditione ad Aegidium legatos mittunt. Quarum defectione Ioannes Vicus uehementer fractus animo, cum nec ab his, nec a Germanorum societate spes esset, tot continuis acceptis incommodis, rebus denique desperatis, legationem & ipse, de se dedendo, & quæcunque occupasset, ad Aegidium mittit. Et in fidei testimonium, alterum dare filium obsidis loco pollicetur. Preces addit magis, quam pacta. Quoniam ita tulisset fortuna, ut imperio & opibus amissis, ad quas res non dolo irrepsisset, aut prorupisset ui, sed aut iubente Ludouico Bauaro, quasi suo iure posset, aut ipsorum populorum uoluntate, & superioribus pontificibus quadamtenus consentientibus, euectus esset, in summam omnium rerum inopiam redigeretur, ab eo petere, nisi forte Ioannem Vicum post omnia, uitali quoque aura interdicendum statuisset, deposita sua clementia & mansuetudine, quam in aliorum malis cognouisset, tantisper, dum in ipsum sæuiret, si tamen conseruandum decreuisset, obsecrare, aliquam saltem misero uitam trahendi, alendique infœlices cum coniunge liberos, reliquam faceret facultatem. Oppidulum permitteret cuius pensiuncula ad priuatæ uitæ necessitates parca mediocritate suppeteret; accepit conditionẽ Aegidius, & precibus acquieuit. Acceptoque obside, Ligerium Androtum ciuem Perusinum, cuius fidem summam coniunctam pari prudentiæ erga se perspexerat, qui

Viterbij

Viterbij preturam gereret, cum ducentis equitibus præmittit. Postero die Iuppum Archiepiscopum Cæsaraugustanum, & Alphonsum Episcopum Pacensem, cum equitum duobus millibus, & multis peditibus, qui oppidum reciperent, submittit. Qui portis patentibus ingressi, claues portarum, turrium, arcisq; traditas acceperunt. Postridie Ligerius Androtus, ut iussus ab Aegidio fuerat, aduocata oppidanorum concione populum, qui frequens conuenerat, in hunc modum ad pacem hortatus est.

NON, se dubitare, quanta, eo die, cum expectatione populus Viterbiensis ad indictam sibi concionem conuenisset. Nam præter multa, ac prope innummerabilia incōmoda, quæ cunctis, qui bellum gerunt accidere necessum esset, duo esse maxima mala, quæ homines potissimum urgere soleant. Quoniam, ut bello pendente, illam cunctis inesse perpetuam curā, summumq; timorem, ne quomodo, aut à quo uis hoste tandē superentur, sic postremo uictis illum restare timorem difficilimum, atq; haud scire, an omnium maximum, quali uictoria in uictos dedititiosq; uictor sit usurus; cuius cū iure belli summa sit facultas in eos animaduertendi, quos iusto bello deuicerit, neminem latere à multis, in eos etiam, quos iniuria debellassent, ita fuisse attrociter sæuitum, ut meritò omnes uicti, euentum uictoriæ deberent exhorrere. Viterbienses autem, si nulla antiquorum exempla; quorum esse plena omnia, mouerent: at certe recentia supplicia, quæ ille Ioannes Vicus, (præsto.n. aderat) de Vrbeuetanis, superioribus diebus à se uictis sumpsisset, conterrere debuisse. Qui Ioannes Vicus ex his, qui expugnato oppido in potestatem ipsius uenissent, alios securi percuti iussisset, alios egisset in exilium, omnibus magna ui pecunia rum imperata, quorundam bona prorsus diripuisset. Et ea quidem omnia iure belli ipsum sibi licere putasse. Quæ Viterbiensibus, quàm Vrbeuetanis tanto magis fuisse extimescenda, quanto iustius bellum Aegidius gereret, quàm Ioannes Vicus Tibi.n. inquit, Io. Vice, quoniam huic contioni, quam nos

ad populum

ad populum Viterbiensem Aegidius habere iussit, interesse, nec nobis inuitis, uoluisti, aliqua sunt audienda, minime quidem fortasse auribus tuis iocunda, sed uera usq; adeo, ut ne tu quidem possis inficiari. Si tu .n. qui de miseris Vrbeuetanis, quod urbem suam tibi non proderent, dum sibi eam, ac summo Põtifici conseruare conarentur, quod facere omni iure tenebantur, tam graues pœnas summere, non graue putasti, qui tot in ciues Romanos dudum cruciatus edebas, quicunq; imperatam a te pecuniam dare, aut posse, aut uelle negassent, aut quicquam facere ad nutum tuum renuissent: si tu inquam, qui modo deorum ope, quibus aduersis bellum gerebas, & Aegidij uirtute ac prudentia uictus iaces, hanc urbem deuicisses, uictorq; ingressus concionem aduocasses, quo animo, credimus, hos omnes fuisse conuenturos? Certe alios cum bonorũ publicatione exilia, alios capti metuentes, minime autem cõscios, relegationes tantum sperantes, aut quantamuis pecuniarum multam. Vos autem, uiri Viterbienses, Aegidius uictor pro sua clementia ac mansuetudine, omnem metum gaudio lętitiaq; iubet hodierno die commutare. Et hanc uictoriam non tam ipsi Pontificiq;, quam uobis partam putare. Libertatem modo uestram uobis, otiumq; perpetuum, si bona uestra cognoueritis, restitui, existimare. Nullam uobis pecuniarum im perat uim, nulla iniqua tributa imponere uestræ ciuitati cogitat. Tantum à uobis petit, quod uos cunctis uotis, si sapitis, ex optare debetis; pacem ametis perpetuam, otium quietum diligatis. Quas res hoc uno assequi potestis, si fidem ecclesiæ, ac summo Pontifici debitam perpetua cõstantia obseruabitis; & eos patriæ iudicabitis hostes, quos rebus nouis studere cognoscetis. Quæ ut faciatis uiri Viterbienses, non magis uobis fides ipsa, quæ est omnium uirtutum fundamentum, & diuina humanaq; iura, quibus estis obligati, quam propria uestra, ac peculiaria commoda persuadere debent. Ea uero quot, quantaq; sint in pace degentibus, tunc magis perspicietis, cum incommoda, & detrimenta, quæ bellum comitantur, alta mente, & intẽtis oculis fueritis contemplati. De quibus multa mihi hoc

in loco essent

in loco essent fortasse dicenda, nisi satis superq́ uestra uos mala hoc tempore docuissent, quam sit miserum bellum sustinere. Quod est .n. calamitatis genus, quod uestra hoc tempore ciuitas non persenserit? Pecora uestra hostibus prædæ fuerũt, uillæ incensæ, pagi diruti, agri funditus deuastati: quibus detrimentis ad quam omnes inopiam redacti sitis, ipsi uideritis. Iam uero quotus quisq; uestrum numerabitur, cuius pater, filiusue, aut frater, aut ex his, quæ horum loco sunt, aliquis prelio non fuerit desyderatus? Omitto negotiorum intermissionem urbanorum, & rusticorum; quæ uel sola & opulentis indigentiam parere potest. Nihil dico de laboribus, fame, sollicitudine: quæ omnia comites bellorum sunt. Atq; hæc quidẽ infortunia; quanquam per se grauissima sunt; & quæ nullam non ciuitatem debeant a suscipiendo bello deterrere; sed quia temporalia intelliguntur, possunt quodammodo leuiora uideri. Illos uero cruciatus æternos, quis non exhorrescit? quis nõ cogitando contremiscit? quibus apud inferos torquentur, ac sine fine torquebuntur eorum animæ, qui in huiusmodi bello ac perfidia interempti sunt: formidandis summi Pontificis, christi uices gerentis, execrationibus ad loca damnatorum spiritum deuoti: nisi forte uos, quod absit, christiani nomine tenus, adeo estis stupidi, & ab omni humanitate abhorretis, ut nullum esse Deum credatis, nec bonos gloria, nocentes pœna affici putetis: ac demum Christi loco Pontificem esse negetis. Si tamen Deus est, ut est: si Deus curat mortalia: si christus in cœlum aduolans, Pontificem maximum ecclesiæ sue præfecit: quid tandem eos expectare conuenit; qui ecclesiam, quam ille construxit, labefactare conantur; aut conantibus auxilium præbent? Hæc & illa ciues Viterbienses ante oculos ponite: Hæc tota mente uersate; quæ uos seu uictores, seu uictos futuros, indubitata manent, quoties de rebellione aduersus summũ Pontificem facienda, cogitabitis. Nec speretis cum iterum uicti essetis, ut certe essetis (nemo .n. aduersus deum sine sua pernicie pugnauit) tam mansuetum uictorem esse experturos, quam modo Aegidium. Quin potius timendum est, ne præ-

sentis uictoris clementia, uestram tunc inuidiam, & futuri indignationem adaugeat. Siquidem quanto modo huius mansuetudo maior in uos est, tanto illius erit tunc in ingratos, iustior indignatio.

QVAE oratio magno populi assensu gaudioq́ excepta est. Et a Ioan. Vico, qui præsto, ut dictum est, aderat cum fratribus, & uultu & sermone comprobata. Huius ciuitatis statum deinde sic Aegidius disposuit. In primis Ioannem Vicum cum tota ipsius familia, Viterbio eiusq́ finibus in duodecim annos interdicit. Pœnam addit quinq́ millium ducatorum, quoties contra imperium fecisset. Quinq́ præterea factiosis hominibus, & quos fuisse intellexerat; semperq́ fore rerum nouarum cupidos suspicabatur; ne imposterum ciuitatis fidem, ocium q́ sollicitarent, ex urbe eiectis, cæteris omnibus dat ueniam, & expulsos a Io. Vico iubet restitui. Tum omni cura in populi gubernationem statuendam conuersa, consules nouem æquo imperio, senatores ducentũ creat. Qui ius dicerent, quot satis uisum est, constituit. Cohortem prætoriam. quæ præfecti ciuitatis latus clauderet, & magistratus cæteros tutaretur, tercentum armatorum esse uoluit. Et quia Viterbium totius umbriæ uelut caput esse uidebatur, operæpretium id fore ratus; arcem præmunitam erigendam curauit, quæ mediocri præsidio firmata, eam ciuitatem posset in fide continere. Hæc cum summo Pontifici nunciata essent, ingens Auenione gratulatiõ facta est. Quando, Io. Vico tyrannorum maxime formidabili deuicto, spes cunctos incessit, cæteros omnes facile posse Aegidij uirtute debellari. Tunc Pontifex ad Aegidiũ litteras mittit, laudibus, gratulatione, ac exhortatione plenas. Paulopost Aegidius ab Arnaldo eiusq́ fratre Iordane Sutrium recepit, cũ arce, quam ipsi ibi de suo ædificauerant: iussis oppidanis, eos sumptus illis rependere. Deinde Interamna urbs, a situ sic appelata, deditione facta in Aegidij potestatem peruenit. Tunc Narnienses legatos de se dedendo miserunt, Item Celerium, & Cipignanum, oppida in agro Viterbiẽsi. Spoletani quoq́, missa

legatione

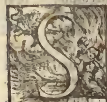
legatione, eo pacto ne in quenquam animaduerteretur, se dedunt. Oppidi arcem Aegidius triplici muro cinxit, medio crebris turribus munito: arcem deinde cum aduerso monte, qui nonlonge aberat, ponte comisit, & per superinstructum aquæductum fontem qui in monte scaturiebat, ad arcem deriuauit, Fontem ipsum lapideo propugnaculo muniuit, ac præsidio firmauit, quo tutius opus ab iniurijs redderetur. Assisium deinde Episcopus Assisiensis legatus publice tradit: idem est tunc a Nucerinis factum. Veientana urbs, quam nunc Castellanam ciuitatem appellant, editissimo colle, præruptis undiq; saxis, sita, adeo est natura munita, ut absq; ullo humano opere satis per se reddatur inexpugnabilis. Hanc occupauerat Petrus Vicus: qui perterritus exemplo fraterno, ne contra Aegidium sibi quoq; pugnandum esset, urbem Luce Sabellio uendidit. Sed quia solutio differebatur, deposita est apud Iulianum ciuem, donec precium solueretur. Hæc cum Aegidio nunciarentur, litteris nuncioq; Lucam ad se accersiuit: qui cum se ad imperatum uenturum negasset, nec ullum oppidani deditionis præberent inditium, Aegidius detestatus, conceptis execrationibus, Petrũ Vicum & Lucam cum toto populo Veientano, uicis incensis, ac deuastatis agris, oppidum obsidione cinxit, ac demum ad deditionem, desperato auxilio, compulit.

BARTHOLOTIVS Hispellum diu tyrannide oppressum tenuerat: aliquando tamen oppidani, sæuitiam tyranni pertæsi, eum urbe eiecerunt, seq; Aegidio dedunt. Ille uero coacta manu, ab Vico quodam, quod aberat ab Hispello duo millia, crebris incursionibus agrum Hispelli reddebat infestum. Quod cum esset ad Aegidium delatum, equitum peditumq; præsidio summisso, tyrannum longe summouit. Eodẽ tempore allatum est, in plerisq; Campaniæ, atq; eius oræ maritimæ, ditionis ecclesiasticæ, ciuitatibus quosdam imperandi cupiditate rebus nouis studere, & nonnulla oppida uulgo a tyrannis occupari, eaq; incommoda, culpa, atq; ignauia prætoris euenisse. Quibus malis, cum ignauo & imperito, strenuus

& prudens prætor, cum armatorum præsidio, ab Aegidio sub rogatus fuisset, facile fuit obuiatum. Interim Io. Vicum Corneti Vicarium in duodecim annos Aegidius creat. Non tantum ut fidem instanter repetenti præstaret, sed multo etiam magis, ut suæ liberalitatis ac mansuetudinis fama per Italiam dissipata, reliquos tyrannos, spe tutioris conditionis, ad pacē & deditionem alliceret. At summus Pontifex, ut erat paulo seuerior, & Io. Vicum uehementer oderat, nuncio ac litteris Aegidij factus certior, rem perinique tulit, eumq; per litteras monuit, ut primo quoq; tempore Io. Vicum Corneti præfectura sub mouere curaret. Nec .n. par esse, ut ei aliquis honos haberetur, qui ecclesiam tamdiu, tantisq; incōmodis pertinaciter uexasset: nec uerum esse, eius fidem sanctam fore, qui semper infidus extitisset. Ad quæ Aegidius in hunc maxime modum respondit. Siquidem odio suo, quo Io. Vicum prosequeretur, indulgere, quam imminentibus difficultatibus consulere maluisset, non modo Io. Vicum nulla dignitate ornaturum se fuisse, sed grauissima de eo supplicia sumpturum; nec .n. ignorare, quam male semper ille de ecclesia Romana meritus fuisset. Sed cum supplicium de eo sumptum, qui se suaq; in deditionem fidei ac potestati ecclesiæ permisisset, cæterorum tyrannorum animos a Pontifice auersurum, honor habitus ad pacem impulsurus, uisus esset, omne odium & indignationem publicæ ac maiori utilitati posthabendum putasse. Imperatores clarissimos magno usu id consilium usurpasse, commemorat. Anibalem imprimis, hominem alioquin crudelissimum, de quo sic Liuius scriberet, in captiuos ex tradito præsidio, ut fama clementiæ in principio rerum colligeretur, nihil sæuitum est; & qui, post uictoriam ad Trasimenum de Romanis partam, captiuos nominis Latini sine precio dimisisset. Cæsarem in bello Gallico, Alexandrum Macedonem in subiuganda Asia, multo plus clementia in dedititios, quam pugnando, si uera essent historiarum monimenta, profecisse. Præterea Io. Vicum multum affinitatibus cōsanguinitatibusq; ualere, quippe cuius affines ac propinqui plusquam triginta oppidis multarum uiriū

imperarent, preſenti eius conditione quieſcetes. Quos tamen, ſi quicquam grauius Io. Vico contra fidem datam ſtatueretur, omnes ſuas opes aduerſus eccleſiam collatum ire nemini dubiũ eſſe debere : cum in propinqui ſimul atq; amici ultionem, tum uero ut ſe a ſimili iniuria tuerentur. Non eſſe comittendum, ut ea hoſtibus imponatur neceſſitas, ut deſperationem in uirtutem conuertant. Huc accedere periculum, ne Cornetum, & multa alia oppida, quæ factionis Gibelinæ, & ſummi in Io. Vicum ſtudij, eius uoluntate fuiſſent recepta, non ſeruata ipſi fide, ſibi in eccleſiam rebellare licere putarent. Nam quod de Io. fide timeret, non eſſe dubitandum, datis obſidum loco cariſſimis liberis, quin ille ultro nihil unquam eſſet moturus. Atq; eas potiſſimum eſſe rationes, quibus initio Io. Vicum indulgẽter habendum putaſſet, & tunc nihil aduerſus id factum innouandum cenſeret. Quæ ſi Pontifici non tanti eſſent, ut Io. Vicum eo ſtatu uiuere, æquo animo pateretur, ab eo petere, ac per Deum obſecrare, ne ſe miniſtro ad eum ulciſcendum uteretur, qui, ſuam fidem ſecutus, ſe ſuaq; Romanae Eccleſiae commiſiſſet.

IO. GENESII DE SEPVLVEDA CORDVbensis de Rebus Gestis Aegidij Albornotij Liber Secundus.



IC Vmbria recepta, Aegidius omnes suas curas & consilia cœpit in bellum Malatestæ inferendum intendere. Satis enim constabat, illo superato, facilem fore de cæteris tyrannis uictoriam. Sed dum ad hoc necessaria compararet, ex literis Pontificis cognouit, se apud ipsum fuisse ab Archidiacono Anconitano insimulatum, quod cum Malatestis, inita gratia, fœdera percussisset. Adeo uiros optimos, qui calumniaretur, nunquam defuit. Quam calumniam Aegidius tanto iniquiore animo tulit, quanto longius aberat a crimine, quod ipsi obiiciebatur. Ergo Pontifici, rationem consilij reposcenti, ita respondit. Non se mirari, si cum tot hominum inimicitias ecclesiæ causa suscepisset, non deessent qui se, factaque sua criminarentur. Illud moleste ferre, quod propter quam rem magnam a cæteris hominibus laudem, a summo Pontifice gratiam quoque non paruam sperasset, eam apud ipsum Aegidio pro crimine obiicere quisquam sibi licere putasset. Non quod pacem ullam fecisset cum Malatestis, nec enim unquam tantam authoritatem fuisse sumpturum, ut hoc integrum sibi esse putaret: sed quod ab hoste minime contemnendo, per speciem spemque pacis, bellum tamdiu uitare non imprudenter sciuisset, dum Io. Vicum satis per se potentem hostem debellare posset. Cui rei nisi a se mature fuisset prouisum, & uterque tyrannus opes coniunxisset, quod maxime timendum fuisse, non esse dubitandum, quin aut neuter eorum unquam superaretur, aut bellum difficillimum ac diuturnũ esset futurum. Sæpe ad se legatos a Malatestis bellum deprecantes uenisse, pacem cum eis fecisse nunquam, spem pacis semper præbuisse. Tunc id agere, ut Malatestas omni auxilio & spe a Io. Vico destitutos aggrederetur. Quæ si culpanda essent, si digna censuram uiderentur, nihil se habere, quod pro se posset

respondere. Hæc responsa Pontifici allata comprobataq; multum, ut par erat, apud ipsum Aegidij opinionem auxerunt. Interea Malatesta cognito Aegidij consilio, uel quia bellum sibi inferendum, superato Io. Vico, coniectura prospicere facile erat, duodeuigesimo mense, quam fuerat bellum initum, legatos ad Aegidium mittit; qui sic cum ipso egerunt. Si pacem secum summus Pontifex faceret, & urbes, quas obtinerent, relinquendas statueret; decem ducatorum millia in singulos annos apostolico fisco dare pacisci, & ad bellum gerendum, Aegidio ducentis equitibus, duobus mensibus auxilio esse. Negante illo licere sibi in ea pacta descendere, duodecim millia ducatorum in annos singulos, equitum trecentum auxilium in tres menses pollicentur. Ad quod Aegidius respondit: Nullas sibi a Malatestis conditiones pacis accipere, dicereuè, Pontifice inconsulto, integrum esse. si uelint bellum deprecari, legatos ad Pontificem mittant, seq; intercessore utantur, non se dubitare pro eius iustitia, quin, quæ honeste poposcerint, sint impetraturi. Tunc legati, immo id ipsum ab eo petere, obsecrareq;, ut ipse de his conditionibus Pontificem certiorem litteris, & nuncio faceret, suumq; consilium & authoritatem interponeret, ac interim bello supersederet. Id cum impetrassent, discedunt. Quod cum esset ad Pontificem ab eo relatum, nullas esse leges pacis respondit, ciuitatibus in tyrannorum potestate relictis. Proinde Malatestas, & cœteros Flaminiæ uel Piceni tyrannos bello insectari pergeret. Qua denunciatione accepta, Aegidius nihil cunctatus, ad bellum, ineunte uere, capescendum, pro rei magnitudine pergit necessaria comparare. In primisq;, cum intellexisset; inter Gentilem Molianum, qui Firmanæ Ciuitati imperabat, & Malatestam continenter bella superiori tempore intercessisse; rationem cœpit inire, ut alterius opibus ad alterum debellandum uteretur. Et ad Gentilem molianum legatos mittit, qui in Malatestarum inuidiam eius amicitiam captarent; darentq; operam, ut inter se ac Gentilem pax non iniquis conditionibus fieret, & societas coiretur. Ille uero conditionem amplectitur suæ infirmitatis conscius, simulq; ut occa-

sionem

sionē arriperet ulciscendi Malatestas, a quibus multa magnaq́ acceperat detrimenta. Pacem ergo his conditionibus accepit; ut paucis suo iuri permissis castellis, nec ijs magnis, cætera omnia redderet Pōtifici, ac obsides daret. Quod factum cū Malatesta resciuisset, hostis iam ecclesiæ iudicatus, cœterorum omniū inimicitias odiaq́ instanti discrimini post habēdas ratus, pro magnitudine periculi cœpit inire consilia: ac legationibus quoquo uersus dimissis ad omnes Flaminiæ & Piceni tyrannos nouos amicos conciliare, confirmare ueteres. Ille uero & hostes reconciliare; communi periculo omnibus proposito, a cūctis auxilium petere, suam inuicem opem aduersus ecclesiasticos polliceri. In primis habendam sibi rationem statuens, ut Gentilis Molianus ab amicitia Aegidij auerteretur, atq́ ad suas reuocaretur partes: triginta ei ducatorum millia per legatos mittit. Omnia oppida agri Firmiani se illi reddere, & per liberorum conubia affinitatem paciscitur, si datis acceptisq́ obsidibus, sese mutuo auxilio aduersus communem hostem iuuarent. Et cum utriusq́ eadem esset causa, eundem belli euentum experirentur; commune esse periculum docet, utiliorem magisq́ fidam suam Gentili amicitiam fore, quam Aegidij: qui cum bellum prō Pontifice suscepisset, neminem eorum, qui oppida ecclesiasticæ ditionis occupassent, hostem non esset iudicaturus. Nam & si ad præsens amicitiam cum eo gerere simularet, ut facilius contra cæteros bellum gereret; fore, ut alijs superatis ipsum postremo, excogitata causa, uel etiam nō quæsita, omnibus bonis sine repugnantia expoliaret. Quibus auditis, Gentilis uehementer est perturbatus: neq́ quid consilij caperet, satis sciebat. Turpe uidebatur fidem Aegidio datam fallere; sed magna erant & munera & promissa Malatestæ; consiliumq́ eius longe tutius reputabat. Et hæc quidem pars proculdubio uicerat: nisi quidam ex Firmanis ciuibus, quibus Malatestæ summo erant odio restitissent; qui cum ex populi sententia, legati publice ad Aegidium missi, de ancipiti Gentilis animo docuissent, Aegidius ad Gentilem legatos misit; qui partim pollicitationibus, partim territando, eius animum ab

inc epto

incepto reuocarunt. Qui in fidei testimonium filium atque nepotem obsides dedit: & duo castella Morosium, & Sanctum benedictum tradidit. Tandem legati missi à Malatestá, re infecta, redierunt. Nec ea tantum res fecit, ut rei bene gerendæ, & Malatestam desperatio non parua, & Aegidium magna spes incesseret: sed illud multo magis, quod superiore tempore, idẽ Malatesta a Germanorum societate, de qua supra demõstratũ est, triginta millibus ducatorum pacem emerat: magnaque præterea stipendia erogauerat militibus, quos ex ea conduxerat: qui fuerant supra millequingentos equites, multique pedites, cum bellum aduersus Gentilem Molianum gerebat: quibus sumptibus maxime exhaustũ numis esse Malatestam, nemini uidebatur dubitabile. Cum tamen nihilosetius abundare ipsum numero militum constaret, augendum sibi exercitum Aegidius censebat, etiam reclamantibus, eam diligẽtiam nimiam esse, nonnullis, qui multum in rei militaris scientia sibi tribuebant: dum ad hostis indigentiæ suspitionem illud adijcerent, eius exercitum necessario ineunte bello esse minuendum, deductis ad oppidorum custodiam militum præsidijs. Quibus rationibus Aegidius respondere solebat: stulti esse Imperatoris ex dubio hostis cõsilio, aut futura infirmitate pendere, dum posset ipsum multitudine militum superare. Nam cum fortuna belli nimis esset anceps, difficilius esse uicto bellum reparare, quam cedentibus suis aut laborantibus, fessisque integros & recentes ex multitudine submittere. His accedere, quod expugnatis oppidis præsidia imponi ex paucitate subducta, sine magno incõmodo non possent. Denique temeritatis esse, in hostem exercitatum, consilio fortasse non inferiorem, qualem esse Malatestã, uictoria uelut explorata, irruere, si militum numero supereris. Hoc inito consilio per Vmbriam Latiumque delectum haberi iubet, ut omnia, ineunte uere, ad bellum in Picenum transferendum essent comparata. Interea Tudertini per legatos imperata facturos polliciti, centum equites cum pari numero peditum subsidio mittunt. His rebus aucto numero, ex hybernis copias deducit, quarum parua parte sibi relicta, reliquis Blascum

Fernandum præficit: iubetq́ in Flaminiam Picenumq́ inferre signa, & quæ fieri uellet docet. Hunc ut Petrus Farnesius, Bonifacius Vrbeuetanus, Henricus Fessa, uiri nobiles, & armis exercitati subsequantur imperat. Huius profectionis fama cum celerrime Picenum & Flaminiam permanasset; multi ex tyrannis per occultas legationes, aut litteras, pacem, alij alijs condi tionibus, ab Aegidio petierunt. Quorum duo maxime opulenti Rodulphus Camerinas, & Ismeducius Seuerinas, etiam si societatem inierant cum Malatestis, metu tamen perterriti indubitati periculi de deditione occultum miserunt nuncium. Cum Camerino Blascus appropinquaret, Rodulphus, Io. fratre longius premisso, ipse ad duo millia passuum obuiam progreditur, atq́ in urbem eum cũ exercitu introducit: ipsumq́ cum oppidis, ac castellis subiacẽtibus eius potestati permittit.

PAVLO POST Gentilis quoq́ Molianus Blascum Fernandum cum exercitu Firmum admisit, eiq́ oppidum tradidit: Arce tamen in aduentum Aegidij sibi reseruata. His rebus gestis, nec dum tamen Auenioni nunciatis, allatæ sunt a Pontifice litteræ, ne Aegidius ab Vmbria promoueret, quo minus Io. Vicus, cæteriq́ eius regionis tyranni, inuitante occasione, rebus nouis studerent. Quamobrem consulenti Blasco per literas an Malatestas iam bello lacessendos censeret, Aegidius respondit. Abstineret a bello in uigesimum diem, tantisper uidelicet, dum de Pontificis uoluntate quicquam certius afferretur. Inter hanc Sollicitudinem, qua Aegidius nimium angebatur; ut qui amplissimam & exploratam uictoriam emanibus emittere iuberetur; superuenere litteræ ab eodem Pontifice, qui rerum in Piceno gestarum certior iam factus fuerat: quibus litteris, laudato consilio Aegidij, & Blasci uirtute, ut pergeret bellum Malatestis inferre, hortabatur: daret modo operam, ne Vmbria interea in discrimen traheretur. Qua re delectatus Aegidius Blascum Fernandum per litteras monet, uti oppida inuadat agri Firmiani, quæ occupata erant a Malatestis. Ille nihil moratus, & de tertia uigilia Firmum egressus in

Phala

Phalaronem oppidum contendit, & primo impetu tradito si mul & expugnato potitur. Sancti quoque Angeli castellum dein de similimodo recepit. Motus etiam, id oppidi nomen est, eiecto præsidio sibi imposito a Malatesta, dedıtionem fecit. Tria præterea oppida, quæ ab Ancona non longe absunt, a Malatestis deficientia in Blasci potestatem peruenere. Interea Aegidius profecturus in Picenum, sic Vmbriæ statum constituit. Iordanem & Angelum quæstorem, quorum in populo Viterbiensi summa erat gratia, ei potissimum ciuitati præficit, sed & totius Vmbriæ, Latijque curam & gubernationem iniungit. His quadringentos equites, pedites ducentos, attribuit. Arci Mõtis Faliscorum, Ioannem Vrbeuetanum præesse iubet. In arce Tuscanellæ ueterem probatæ fidei præsidem confirmat, cum militum supplemento. Ioannem Albertum Florentinum cum centum equitibus & peditum pari numero in Vrbeuæteri custodis loco relinquit. Et ne esset interea, qui aliorum animos ad rebellionem sollicitare posset, per honoris & amicitiæ speciem proficiscens iubet, nobilissimum quemque se in bellum sub sequi. Vt autem Ioannem Vicum, si minus fides data, at certe cara pignora in officio continerent, Franciscum eius filium uiginti equitibus præpositum secum adducit, relicto fratre, qui datus erat obses, in arce Montis Faliscorum. Fulgineum modo peruenerat Aegidius, & se, cum reliquo exercitu coniunxerat; cum Episcopus Vicentinus, & Senitius Comes Palatinus a Carolo quarto legati adsunt, uti Romam ueniret, impositurus ex more coronam auream Imperatoris capiti: qui ad compescendam Ludouici Bauari insolentiam, authore Clemente sexto P. M. creatus erat. Qua de re non erit hoc in loco ab instituto nostro alienum, pauca uerba facere, quoniam & in superioribus de Ludouico Bauaro facta est mentio, fiet in sequentibus de Carolo.

MORTVO Henrico Imperatore, magna fuit inter electores Imperatoris controuersia, quibusdã Federico Austriæ, aliis Ludouico Bauariæ ducibus suffragantibus. In tanta

igitur electorum dissensione, candidati ipsi concurrunt ad arma: qua in pugna, cum Ludouici res superior fuisset, maiore exercitu confecto, inuito Io. xxii. qui tunc erat Pontifex maximus, in Italiam irruere parat: ius fore ratus quidquid per uiolentiam rapuisset. Primum ergo accepta, ex more, corona ferrea Mediolani, cui ciuitati Vicecomites, tunc temporis, auxilio eius inperabant, Romam peruenit. Cui duo ex nobilitate Romana, Stephanus Columna, & Nicolaus comes tunc moderabātur: qui magistratus, Vicarij Imperatoris Romani nuncupabantur. Absente itaq; collega, ab Stephano corona aurea insignitus est ad edes Laterani, iubente clero P. Q. R. Tunc uero magna sumpta audatia, per contemptum, non hominum, sed dei etiam immortalis, antipapam creat, in æmulationem Ioannis xxii. quendam Petrum Corbariensem ordinis minorum, humili loco natum, non indoctum illum quidem, nec ignauum: sed scelestum, & nefarium hominem: & qui contra iura diuina huanaq;, reclamante uxore, religionem, quam pessime prophanaret, professus fuerat. sed relictus Pisis; abeunte Ludouico in Germaniam; capitur a Bonifacio comite Pisano, & Auenionem perductus, & Pntifici traditus, in carcere miserrime obijt. Ludouicus autem ipse; qui nullam occasionem prætermittens, omnes suas cogitationes in Pontificis maximi, & rei ecclesiasticæ perniciem conferebat; multos tyrannos in ciuitatibus ecclesiasticis, aut ueteres confirmauit, aut denuo præposuit. Cuius hominis impietatem non ferens Clemens sextus; qui fuit tertius a Ioanne uigesimo secundo; author fit, uti Carolus, Ioannis Regis Vngarie filius, designaretur Cæsar: qui uirtute & opibus suis, Ludouici conatibus obstaret. Is igitur legationem ad Aegidium mittit, cupiens ab ipso potissimū coronari. At summus Pontifex; ne Aegidius, cum incommodo rei ecclesiasticæ, a tantis negotijs auocaretur; tres Cardinales cum potestate, eo nomine miserat: qui paulopost, Carolum cō secuti; peruenere urbem, ipsumq; authoritate Apostolica coronauerunt. Ea igitur res Aegidio iam antea cognita, pro responso legationis fuit. Cumq; nunciaretur Carolus Senas appropinquare,

propinquare, Aegidius officij gratia, simul si posset ab eo quid quam auxilij impetrare obuiam procedit. A quo liberaliter in-dulgenterq́ exceptus; cum ducentum equites auxiliares obti-nuisset; Fulgineum unde uenerat redijt.

PAVCIS ibi diebus traductis, dum finitima quædam op-pida reciperet; quorum fuere Nuceria, Gualdum, Cæsa-rium; Carolus Germaniam regreditur, percusso fœdere cum Principe Mediolanensi: qui cum arma deposuisset, multosq́ tum equites, tum pedites dimisisset; Malatestæ, ac Franciscus Ordelafus, cæteriq́ eius belli socij duo milia equitum, milleq́ pedites ex illis mercede conduxerunt. Adeoq́ tyrannorum exercitus auctus est, ut præterquam quod multitudine peditũ abundaret, quattuor millium numerum equitatum excedere cõstaret. Qua occasione fiduciaq́ persuasus Gentilis molianus, quem antea non tam fides, quam metus in officio continuerat, ab Aegidio defecit, seq́ tyrannis aggregauit: qui coactis uiri bus, magnaq́ sumpta audacia, non dubitauere sese ecclesiasti co exercitui opponere, & sponte ad pugnam prouocare. Prorsus, ut cum Nicolaus Azaiolus, uir rebus gestis insignis & sum ma authoritate grauis, quem uulgo magnum Architriclinum Regis Siciliæ appellabant, conaretur inter utrosq́ bellum diri mere; Malatestæ, qui nuper omnibus precibus bellum depre-cabantur, tuncuelut explorata uictoria, magno fastu pacem repudiarent. Quo cognito Aegidius etiam si numorum inopia premeretur, qui nimis parcè a Pontifice suppeditabantur, ex hausto, ut ipse dicebat, ærario, tamen uel proprio sumptu nouum militem conducere statuit. Et quidem satis opportune accidit, ut sex centi equites, qui Bononiæ presidij gratia hye-mauerant, paulo ante à Principe Mediolanensi dimissi, & con ductorem expectantes, in eadem urbe cõmorarentur. His itaq́ conductis, peditum etiam habito delectu, suppleuit quidem exercitum, sed adhuc hostibus numero militum impar, connã dum statuit, si qua ratione hostium copiæ possent distineri. Ipse igitur suas partitur. Maiori parti Alphonsum Toletanum

præficit & in agrum Ariminensem ducere, omniaq; ferro flammaq; uastare imperat. Ille non segnius, ac iussus fuerat imperata executus, & obuia quæq; populatus, duobus ab urbe millibus castrametatus est: indeq; crebris incursionibus agros infestabat: nec quenquam urbē ingredi, egrediue patiebatur. Quod cum esset tyrannis perlatum, resq; ad consilium referretur, omnes in hanc sententiam iere, primo quoq; tempore subueniendum esse Ariminensibus; sed habendam esse rationem, ne interea, reliqua pars exercitus ecclesiastici liberè uagaretur, & cæteræ ciuitates in discrimen traherentur. Quare placet copias bifariam partiri, ut minor pars finitimis oppidis præsidio esset, alteram Galeottus Malatesta in agrum Ariminensem duceret: urbemq; obsidione solueret: nec hostibus, si poposcissent, pugnandi copiam facere, recusaret. Cognito Aegidius Galeotti discessu, iubet properè cum silentio castra moueri: & ut se reliquo exercitui coniungeret, summa celeritate contendit; profusus; ut non prius hostis in agrum Ariminensem peruenisset, quàm copiæ ecclesiasticæ congregarentur. Cum se exercitus in mutuum conspectum dedere, uterq; pugnam exposcere paratus, instruunt, educuntq; acies duces, strenuè ut quidem par est credere, sed quo potissimum modo non est traditum. Tunc Aegidius cohortandos militum animos oratione, præmiorumq; pollicitationibus accendendos ratus: in hunc maxime modum, aduocata contione, locutus est.

IVSTISSIMI pijq; belli, uiri fortes; quod pro rep. ecclesiastica, proq; religione christiana, quæ nobis patria longe charior esse debet, authore deo Christo contra tyrannos, christiani nominis hostes, gerimus; bona pars diuina ope, uestraq; uirtute nobis confecta est. Recepimus Latium, Vmbriā subegimus, Aethruscorum dubios animos in fide ac officio confirmauimus. Nec solum cœteri eius tractus tyranni, uobis succubuere: sed Io. etiam Vici; tyrannorum & potentissimi & maxime formidolosi, opes, uestræ uirtuti cesserunt. Iam uero ut pijssimo sacroq; bello finis imponatur, ut pax sit rebus, ut ecclesiæ status uestra

tus uestra opera a perfidorum uiolentia uindicetur, uosq; uestra uirtute digna præmia capiatis, tantum superest, ut Piceni Flaminiæq; tyrannos debelletis. Quæ uictoria quam sit nobis in expedito, numine diuino, posita; si eam hodie uirtutem præstatis, quam superioribus prælijs præstitistis; uel me tacente uobis satis exploratum esse debet. Mihi .n. principio, cum hãc expeditionem comparabam, rei magnitudinẽ reputanti, multi labores hauriendi, aut magna discrimina subeunda occurrebant. Quippe si tyranni muris fossisq; contenti, nobis sigillatim forent expugnandi, longa duraq; obsidionum fastidia, malaq; animo præsciebam: sin cum uniuersis, coactis uiribus, quod magis fore putabam, prælio esset decernendum, uestræ quidẽ uirtuti, mihi multis magnisq; periculis cognitæ, summopere confidebam, ac strenuitate recreabar: anceps tamen fortuna belli, dubiusq; euentus, indubitatam multitudinem hostium animo præcipiente, me anxium habebat. Nunc cum res eò deducta sit, ut tyranni; qui uniuersas opes non inutili consilio contulerant, satis gnari haud aliter suis uiribus nostrum exercitum esse tollerandum; diuisis copijs pugnare cogantur; quid tandem, existimandum est, nisi Deum Christum, pro cuius ecclesia bellum gerimus, uindicem adesse? & suorum hostium animis tenebras obfudisse? ut de regibus Ammoreorum sacris litteris proditum est, quos turbauit dominus a facie israel, & cõtriuit plaga magna in Gabaon. Qui cum parte copiarum nostrarum confligere rati, solidum exercitum adesse, tunc demũ sentient, cum sera pugnæ pœnitentia subeunte, non nisi fugæ locus erit: quam tamen plerosq; eorum non inuitos arreptum ire certum habeo. Nec enim genus belli nobis ignotum est, aut hostis ignoratur. Cum his est uobis milites dimicandum, qui tyrannos exosi duces, ut hominum fert natura, trahuntur magis ad execrandum bellum, quam ducuntur, nihil magis quã fugere, si id impune liceat, parati. Taceo quod ueterani milites, cum tyrone exercitu pugnaturi estis, Religiosi & animis spiritibusq; ob honestatẽ causæ pleni & confirmati, cum sceleratis, & suæ impietatis conscientia profligatis. Sed, ut intelligatis milites

gatis milites christi, quanta animi contentione pugnam capessere debeatis, ponite ante oculos quanta rerum momenta discrimine huius certaminis uertantur. Vobis enim hodierno die christus ecclesiam suam, sibi suo, & innumerabilium martyrum sanguine partam committit, ut eam uestra uirtute e nefariorum hominum, impiorumque latronum manibus asseratis, qui si superiores, quod abominor, euasissent, frustra, credite mihi, superioribus prælijs uicissetis. Siquidem cum inexplebilem sitim nostro piorumque sanguine saciassent; erectis sceleris socijs, qui uestra uirtute iacent; non dubium est, quin ecclesiam, ac religionem christianam, ipsorum scelere labefactatam funditus essent euersuri. At si uicti erunt, ut erunt (noui enim uestram uirtutem, & præsens numen adesse sentio) laceratam ecclesiam reficietis, captiuam in libertatem asseretis, & christianam religionem ultimum discrimen adeuntem, pristinæ dignitati restituetis. Cum deo ergo bene iuuante uiri fortes arma capite, uestri laboris certissima præmia capturi: quibus enim hoc sacratissimo prælio oppetere continget, hi paratos habebunt angelos dei, qui ipsius militum beatas animas cum gloriosis martyrij coronis excipiant: qui uero pugnæ uictores superfuerint; pro suis quidem quisque facinoribus editis, quæ latere minime possunt, digna præmia reportabit: omnibus tamen, sine discrimine, pro hac uictoria duplex militiæ pollíceor stipendium. Sed nec Galeottus Malatesta in cohortandis militibus sibi defuit; quem huiuscemodi habuisse orationẽ accepimus.

CAPTATAM iam pridem nobis facultatem milites cum hoste aperto marte decernendi, en ultro hodie nescio quæ bona fortuna attulit non spectantibus. Video enim hostes educta acie, pugnam capessere paratos: quam cum diu, nobis poscentibus, iunctis uiribus suis, totoque exercitu turpiter detrectauerint; certum habeo, nunc partitis copijs, necessitatis non animorum hoc esse consilium. Atque equidem mea sententia institutum ducis, si militum animos haberet consentientes,

non esset

non esset admodum improbandum, qui cum locus effugij minus adesse intelligat, quo se tutò possit recipere, mauult suum exercitum quantulacunq; spe præter ignominiam uinci, quam inter fugam & trepidationem turpiter occidi: sed parum animaduertit, quo genere militum, & contra quos difficillimam pugnam sit initurus. Opponere molitur mercenarios milites; milites autem, imo uero latronum colluuiem, qui nulla gloria accensi, nulla, præterquam prædæ, aut mercedis spe ducti bellum gerunt, qui cum neq; pro sua dignitate, nec pro libertate patria dimicare cogantur, deserunt potius signa, quàm nisi exploratam habuerint uictoriam, ullum martis discrimen sustinere inducant animos; hoc genus, inquam, militum educit in aciem contra uos, quibus utinam pro gloria tantum & decore, non etiam pro opibus, pro libertate, pro salute ante mœnia uestra esset dimicandum. Nec .n. timeo, ne nobis, qui uestræ libertatis duces sumus, fraudi, aut uobis errori sit, quod in nostram inuidiam callida improbitate excogitauit, iactatq; uersutus hostis, dum nobis tyrannidis nomen obiectat; qui uobis uolentibus, atq; adeo magno consensu petentibus, uestrarum ciuitatum patrocinium, contra improborum hominum auaritiam, notasq; fraudes suscepimus, contra eorum dolos, & compilationes: quos religionis; quam omni turpitudine profanant, specioso nomine, suas sordes & scelera prætexentes, non pudet, honestis uiris, ac suæ libidini obsistentibus tyrannidis, quam ipsi affectant, exercentq;, nomine inuidiam facere, & uanis execrationibus detestari. Quasi deum immortalem, quem nos sanctius ac religiosius ueneremur, colimusq;, suis sordibus ac criminibus consentientem, & conspirantem habeant & non potius iratum; quòd uideat, suam religionem & ecclesiam, quæ sanctimonia, frugalitate, terreni imperij opumq; despectu, exemplo Christi ac beati Petri tuenda erat, in ambitionem & auaritiam conuersam scelere eorum, quibus commissa esse uidetur; qui sacerdotia, uirtutum olim & sanctitatis non tam præmia, quam exercitamenta, nunc ab ipsis in mercaturæ formam coacta, quo carius emunt, eo turpius ad

cōgerendam pecuniam abutuntur. Et si quis imperatam pecuniam pendere renuerit, aut ipsorum libidini parere iussus (ut est hoc genus hominum imperiosum) minus obtemperauerit, hunc protinus sacris interdicunt; horrendis deuotionibus detestantur; quibus ignauos homines & superstitiosas mulierculas, deterreri compererunt. idem cum erga uiros fortes, prudentesq́, nec ignaros quam uana sint ista terricamenta, nisi iustissima sint, intellexerunt, terras mariaq́ miscent, & non tam marte quam pluto agitante bellum inferunt: scilicet, ut beatum Petrum, cuius clauibus se imperare iactant, imitentur; qui in suæ posteritatis exemplum, piscatorium instrumentum, quo solo suam paupertatem tolerabat, iubente Christo, abiecit: ut doceret, præter uirtutem & religionem, omnes res humanas futuro Christi uicario, non modo non esse appetendas, sed etiam abijciendas. Atq́ equidem horum & habendi, & dominandi inexplebilem auiditatem utcunq́ tolerandam esse censerem, si ullum modum seruare scirent. Atq́ adeo legatos, pro hac nostra modestia, sæpe ad eos de pace misimus multa de iure nostro, multa etiam de libertate remittentes: ea offerentes annua tributa, quibus, si scirent auariciæ temperare, satis superq́ debuerunt esse contenti. Sed dij immortales, quo fastu, qua insolentia respondere? Deditionem sine conditione uolumus. Cedite patria, relinquite opes, manus date, misericordiam supplices implorate, nostrum sit in captiuos summū ius, nostra sit summa in dedititios necis iuxta, & uitæ potestas. Quid turpius ærata mancipia ab importunissimis dominis audire? quid grauius expectare solent? Ita cum sit aut pugnandū, aut misere seruiendum, uel mortem fortibus uiris ante seruitutem ponendam statuimus. Ergo uiri fortes memores uestræ libertatis, sic hodie pugnate, ut memineritis, huius prælij discrimine uestra, patriæq́ libertas, opes, salus deniq́ uerti. Reputantes qualem uirtutem hodie præstiteritis, talem imposterū statum, fortunamq́ uos, ac ciuitates uestras habiturum.

SIC

SIC utrinque accensis militibus, committendi prælium signũ datur. Magno impetu initur certamen, diuque peruicaciter ancipiti uictoria pugnatum est: donec Galeottus, ut laborantibus suis subueniret, admisso equo, in hostes irruens & ab his fortissime exceptus, uulnerato letaliter equo prosternitur, capiturque. Quod, cum esset passim diuulgatum, fecit, ut ecclesiastici pro uictoribus essent, hostes pro uictis: qui metu dissipati fugam capessunt. Ecclesiastici, fugientes consectati, magnas strages ediderunt. Quo in prælio Blasci Fernandi militis simul, & ducis munera exequentis, uirtus, & strenuitas summopere emicuit, dum hostem repellit, laborantibus suis subuenit, & opportuna appellatione milites cohortatur. Nec minor fuit in Rodulpho Camerinate nec industria, nec animi promptitudo. Quin & Alphonsus Toletanus & Carolus Aduadula præcipuã eo die laudem meruere. Nanque Aegidius ipse non pugnando, sed imperando uincebat, & instructa acie, magis suam censebat decere dignitatem, deum immortalem interea cunctis precibus obtestari, ut res fœliciter eueniret, quam ut ipse inter tela uersaretur. Hac parta uictoria, pleraque omnia oppida, quæ circum Ariminnm sita sunt, partim facile expugnata, partim spõtanea deditione in Aegidij potestatem peruenere. Inter quæ Aesim urbem expugnauit Blascus, Maceratam Fedus tradidit sponte, qui ei hactenus imperitauerat: quem oppidanis petentibus, Aegidius eidem oppido præfecit.

AT Galeottus Malatesta, quem à militibus captum fuisse demonstrauimus, adhuc in eorum potestate permanebat. Nec, ut eum traderent Aegidio ulla rattione adduci poterant, donec sibi, ut promissum erat, duplex stipendium, quæ summa erat .xl. M. ducatorum, exolueretur. Non quod de præstãdis pollicitis dubitarent, sed impatientes moræ, ne solutio in longum traheretur uerebantur: plerisque .n. nota erat Aegidij indigentia, quem superiore solutione decem milia ducatorum de suo erogasse constabat. Quæ res cum Aegidio suam authoritatem minuere uideretur, in hæc pacta descendit; ut milites

apud Rodulphum Camerinatem in uigesimum diem deponerent Galeottum, haberentq; obsides pro eo Blascum Fernandum Vngarum Saxoferratum, Ioannem Albertum, Albertatium Ricasulum: quibus militibus, si citra præstitutum diem satisfactum esset, traderetur Galeottus Aegidio, sin aliter, redderetur ipsis, essetq; eorum in captiuum summum ius summaq; potestas. Ergo Aegidius, omni cura in conquirendam pecuniam conuersa, a Perusinis octo millia ducatorum mutuatus est, ab Eugubiensibus tria. Quæstorem præterea Florentiam properare iubet, & pecuniam sibi longo tempore debitam à Florentinis exigere. Ipse uero quidquid habuit uasorum aureorum, argentoreumq;, & annulorũ Albergotio Fabriensi uiro id temporis ualde numoso oppignerauit, accepta pecunia quæ summæ deerat: qua militibus numerata Galeottus Eugubium, ubi Aegidius commorabatur, iussu eius deportatur, daturq; custodiæ.

TANTA clade fractus Malatesta, optimum factu esse statuit, ad Pontificis Aegidijq; misericordiam confugere; & quorum erga utrunq; summam esse gratiam, aut authoritatem intelligeret, horum maxime precibus ad componendam pacem uti. Ergo paucis interiectis diebus, Nicolaus Azaiolus, de quo supra mentionem fecimus, a Carolo Cæsare, & Cardinale Hostiensi nuncius adest cum literis, quibus ab Aegidio magnopere contendunt, uti cum Malatestis, futuris in posterum ecclesiæ tributarijs, fidissimisq; clientibus, fœdus tolerandis conditionibus feriret. Nec uellet antiquam, nobilissimãq; familiam, & sibi amicitia coniunctam funditus abolere. Nec grauaretur, si Malatesta ad ipsum uenire uelet, tutam colloquij facere facultatem: fore eam rem sibi gratissimam, & a dignitate ipsius, commodoq; rei ecclesiasticæ minime alienam. Inquam sententiam cũ multa Nicolaus addidisset, ab Aegidio impetrat, uti sua uoluntate, liceat Malatestæ ad colloquium uenire: qui postridie eius diei literis Nicolai accitus adest, & introductus ad Aegidium, ad eiusq; pedes obuolutus crimen fa

tetur, ad ipsius clementiam confugere, quam nemo unquam frustra implorasset: erratorum ueniam, & pacem petere. Cuius sermone interpellato, Nicolaus hoc ait. A te Malatesta petit, clementissime Imperator (in quo & Carolo Cæsari,& Cardinali Hostiensi nimium gratificaberis) uti ea oppida, quæ in flaminia obtinet,sibi liceat tua uoluntate retinere: nec id quidem ut domino, sed ut Pontificis, ecclesiæq; tributario clienti, reliqua omnia summi Pōtificis tuæq; potestati permittit. Quibus Aegidius respondit. De graui re non se, ni post maturam deliberationem, responsurum. Postero die cum rem ad consilium referens, quid Malatesta postularet, exposuisset, cæterorum huc congruere sententiæ: nullas conditiones pacis a Malatestis esse accipiendas, eis ue dicendas. Nam qui nuper tam superbe pacem renuissent, necessitate eos non pœnitentia ad pacta descendere. Non esse ambigendum, tanta clade accepta fractos animis uiribusq;, omnino suis rebus diffidere, ut qui minime ualeant bellum reparare. Vecordis esse aspiranti deesse fortunæ. Adhæc tyrannorum fidem cum fortuna cōmutari: quippe quorū nihil intersit, quibus artibus dominentur. Ergo optimum esse, Malatestarum familiam ab ecclesiasticis finibus exterminare. Ad quod ni occasio præsens prætermittatur, nihil negocij superesse. Hæc & pleraq; alia in hanc sententiam dictu satis speciosa iactabantur: quæ tamen Aegidij animum haud satis explebant, multa uariaq; simul agitantem. Quippe ne Cæsaris animum offenderet, & Cardinalis Hostiensis amicitiā paruifacere uideretur metuabat, si uterq; tanto studio, pacem fieri, ab ipso frustra contendissent. Præterea nunciatum erat Patauinos, Perusinos, & Mantuanos cum Malatestis amicitiā coniunxisse. Huc accedebat numorum penuria, qui exhausto Pontificio ærario, ad ducendum bellum minus suppetebant. Quòd si Malatestæ æque inopia laborarent, at certe difficile fore reputabat, expugnare Ariminum, Anconam urbes munitissimas, & congestis commeatibus abundantes: & quorum oppidanos tyrannis studentes, cum ipsi ecclesiasticæ factionis homines e proprijs sedibus expulissent, totis uiribus, priuatisq;

oppibus

opibus restituros, non erat dubitabile : metuentes scilicet posse, ad ipsos simile malum recidere. Nec parum mouebat, quod cæteros tyrannos, qui collatis cum Malatestis uiribus, ad summam belli non parui erant momenti, horum opibus destitutos infirmos fore, certum erat. His igitur persuasus, simulq; ne tantis precibus, rem honestam denegare uideretur, pacem cũ Malatestis faciendam statuit : sed quoniam de ea re consulendus erat Pontifex, quanquam à se dissensurum non uerebatur, duorum mensium concedit inducias. Quarum tertius agebatur dies, cum a Pontifice, non alienas à uoluntate Aegidij, literas Petrus Episcopus Tirasonensis defert : quarum hoc fuit exemplum.

IN eam sumus inopiam redacti, adeoq; ærarium exhaustum est, ut minime ducendo bello sufficiamus : qum etiam, ut tamdiu suffecerimus tuæ, magna ex parte, prudentiæ, atq; industriæ ferimus acceptum : proinde bello Italico finem aliquãdo imponere censemus : quod etiam si rebus tuis gestis compa ratum, breue admodum possit uideri, nobis tamen qui summa inopia premimur longum est : sed nec finiendi deest occasio. Malatestæ omnibus precibus bellum à nobis deprecantur. Pacem cum his facito ; quibus conditionibus, modo Ancona urbe cedant, nihil præscribimus. Tu quid rei ecclesiasticæ expediat, quidq; à nostra dignitate non abhorreat, ut soles, dispicies. Galeottus, quem captiuum ducis, redimat censemus libertatem medietate stipendij militibus duplicati. Pace facta cum Malatestis, cætera tuæ uirtuti, ac prudentiæ inexpedito erunt. Ac cæteris quidem tyrannis, qui supplices pacem orauerint, æquiorem te præbeas licebit : Gentili Moliano, ut sit non inultæ perfidiæ, atq; inconstantiæ exemplum, nullas cõditiones pacis, nisi ut finibus ecclesiasticis omnino cedat, dicas. Finito Bello, illa tibi proxima cura sit, uti urbibus oppidisq; uiros & prudentes, & probatæ fidei præficias : postremo ut arces murosq; dirutos reficiendos cures. Hæc ubi feceris ad nos uenire properato, tua opera atq; consilio indigentes. His

literis lectis, quae modo pacem morabantur, pax his condi- tionibus facta est. Vt Malatestae, Ariminum, Fanum, Pisaurũ, Forumsempronij, in decem duntaxat annos retinerent, singu lisq; sena millia ducatorum Pontifici duabus pensionibus. viii. Calen. Ianu. & iii. Calen. Iulias, tribuerent. Reliqua omnia oppida Flaminiae, Piceni, Masse Trebariae, Sanctae Agathae, quidquid deniq; praeterea ditionis ecclesiasticae occupassent, restituerent. Quod si qua ciuitas earum in ecclesiam interim rebellasset, Malatestae centum equitum auxilio ecclesiasticos tribus mensibus iuuare tenerentur, & ad praesens tres itidem menses eodem equitum numero auxiliarentur. Galeottus ad haec, cum triginta millia ducatorum exoluisset, tum demum liber esset. Has conditiones pacis sic constitutas, & sanctissimo iureiurando firmatas, ubi Episcopus Tirasonensis & Albertacius Ricasulus ad Pontificem detulissent, non modo ipse ratas habuit, sed Aegidij consilium in pace facienda, nihilo se mino ris, quam uirtutem in bello gerendo facere, non semel in con cilio Cardinalium professus est.

FINITO bello cum Malatestis, oppidisq; ab ipsis receptis, Aegidius optimum factu fore statuit, copias partiri: ut uno tempore pluribus tyrannis, haud breui abiunctis inter uallo, bellum inferretur, quos non putabat praelio dimicaturos, ut qui per se infirmiores essent, sed urbibus contentos, muris se, & uallo a uiolentia tutaturos. Ergo cum res non uno impetu, sed agrorum populationibus, obsidioneq; gerenda ui deretur, copias in tres partes distribuit: uni Blascum Fernandum praefecit, & contra Gentilem molianum mittit: alteram Alphonsum Toletanum in fines Caesenatium inducere iubet, eosq; uastare, & urbi infestum adesse; tertiae Bonifatium Vrbeuetanum praeesse placet. Et quia summus Pontifex, qui in extinguibili odio in Ioannem Vicum ardebat, multis saepe literis Aegidium commouerat, uti eum Corneto, cui ab ipso fuerat praefectus, expellendũ curaret, Bonifacio imperat, Cor netum proficiscatur, & quidquid Pontifex iusserit in Ioannem

Vicum, exequatur. Se uero his rebus, quas Ioanni Vico fide data concessisset, hominem expoliandi nequaquam authorem, quod sæpe testatus esset, futurum. At Blascus nulla interposita mora, in agrum Firminianum rapit agmen, quem cum decem continuis diebus populatus esset, dispositis machinis, cœpit magno impetu urbem impugnare: cuius murum cum partim deiecisset, cæterum propugnatoribus nudasset, iubet milites, qua murus patebat, ingredi: & qua facilior uidebatur ascensus, scalis conscendere. Illi nihil sibi reliqui ad celeritatem facientes, imperata faciunt: quos cum uidissent oppidani intra urbem admissos, ecclesiam una uoce sæpius conclamant. At præsidium nihilo segnius intra urbem redintegrato prælio fortissime repugnat, & in tertiam horam certamen trahit: sed tandem uicti hostes in arcem confugiunt: quam cum Blascus duodecimo iam die obsideret, Gentilis expes uictoriæ, desperatoq; auxilio, cum ne fugæ quidem locus esset, se suosq; dedit, & Blasci misericordiæ permittit. A quo non modo seruatus est incolumis, sed ipso deprecatore impunitatem ab Aegidio impetrauit. Qui cum nũciata uictoria, ac deditione Firmũ peruenisset, ut erat singularis in dedititios clementiæ, iussum modo finibus ecclesiasticis excedere Gentilem, munusculis etiã & uiatico prosecutus est. Huius urbis muros dirutos refici statim iubet Aegidius, arcemq; reparari, quæ non mediocriter tormentorum ictibus concussa fuerat. Cum statui ciuitatis huius prospexisset, Blascum qui imperata administraret cum destinato præsidio reliquit, ipse uero Anconam ire contendit. Interea Alphonsus Toletanus fines Cesenates populatus, Sanctũ Archangelum, & Sauignanum haud ignobilia oppida receperat.

PAVLO post Aegidio ab exploratoribus, quos occulte per omnes tyrannorum urbes disposuerat, nunciatur, Bernardinum Poletanum, quem Rauennam obtinuisse demõstrauimus, audita uictoria de tantis tyrannis, maximo metu trepidare, ac proinde posse facile ad deditionẽ compelli. Ergo Pa

triarcham

triarcham Aquilegiensem cum exercitu Rauennam proficisci iubet, portis urbis insistere, ac omni ratione tyranno metum iniicere. Qui cum strenue imperata administrasset, tyrannus deditionem facere parat: qui hac duntaxat excepta conditione, ne urbe pelleretur, magnam uim auri in præsentia dare profitetur: & dum cæteri tyranni pacarentur, centum quinquaginta equitibus ecclesiasticos iuuare. Qua de re consultus Aegidius conditiones accepit non grauate: quibus firmatis Rauēna recepta est, & Ceruia, quæ eidem tyranno subiacebat.

AT Franciscus Ordelaphius & Ioannes Manfredus, quorum hunc Fauentiæ, illum Foriliuij, & Cæsenæ tyrannos esse, supra demonstrauimus, reliquum bellum sibi potissimum impendere intelligentes, milites undiq; omni studio conquirunt, & auxilia summis precibus implorant. Itaq; societatem illam Germanorum, de qua supra mentionem fecimus, cum duce Laudino magna mercede conducere nituntur: quod cum minus processisset, magno precio eos adducunt, ut Picenum incursionibus prædarentur: eo scilicet consilio, ut ecclesiastici a Flaminia auerterentur, & ad Regem Pannoniæ, & ad Barnabouem, eiusq; fratrem, qui in principatu Mediolanensi Ioanni Archiepiscopo inde mortuo successerant, subsidia comprecatum mittunt. Quibus rebus cognitis, Aegidius Pontificem per literas de statu rei certiorem facit: hortaturq;, uti primo quoq; tempore Regem Pannoniæ & Principes Mediolanenses dimissis literis roget, obtesteturq;, ne improbis tyrannis, & ecclesiæ Christiq; hostibus præstent auxilium. Porro ipse dispersas copias cogit, & relictis Alfonso Toletano centum equitibus & ducentis peditibus, cætero exercitui Blascum Fernandum præfecit, iubetq; in Aprucium accelerare, & Germanos, qui transitum in Picenum parabant itinere prohibere. Is, cum eo magnis itineribus contendisset, opportuno loco castrametatus, se Germanis opponit: qui cum, ne tunc quidem incœpto desistere, animos inducerent, sed ulterius progredi, coactis uiribus pararent. Blascus prælio statim decernere, nisi

quod sine imperio Aegidij non licebat, ex usu rei putabat. At Aegidius factus ab eo sui ex primorum exercitus cõsilij certior literis, consultusq; respondit. Abstineret prorsus a pugna, sed occupatis soperioribus locis, Germanos sua præsentia deterreret, & factis pro re & tempore incursionibus, longius uagari ne pateretur. Neq; enim cum his esse in ancipitem pugnam, nisi necessario descendendum, qui si superentur, uictorem nullũ, aut certe minimum emolumentum sit consecuturum, sin uicto res euaserint, maximam iacturam sint illaturi. At qui si germanos deuicerimus, ulciscemur quidem flagitiosos homines: sed post cruentam uictoriam, exercitu nostro (quod euenire necesse est) minuto, quæ oppida? quos populos propterea ecclesiæ, quo nomine bellum gerimus, recipiemus? Nam si ab ipsis uicti essemus, timendum esset, ne sumptis ex infirmitate nostra, & spiritu & uiribus, iacentes tyranni excitarentur, & longo labore parta, momento temporis amitterentur. Se tamen supplementum missurum conscribit, ut aucto exercitu multitudinis terrore hostem auertat, aut si pugnare fuerit necesse, non sit uictoria dubitabilis. Tunc euocari præsidia iubet, superioribus diebus per oppida disposita: paucis admodum ad arcium custodiam relictis, quæ celerrime ad Blascum peruenere: simulq; legatos ad Germanos mittit, conquestum de fœdere uiolato, quod secum percussissent: quibus mandat, minas precibus addant, & omni ratione nitantur, ab eo consilio deterrere. Interea Franciscus Ordelaphus arrepta occasione, quod uidebat Flaminiam ecclesiastico milite uacuam, cœpit ecclesiastica oppida crebris incursionibus infestare. Quo intellecto Aegidius iubet Alphonsum Toletanum cum coacta undecunq; manu tyranni uiolentiam compescere: Malatestis scribit, pacta subsidia suppeditent: ad cuius imperatum Galeottus cum centum equitibus mittitur: qui cum ad Alphonsum peruenisset, alia oppida circum uagari & eis præsidio esse iubetur. Ipse uero Quilianum contendit, quippe cui oppido maius periculum a Francisco Ordelaphio imminere cõstabat. At Franciscus despecta etiam tunc paucitate, non contentus incursionibus cœpit Quilianum

pit Quilianum oppugnare: illi uero eruptione facta inopinan tes adorti turbant, cædunt & infugam coniiciunt. Franciscus cum his qui stragi super fuere se in Forumliuij recepit.

HAC parta uictoria, manuq; non contemnenda coacta, Galeottus se, cum Alphonso Toletano coniunxit, & cõmuni sententia placet Modianam, quod oppidum Francisco subiacebat, oppugnare, cum a primoribus Montis Velij, oppido id nomen est, conditio offertur Alphonso, si octingenti ducati sibi conferantur, oppidum sese ipsi traditur os. Simul igitur & de oppugnando Modianam, & de emendo Monte Velio ad Aegidium referre, satius est uisum. Qui respondit nec esse tempus conterendum in oppugnatione oppiduli, quod in Foroliuij posset expugnari, nec in uenalis oppidi emptionẽ pecuniam profundendam, quippe oppida pecunia facile parta, facile pecunia amitti solere. Eam curam deponerent, & relicto Galeotto cum parte confectæ manus ad præsidium partorum oppidorum, Alphonsus cum reliquis militibus ad Blascum pro peraret. Quod eo consilio fieri uoluit Aegidius, quo supra tuo casse præsidia diximus, cum inter ipsum & Germanos de conditionibus pacis parum conueniret. Nam societas, perditorũ hominum colluuie crescebat in dies, & tyrannorum studijs efferebatur. Sed tandem aucto ecclesiastico exercitu, in hæc pacta Aegidio petente descenderunt, ut ipse quinq; millia ducato rum Germanis numeraret: illi uero citra duodecimum diem fines ecclesiasticos, temperantes a maleficio excederent: nec ante sex menses cuipiam ex hostibus ecclesiæ quacunque ratione auxilio essent: ac de fœdere non uiolando, depositis decem ducatorum millibus, adiuratusq; Comes Laudinus caueret. Quibus ita constitutis, Germani flaminiam uersus proficiscuntur, præcedente cum sexcentis equitibus Perucio Pepo, subsequenti Alphonso cum cætero ecclesiastico exercitu, qui ipsos ab iniuria & maleficio prohiberent, donec finibus ecclesiasticis excessissent. Quo in itinere Comes Laudinus cũ Alphonso colloquutus profitetur, si æqua offeratur conditio ecclesiastica sti

pendia mereri. Quod cum esset Aegidio delatum, non censuit flagitioso & notæ perfidiæ homini habere fidem.

EA cura Aegidius solutus, totum bellum in Ioannem Manfredum conuertit: & quia Blascus Fernandus Firmum redire, atq; ea loca tutari iussus fuerat, Alphonsus Episcopus cũ exercitu ad oppugnandam Fauentiam mittitur. Ille uero, adiunctis sibi cum milite auxiliari Galeotto Malatesta & Bernardino poletano, Fauentinum agrum populatus, oppido infestus adest. At Ioannes Manfredus, qui nec animo defecerat, & numero militum abundabat, indignum duxit, in prospectu urbis agros ab hoste se uidente agi ferriq;, & oppidum iam prope obsidione cingi: se uero, uelut muris tantum fidentem, intra mœnia contineri. Ergo milites hortatus aciem educit, & ecclesiasticis pugnæ potestatem facit. Alphonsus uero hostem extra mœnia conspicatus, paratum prælio decernere, uix oculis habita fide, suos & ipse hortatus, partarum uictoriarũ, & pristinæ ipsorum uirtutis admonens, in hostem fiducia plenus irruit: pugnatumq; est diu summa contentione, sed demum hostes terga uertere, & se in opidum recepere. Quo in prælio nõ paucis ecclesiasticis, pluribus ex hostibus desideratis, captus est inter cæteros uir quidam non obscuro loco natus, sed eius nomen non est traditum, cuius consilio maxime uti solitum esse Ioannem Manfredum constabat. Hunc ad se Aegidius, nunciata uictoria, adduci iubet: nec hominis conueniendi cuipiam facultatem fieri. Eum uero, qui ipsum cepisset, centum ducatis donari. Eo prælio fractus Ioannes Manfredus, ad Episcopũ huiusmodi legationem mittit. Si liceat sibi, saluis opibus priuatis, ab omni publico munere Fauentiæ abdicatum uitam ducere priuatam, opidum se Aegidio dediturum. Quam legationem cum ad Aegidium retulisset Episcopus, hoc ab eo responsum tulit. Qui talia retulissent; eos putare se, per spetiem legationis exploratum in castra uenisse. Eadem .n. Ioannem Manfredum ante illam uictoriam frustra contendisse. Proinde legatos iuberet quàm primum castris excedere. Et si qui præterea

uenerint

uenerint, ne pateretur diu commorari: interimq́ suorum fide lissimum quenq́ eorum lateri adhærere iuberet, qui occulta, & perniciosa colloquia fieri prohiberet. Ipse uero Fauentiam oppugnare pergeret. Legatis itaq́ re infecta redeuntibus; Episcopus cœpit Fauentiam oppugnare. Cuius cum partem muri tormentorum ictibus dirutam conspexisset Ioannes Manfredus, & prope esse, ut ecclesiastici subirent, quibus ipse cum paucis militibus resistere non poterat: legationem mittit de se dedendo, & pacem his conditionibus impetrauit: ut ipse Fauentiam, & cætera oppida, uicosq́, & castella ditionis ecclesiasticæ, quæ ab ipso fuissent occupata statim Aegidio traderet: & intra duos menses proximos, compositis rebus suis, tota Manfredorum familia nunquam reuersura, Fauentia, & eius finibus excederet. Interea obside filio dato, de excedendo intra præstitutum tempus, caueret: & ad hunc modum Fauentia in Aegidij potestatem peruenit.

INTEREA a Iordane præfecto Vmbriæ, & a Bonifatio, quem contra Ioannem Vicum missum fuisse demonstrauimus, Aegidio litteræ afferuntur: uastato agro Cornetano, atq́ obsesso oppido, Ioannem Vicum paratum esse deditionem facere, nisi admodum iniquæ conditiones dentur: proinde quid agendum esset imperaret. Quibus Aegidius respondit, se uero illius belli inferendi nunquam authorem extetisse, quin dissuasorem potius, multo minus igitur gerendi futurum. Proinde Pontificem consulerent, aut si longum uideretur, quod illi gratum fore existimarent, id efficerent. Victo Ioanne Manfredo, & cum familia de oppido eiecto, ne per occasionem ab officio discederet, proxima cura erat, Franciscum Ordelaphium debellare. His igitur rebus ecclesiastico exercitu in flaminia occupato, Gentilis Molianus cum Rogero filio, adiuncto sibi cum latronum cohorte Guarelino, latrone id temporis famosissimo crebris incursionibus, aut grassationibus potius per occasionē factis, cœpit Picenum infestare. Quo nuncio commotus Aegidius, partem copiarum contra eos mittit: a qua comprǽhensi,

& ad Aegi-

& ad Aegidium adducti, capite pœnas dedere: & sic tandem notissimus ille tyrannus Gentilis Molianus, qui scelus sceleri addiderat, tanta perfidia, tantisq; flagitijs condigna morte miserrime obijt. Dum hæc apud Aegidium geruntur; Alphõsus Toletanus, qui exercitum Foroliuij admouerat, cœpit usq; ad portas incursiones facere: si posset Franciscum Ordelaphiũ ut superioribus diebus Ioannem Manfredum, ad pugnam elicere, qui se hactenus intra oppidum continuerat. Ille uero, ne exemplo quidem illius perterritus, pugnam detractauit: & pugnatum est summa cõtentione: postremo uictus Franciscus est, & in Forumliuij sese recepit, multis utrinq; interfectis, captis nonnullis, inter quos Ioannes Lazarus ex Francisci Ordelafij intimis familiaribus capitur, & ad Aegidium defertur. Qui cum abeo Aegidius sciscitaretur, quid consilij Franciscus cepisset, quibus opibus fretus, cuiusue auxilij spe mollem belli sustinere speraret; incertis responsis, nec sibi satis constantibus percontantem illudebat. Tandem, cum Aegidius tormenta minaciter intentaret respondit; omnem spem Francisci Ordelaphij positam esse in Principibus Mediolanensibus: qua si destitueretur, nihil esse, quod posset eius deditionẽ morari: quin & magnam partem militum, quorum opera ad præsens uteretur, magis ecclesiasticorum, qui exitu eos intercelusissent, metu quam officio continere. Quibus responsis congruere literæ, a nonnullis ciuibus Bononiensibus, rei ecclesiasticæ studiosis, quibus nunciabatur Aegidio, appropinquare auxilia missa a Barnaboue Francisco Ordelaphio: quin & ipse Barnabo Aegidio scripserat deprecatus, ut se aduersus Franciscum Ordelaphium mitiorẽ gereret. His igitur malis Aegidius ratus occurrendũ, ad Barnabouem huiusmodi litteras conscribit. Audio uos Ioãnis Manfredi, ecclesiæ christiq; hostis, qui cum bellũ gerimus tyrannidem fouere: iamq; missa ipsi a uobis auxilia iter ingressa appropinquare. Et quidem non tantum mea causa moleste fero, quod affectum iam auxilio diuino bellum, mihi ad alias res properanti diuturnius facere paratis: sed uestro etiam nomine nõ mediocriter moueor. Nam cum Luchini patris uestri, Ioannisq;

Ioannisq́ Archiepiscopi fratris eius summa semper in Romanã ecclesiam fides, summum studium stetisset: nec minor inter Archiepiscopum, meq́ amicitia, multis utrinq́ firmata beneficijs intercessisset, putabam, sperabamq́, uos illorum non minus uirtutum atq́ amicitiarum fore successores, quam principatus, fortunarumq́ hereditatem adituros: tanto magis cum omnes opes uestras, & imperium, ac demum quidquid estis Pontificibus acceptum referre debeatis, si principia requiritis a memoria nostra non ita remota: quandoquidem Benedictus xij. principatum Mediolani Luchino patri, & Ioanni patruo uestro, nullo successionis iure debitum primus detulit, existimans eos, eorumq́ posteros tanti beneficij memores summo semper studio erga ecclesiam futuros, nec ea eum spes hactenus falsum habuit. Nam ut uetustiora taceamus, nuper Ioannes Archiepiscopus ineunti mihi bellum Italicum aduersus hostes ecclesiæ magno opitulatus est auxilio: quem Mediolano transeuntem gratissimis preciosisq́ muneribus prosecutus fuerat. Atq́ adeo post ipsius mortem, reputanti mihi fortunæ bellicæ uicissitudines, si quid detrimenti acceptum esset, id resarciendi, uel etiam augendi spes nihilominus in Principibus Mediolanensium reponebatur. Nunc uero quod tantum uos ab eorum moribus, & institutis desciscatis, ut ipsorum hostes pro hostibus habere sustineatis, magnopere doleo. Quid .n. aliud his factis assequimini, nisi ut simul & maiorum uestrorum sententiam damnare, aut uestram inconstantiam turpiter profiteri, & deum spernere uideamini? Quorum altero insignem uobis inter homines infamiam paritis: altero diuinam iram concitatis, quæ solet inimicos suos non leui iactura ulcisci. Vos igitur pro mutua beneuolentia, quæ nobis cum patre patruoq́ uestro coniunctissima fuit, hortor, & per Deum immortalem obtestor, turpes conatus reprimatis. Nec unius tyranni, eiusdemq́ infirmissimi amicitiam, Pontificis de uobis meritis, ac nostræ necessitudini præponatis. Quæ si feceritis, gratissimo utrũq́ nostrum beneficio demerueritis, sin aliter, mementote hominum, ac dei simul iram uobis esse extimescendam.

Alphonso

ALPHONSO Quoq; Toletano scribit, laxaret oppidũ obsidione, ut militibus Francisci Ordelaphij, si decedere uelent, facultas esset: & Ariminum uersus agmen reduceret, ibiq; se iubet expectare. His literis dimissis, iussisq; nuncijs aduolare; Aegidius summam spem in celeritate ponens, si res accelerando, antequam auxilia conuenirent, confici posset, cũ prætoria cohorte, & manu, quæ tumultuario delectu confici potuit, Ancona profectus, magnis itineribus Ariminum uenit, ubi Alphonsum Toletanum cum exercitu obuium habuit: inde Fauentiam peruenit, & firmo præsidio oppidum firmat, cui Episcopum præesse uoluit. Ipse nihil moratus in agrum Cæsenatem rapit agmen, ut eo oppido expugnato, quod minus firmo præsidio tenebatur, facilior esset Foriliuij expugnatio, socia ciuitate amissa, & adiecta dubijs militum animis desperatione. Vastato igitur agro, & oppido pluribus partibus simul cœpto impugnari, oppidani ne quid grauius paterentur, se dedunt. Accepta in deditionem Cæsena; Aegidius Abbatẽ Cluniacensem custodis loco ibi reliquit, cui firmum præsidium attribuit: ipse exercitum Foroliuij admouet: quod oppidum cũ oppugnare cœpisset, oppidani uel inuito Francisco Ordelaphio deditionem facere parant: is tamen desperatis rebus, & auxilijs retardatis, haud magnopere repugnauit. Missa igitur legatione, imperata se facturos, urbemq; tradituros profitentur, ea conditione, ut nullum, nec capitis, exilij ue supplicium de quopiam oppidanorũ sumeretur, opum ue irrogaretur multa. Quibus cum Aegidius respondisset, cæteros facile se passurum, nullo accepto incomodo, in oppido permanere, modo Franciscus Ordelaphius urbe statim excederet; accepta cõditio est, & oppidum traditum. At Franciscus Ordelaphius Mediolanũ ad Barnabouem confugit, & sortem suam miseratus, ab eo contendit, ut agat cũ Aegidio, aliquam sibi facultatem relinqueret, qua posset uitam tolerare. Cuius misertus Barnabos, & Galeatius fratres huiusmodi ad Aegidium epistolam mittunt.

Venit

VENIT nuper ad nos Franciscus Ordelaphius, patria pulsus, luctu & mœrore plenus. Qui, multa de sua infœlicissima sorte miserandum in modum questus, ita nos affecit, ut non secus ac eiusdem calamitatis socij cum eo doleremus. Demumq́, cum se a tanto dolore paulum recepisset, nos obsecrauit; quandoquidem auxilio nostro, in quo summam spem posuisset, causa uestra destitutus, principatu amisso, eo infœlicitatis uenisset, ut præter miseram animam, nihil sibi relictum esset; tecum ageremus, precaremurq́, uti sibi, quem nuper cum deuicisses uiuum excedere passus esses, aliquam uitam ducendi rationem reliquam faceres: quod & propter mutuam amicitiam, & pro cætera tua humanitate a te impetratum iri non dubitabat. Quippe rem non sine exemplo fore, nam superioribus diebus in Ioannem Vicum, Malatestas, Bernardinū Poletānum, & plerosq́ alios a te deuictos, quos ob eandem causam hostes habuisses, summa te usum clementia demonstrabat. Quibus rationibus, quaq́ fiducia ducti has ad te literas scripsimus, tibiq́ eum summe commendamus nec iniqua poscentem, & nobis magnis studijs coniunctum: ne homo claro loco natus, nuper potens & opulentus; a quo si tyranni nomen abstuleris, nihil uel in præteritum, quod magnopere culpare possis inuenias; nunc in opprobrium fortunæ mendicare cogatur. In quem si quo præter cæteros priuato odio utereris, id uti nostræ amicitiæ condonares precaremur, relaturi cum reposceris, uel etiam si non reposces gratiam, quodcumq́ beneficium in Franciscum Ordelaphium cōtuleris. Quibus lectis Aegidius, & consuetudine sua, & Vicecomitum precibus ductus duo oppida Ioanni Manfredo permisit, quæ ecclesiæ nomine teneret, ac eorum redditibus aleretur. Sic confecto bello Italico, cum singulis ciuitatibus probatæ fidei uiros præfecisset, necessariaq́ adhibuisset præsidia; suffecto sibi Androino Abbate Cluniacensi, Auenionem contendit, exceptusq́ est honorificentissime, ingenti omnium lætitia. Appropinquanti enim, Summus Pontifex cum uniuerso Cardinalium collegio, ad duo millia ab urbe passuum obuiam, officij gratia, procedunt. Vbi in

palatium Pontificium deductus est, locuplete oratione rerum gestarum Aegidij summam complexus Pōtifex, ipsum pro suggestu magnopere laudauit, & ecclesiæ patrem cum magno omnium assensu appellauit: & tandem iubet, eum omnium rerum Italicarum curam cum summa potestate habere: & Androinum, quem successorem habuisse demonstrauimus, Aegidio in cunctis quæ imperasset obtemperare: siquidem dignū esse eo honore, qui tot laboribus susceptis, tam bene de ecclesia meritus esset: & si quid consulto, factoue opus esset, per eum maxime Italiam optime retineri posse, per quem recepta fuisset.

IO. GENESII DE SEPVLVEDA CORDVBensis de rebus Gestis Aegidij Albornotij LIBER TERTIVS.



QVINTVM DECIMVM iam mēsem Aegidius Auenione apud Pontificem morabatur, cum domesticis cognatorum seditionibus euocatus, easq; sedare cupiens profectionem in Hispaniam comparabat. Qui quo tempore a Pontifice missionem efflagitabat, eo potissimum crebri rumores afferuntur, plerasq; ciuitates Italiæ uehementer tumultuare, quibusdam hominibus, nouis imperijs studentibus, alijs ueteribus inhiantibus. Quibus rumoribus cum literæ nuncijq; ab studiosis rei ecclesiasticæ eadem nunciantibus consentirent, causam huius mali perquirens Pontifex, ignauiam potissimum esse reperiebat Androini, qui parum administrādis publicis rebus idoneus esset, unumq; esse Aegidium, cuius uel sola præsentia, tyrannorum uiolentia cohiberi, ac populorum incōstantiam stabiliri nullo negotio posset: quippe quē tyranni summopere formidarent, ciuitates diligerent, simul & uererentur. Cum igitur de mittendo Androino successore

I no successore

no successore Pontifex ad patres retulisset, una fuit omnium sententia, remittendum esse Aegidium, cuius prudentia, uirtusque multis, maximisque periculis sibi aeque, atque hostibus nota esset, et cuius harum rerum opinio ad continendos in officio populos satis esset per se potens: modo Aegidius more suo, ne grauaretur priuatis negotijs publicā utilitatem anteferre. Porro in alio deligendo inexpertæ, aut industriæ, aut strenuitatis periculosissime in ea rerum perturbatione peccari posse. Ac Aegidius, qui ab officioso itinere comparata iam profectione abstrahi, iniquo animo ferebat, cum res suas gestas efferentibus gratias egisset, & sua ipse facta extenuasset, quidquid gessisset dei auxilio acceptum referens, qui tyrannis, hostibusque ecclesiæ impune esse non fuisset passus, multos esse ostendit sapiētia, simulque uirtute præstantes, quibus summa eius expeditionis optime, ac tutissime deferri posset: se uero, si nullo magno negotio distineretur, tamen post tot laborum discriminumque cursum, hominem affecta ætate, uelut militem ueteranum eius muneris uacationem emeritum uideri posse. Quanquam, cuiusmodi esset in ecclesiam animi studijque, ne has quidem causas obstituras fuisse, quo minus id quod superesset ætatis bono publico, & ecclesiasticæ dignitati impartiretur, si ipsius opera utilis fore Pontifici patribusque uisa fuisset: non, si eosdem labores tompare, totiesque cum hostibus iterum depugnare iuberetur. Tunc uero necessario se in fratres, & cognatos officio euocari: qui cum magno & pertinaci dissidio ad uulnera usque processissent, ipseque solus tantis malis occurrere ac mederi posse crederetur, non esse committendum, ut ea cura deposita, cognatos ac fratres deseruisse uideretur, qui ipsius aduentum magna cum expectatione operirentur. Proinde Pontificē patresque etiā atque etiam deprecari, ut cum multi ex patribus essent, quibus plurium rerum usum, & magnitudinem animi longe præsentiorem ad id munus obeundum concederet, paterentur, se in summa necessitate propinquis, ac fratribus suum officium impartiri: quod ecclesiæ, cum licuisset sine insigni criminis nota, libentissime præstitisset. At summus Pontifex, qui in tantis

difficultatibus, summam spem in Aegidio collocauerat, quanto ille constantius negotium recusabat, tanto ipse magis desiderio accendebatur, causasq; Aegidij potissimum mittendi inueniebat. Neq; n. modo præsentiam eius animi, fœlicitatemq; in certaminibus reputabat; sed meminerat etiam multo maiora bella consilio eius fuisse confecta, quam alter magnis uiribus pugnando confecisset. Sed nec illud parum mouebat, reputare in quanta sæpe omnium rerum indigētia milites continuisset, sustinuissetq; grauia bella, tum commeatibus parcendo, tum de suo sine cunctatione suggerendo, tum demum iniecta sapiēter spe animos militum fouendo. His accedebat, quod ab omnibus iactabatur, Aegidij nomen tyrānis esse formidolosum, & gratia summa in omnes ciuitates ecclesiasticas. Omni ergo ratione conatus in suam sententiam adducere, ostendit deniq; ac multis confirmat exemplis, si necessitas optionem dederit, cognatos potius, quam aut patriam, aut religionem esse deserendos. Porro ecclesiam cunctorum piorum patriam esse, & religionem; aut certe patria multo cariorem esse debere: quæ si sacrilegis, & sceleratis hominibus per cōtemptum agenda ferendaq; permitteretur impune, non esse dubitandum, quin breui religio Christiana summum detrimentum esset acceptura. Atqui a sapientibus illud Ciceronis laudari. Qui non defendit, aut obsistit, si potest iniuriæ, hunc tam esse in uitio, quam si parentes, aut amicos, aut patriam deserat. Quod si fratres, & cognati intestina discordia agitarentur, posse eam seditionem, & per literas, & per amicos principes uiros sedari, eamq; curam sibi ipse deposcit, & suam se gratiam, & authoritatem ad rem conficiendam collaturum pollicetur. Tot rationibus, tantisq; precibus Aegidius, admodum alioquin exorabilis, & summi in ecclesiam Pontificemq; studij uictus, prouinciam suscepit: & profectione comparata, magnis itineribus in Italiam contendit. Cuius aduentu adeo omnes, qui rebus nouis studuerant, perterriti sunt, ut non iam de imperijs occupandis, sed magis de capitibus suis, proprijsq; fortunis retinendis solliciti essent. Admissus itaq; sine repugnantia in singula ecclesiastica

oppida,

oppida, ſumpto ſupplicio de his, qui tyrannidem affectarant, collaudatiſq́ ciuitatibus, quod eorum conatibus obſtitiſſent, omnium populorũ animos in eccleſiã magnopere cõfirmauit.

HIS rebus geſtis Aegidius, qui nullam eccleſiæ iuuandæ occaſionem prætermittebat, totum animum, omneſq́ curas ad religionem conuertit: ſi quomodo abolere poſſet nefarium illud ſcelus, quod multum ea tempeſtate uocati Fraticelli inter facinoroſos homines, & credulas fatuaſq́ mulierculas per ſpeciem religionis diſſipauerant. Quandoquidem, mortuo miſerrime in uinculis Petro Colutio, quem a Ludouico Bauaro, in æmulationem Ioannis xxij. Pontificis maximi, Antipapam Romæ creatum fuiſſe ſupra demonſtrauimus, non defuere ſceleſti homines, qui Ioannem xxij. eiuſq́ ſucceſſores, nec iure, nec ſancte Pontifices factos fuiſſe contenderent; & in contemptũ religionis Chriſtianæ flagitioſam quandam, ſimul & turpiſſimam ſectam excogitarent. Nam conuenientibus in antris, locisq́ abditis, quos in eam turpidinem allexerant, uiris fœminiſq́, qui inter ipſos ſacerdotes habebantur, ut crimen honeſtate prætexerent, diuinas laudes Chriſtiano more præcinebãt: quibus in tempeſta nocte peractis, ſacerdos pro contione quædam præfatus ad confirmandos in nefario errore hominum animos, in eo maxime erat occupatus; colendam eſſe ante omnia charitatem, quam eſſe omnium uirtutũ caput, ſacræ literæ teſtarentur. Porro potiſſimum hanc inter homines authore deo conciliari poſſe, ſi Spiritu ſancto inuocato bini, maſculus fœminaq́ uenereo complexu iungerentur. Cum ergo quam quiſq́ oculis prænotarat, extinctis luminibus uitiaſſet, tunc demum peracta ſacra cenſebantur: quo compreſſu ſi qua conceptiſſet, deportari ad ſe partum ſacerdotes iubebant, qui ſolenni more in loco ſacrificijs dicato conuenientes, infantulum ſubiecto igne ad cineres uſq́ comburebant; quos urna exceptos, ceu rem ſacram reponebant: cumq́ erat aliquis collegio ſacerdotum cooptandus, illis cineribus cum uino epotis initiabatur. Credo ut pœnitentiæ nullus locus relinqueretur, & quẽ

religionis

religionis persuasio continere non posset, criminis saltem societas retineret. Quod si Pōtificem eorum Maximum mori cōtigisset, ut omnis abesset inuidia, & res non humano, sed diuino consilio agi uideretur, hic erat in demortuo alterius subrogandi statutus modus. Infantem illo flagitio conceptum ad locum sceleribus destinatū iussa mater haud inuita deportabat: & ubi uulgo astante, sacerdotes consederant, tamdiu illum per comprimentes manus in orbem tradebant, donec miserrimus infans pernecaretur: & cuius in manibus animam exhalasset, is Pontifex Maximus diuino numine factus esse censebatur. Quo in loco admirari succurrit, quo procedat improbitas cordis humani, pudoris semel, atq; honesti fines progressa. Tantam ne feritatem in mortales cecidisse, ut quemadmodum in homines sæuirent, non modo peccati, sed etiam intellectus expertes, excogitarēt. Et si cæteros nullus humani generis amor tangebat, nulla humanitas a tanta sæuitia retardabat, non saltem matres, uel feras multo iam mitiores imitantes, uisceribus suis pepercisse; quarum plerasq; non siccis tantum oculis, sed hilari etiam uultu, filiorum cruciatus, necesq; spectasse cōstat. His ergo, quæ non dubio multorum sermone asserebantur, commotus Aegidius, cupiensq; tanta infamia non modo Christianam religionem, sed genus etiam humanum uindicare, Neapolim cum exercitu proficiscitur: qua in regione potissimum ea pestis homines inuasisse nunciabatur. Sed & eo proficiscendi causis, illa quoq; accesserat, quod multi uiri principes eius regni in Ioannam Reginam palam cospirauerant: contra quos cum Regina a Pontifice auxilium implorasset, datum est Aegidio negotium, uti pacem inter ipsos faceret, gratiamq; reconciliaret. Quo cum peruenisset, precibus addendo minas facile principes in Reginæ sententiam traduxit, pacemq; firmauit. Tunc conquisitis ubiq; Fraticellis (sic enim sacerdotes illi nefarij uulgo appellabantur) eorumq; complicibus, factaq; de quibusdam quæstione, ac socijs proditis, magna turba comprehenditur uirorum mulierumq;: qui omnes ingenti rogo combusti tanti facinoris pœnas dedere, & præsbyteros qui parum

flagitijs

flagitijs istorum obstitisse comperiebantur, dignitatibus ac sacerdotijs eis abrogatis, muneribus, si quibus publice fungebātur, se se cogebat abdicare.

HIS rebus gestis, Aegidius, cum in flaminiam iter conuertisset, obuios habuit legatos a Ioanne Olegio, Bononiæ id temporis imperitante. Qui cum initio huic urbi a Barnaboue fuisset præfectus, quæsita paulopost causa, Vicecomitis imperata spernere cœpit: ac ciuitatem suo arbitratu, suoq́ nomine non tam moderabatur, quàm diripiebat. Hic igitur bello a Barnaboue agitatus, ad Aegidium huiusmodi legationem mittit. Bononiam se cum magno ciuium consensu ipsius potestati permissurū, modo suis militibus superioris temporis mercedem numeraret: quæ summa satis magna erat: seq́ uni cuipiam Piceni ciuitati præficeret: quod se facere dicebat Barnabouis tyrannidem pertæsum; & Bononiensis ciuitatis misericordia tactum: quæ multa indigna magnaq́ detrimenta auaritia, atq́ improbitate Barnabouis se inuito perferret: tum etiam adduci se religione, & studio quo ecclesiam prosequeretur, ad quā iure Bononiam pertinere non ignorare. Audita legatione Aegidius, ne quid uel cupide, uel iniuste fecisse uideretur, non putauit quidquam iniussu Pontificis sibi esse conandum. Nam & si sciret, Bononiam esse iuris ecclesiastici, tamen quo minus repeteretur, obstabat fœdus non pridem factum inter Clementem sextum, & Ioannem Archiepiscopum, simul & Principem Mediolanensem. Cum .n. superioribus diebus Bononia ab ecclesia ad hunc Ioannem defecisset, Clemens sextus, qui tunc rerum potiebatur, misso in Italiam oratore, Florentinos, & Mastinum Scalam in Mediolanensem concitauit. At mortuo Mastino, qui Vicecomitum Mediolanensium conatibus nimium obstabat, Ioannes, captata amicitia huius filij, qui patrem nomine tenus referebat Canis Grandis appellatus, omnes Gibilinæ factionis homines in Flaminia, & Hetruria cum eo ad suam amicitiam, societatemq́ traduxit: ac misso Barnaboue ex fratre nepote Bononiam, qui cum magno præsidio oppidanos in offi

cio contineret, recipiendæ urbis Pontifici spem multum ademit. Ioannes uero, cum successu rerum Florentinos bello persequi perrexisset; ipsi, adiunctis sibi Senensibus, & Aretinis Perusinisq;, Vicecomitum tamen, eiusq; sociorum coactis opibus, & potentiæ minime pares; externa auxilia in Italiam cõuocabant. Quo cognito Põtifex Maximus, qui eius belli ineundi author extiterat, cum parum esset in rebus spei, atroxq; bellum immineре intelligeret, nisi malis serpentibus occurreretur, ut Italiæ quieti consuleret, Vicecomitibus Bononiã in duodecim annos ea lege permittit, ut illi annua tributa duodecim millia ducatorum Pontifici penderent. Sic facta est pax inter Florentinos, & Vicecomites, & utriusq; partis socios. Hæc cum Aegidius animo repetisset, collaudato Ioanne Olegio, pro ea pietate, cuius se in ecclesiam esse profiteretur; nulla se, respondit, mandata de rebus Bononiensibus a Pontifice accepisse: eam tamen legationem se ad Pontificem primo quoq; tempore relaturũm, & quæ imperasset, administraturum. His responsis redeuntes legatos Aegidius, suo more, amplis muneribus prosecutus est: protinusq; Pontificem literis, nuncioq; de Io. Olegij uoluntate, & ciuitatis Bononiensis, simulq; de immanitate, & auaritia Barnabouis certiorem facit, & quid fieri uelit, ut se doceat, perquirit. Quod cum Pontifex ad cõcilium retulisset, multum est sententijs inter patres discrepatum. Quidam .n. seruare fidem Vicecomitibus censebãt, quibus Bononia in duodecim annos permissa esset: nec longum esse peractis iam octo, quatuor expectare: post quod tempus, sine cuiuspiam perfidiæ nota, & sine repugnantia ea ciuitas ad ecclesiam esset reditura. Cui sententiæ alij adijciebant, Vicecomitum potentiam adeo opibus, & clientelis increuisse, ut difficile uideretur, traditum oppidum posse retineri, in quod recipiendum, illos, omnes suas, amicorumq; uires collaturos, non esset dubitandum: his accedere, quod ærarium ecclesiæ adeo superioribus bellis exhaustũ esset, ut huic ducendo, quod diutinum fore uideretur, suffecturum non esset. Sed potior apud Pontificem eorum fuit sententia, qui fœdus fœdifrago seruare non censuerunt. Porro

Vicecomites

Vicecomites, præterquam quod primo contra ius fasq; alienã urbem rapuissent, post inita pacta, in quæ Pontifex, magis necessitate, quam consilio descendisset: pactum tributum pendere intermisisse, ac idcirco fœdus eum uiolasse uideri: quæ causæ si minus subessent, tamen Barnabouis tyrannidem, non esse ferendam, qui ciuitatem Bononiensem nullo æqui boniq; respectu quotidie compilaret. Nam qui putarent oppidum non posse retineri, timide eos id temporis ecclesiasticas uires metiri, parumq; Aegidij, exercitus ecclesiastici imperatoris inuicti, uirtutes intelligere, deq; eo nimium ingrate sentire, quem, contra præpotentes hostes, tot ac tantis oppidis ab ipso nuper expugnatis, non putarent Bononiam aduersus quãcunq; potentiam, cum fuisset admissus, tutaturum. Quod uero de numorum indigentia iactarent, posse id malum mutuata pecunia, uel oppigneratis alijs oppidis, resarciri: nihil enim oportere inexpertum relinqui, ut Bononia, Flaminiæ opulentissima nobilissimaq; ciuitas reciperetur. Quæ recepta, non modo ad imperij Ecclesiestici uires, sed multo etiam magis ad opinionẽ, qua maxime possent cæteræ ciuitates cõtineri, esset adiectura.

CVM hæc itaq; sententia uicisset, Pontifex ad Aegidium scribit: si Ioãnes Olegius Bononiam sibi traddere uoluerit, ne recuset: cumq; eo, ut sibi ex usu rei ecclesiasticæ uisum fuerit, paciscatur. Stipendijs uero militaribus, quæ Ioannes Olegius pacisceretur, erogandis, & si quid Barnabos mouisset, cõducendo nouo militi, queuis oppida oppignerandi potestatẽ tribuit. Quibus literis allatis, Aegidius ita pepigit cum Ioanne Olegio, ut inuicem suæ potestati permittendæ Bononiæ, militibus Ioannis Olegij stipendia ipse persolueret; atq; illum Firmo præficeret. Omni ergo cura ad conquirendam pecuniam conuersa, opportune accidit, ut eo potissimum tempore triginta ducatorum millia Aegidio ex suis uectigalibus, ab Hispania portarentur. Quibus numis, & quod potuit, oppignerato instrumento congerere, ecclesiæ mutuatis; cum stipendia militaria numerasset, exercitus ecclesiasticus duce Gometio Al

bornotio in urbem admiſſus eſt. Hæc cum eſſent Barnaboui nunciata ægerrimo animo tulit: miſſaq; legatione, multa de iniuria in ſe ab Aegidio illata conqueſtus, urbem iure ſibi debitam ex pactis a Clemente ſexto cum Ioanne Archiepiſcopo patruo ſuo reddi poſtulat. Quæ niſi impetraſſet, iam tunc graue bellum indicere. Quibus Aegidius reſpondit. Se uero nullã iniuriam in Barnabouem intuliſſe. Nam & ſe Pontificis imperata adminiſtraſſe, & Pontificem ſuo iure imperare potuiſſe: ſi quidem cum multa ipſius crudeliter atq; auare facta in ciuitatem Bononienſem commemoraſſet, quam ob rem imperium abrogandum ei uideretur, perperam ait percuſſa fœdera Barnabouem allegare, quæ totiens ipſe uiolaſſet, multifariam quidẽ ſed uel eo maxime, quod pacta tributa aliquot annis pendere intermiſiſſet. Quare ſi iure agere uelet, iudices eligerentur, iuris ac legum periti; qui ſi iudicaſſent, Barnabouem iniuriam accepiſſe, Bononiam ei ſe abſq; mora redditurum: ſin aliter, æquo animo conteptus eſſet: nec putaret licere ſibi aliena retinere: Pontificem ſua repetere iniquum eſſe. Re igitur permiſſa honeſtorum uirorum, illiuſq; memoriæ iuris peritiſſimorum arbitrio, pronunciatum eſt, Barnabouem iure ab imperio Bononienſi fuiſſe ſubmotum. Ac tunc demum Aegidius Bononiam inuiſere conſtituit; quod ante hac facere, ad ſuæ iuſtitiæ opinionem non putarat intereſſe: ne ſi non expectato iudicio, opidum fuiſſet ingreſſus, adeo rebus Bononienſibus incumbere uideretur, quaſi iure uel iniuria imperium retinere ſtatuiſſet. Appropinquanti cum ſenatu totus ferme populus Bononiẽſis, ſummo cum gaudio ſummaq; gratulatione obuiam procedit: a quibus adeo ſplendide exceptus eſt, ut nihil ad ſummam magnificentiam ea ciuitas reliqui fecerit. Cum ad ædem Petri deductus eſt, Gollinum Gallutium, Iacobum Ramponem, Gerardum Confortum, Albertum Gallutium accintos enſibus, ſolemni more, a Galeotto Malateſta, equites auratos eſſe iubet; ac demum magno cum populi plauſu ad Pontificias ædes deducitur.

Pergratum

PERGRATVM fuit Aegidio officium sibi præstitum a Bononiensibus, ex quorum ingenti gaudio & uultu, tyrannorum improbitatem non fuit factu difficile agnoscere: de quorum administratione perquirens ita reperiebat, nullam ab his tyrannicam immanitatem fuisse prætermissam. Nam præter ingentem pecuniam sæpe imperatam ciuitati, singulorum etiam multa bona publicata, insidiarum, aut alterius criminis causis excogitatis; ad hæc ex nobilitate honestissimum quenq;, & eos præcipue, quorum uirtutes tyrannicæ libidini obstitutæ uidebantur, in exilium missos: & ne quid huic ciuitati malorum abesset ex contagione tyrannica, morum etiam noxam non paruam traxisse: nec .n. tantum lenonibus, scortis, latronibus, iuuentutis corruptoribus refertam esse, sed etiam iniquis fœneratoribus redundare. Tantorum ergo malorum iniquitate laboranti Bononiæ ut subueniret, non solum innatus æqui honestiq; amor, & miseræ ciuitatis lachrymæ Aegidium adduxerunt, sed illud magnopere compulit, quod iam tunc collegiū scholasticorum Hispanorū in ea urbe, ob florētissimum omniū disciplinarum gymnasium, condere cogitabat, quod esset sui nominis insigne monimentum: occasionemq; arripiebat demerendi multis beneficijs populum Bononiensem: ut si quando id collegium quapiam difficultate affectum eius patrociniū implorasset, ipsius in se meritorum memores, ab omni iniuria tutarentur. Omnes igitur, qui iniuria proscripti, uel in exilium missi fuerant, iubet in patriam reuocari. Quorum fuisse accepimus Toniolum Paschalem, Nerium Pilatum, Porinellum Suzolinum, Berturellum Lapum, Guilielmum Pilatum, Beltrandum Guandonem, Ramponem Magardum, Alexium Buellā, Scarabellū Donduciū, Iacobellū Lampasiū, nobiles omnes, & de patria optime meritos. Bona præterea publicata dominis integrum præcipit restitui. Fœneratores, quicunq; soluendo essent, rusticis etiam aut urbanis prædijs distractis, exacta fœnera cogit plene restituere, constituta exilij pœna, si quis in posterum crimen repetisset. Sed quoniam inueterata iam possessione, aliena reddere pleriq; grauissime ferebant, quidā etiam

in summam inopiam redigebantur, ut utrisq; & creditoribus & debitoribus, quoad fieri posset, satisfaceret, per summam liberalitatem magnum numerum pecuniarum de suo largitus est. Edicitq; tandem, ut scortatores, ganeones, siccarij, & cæteri id genus homines cuncti oppido euestigio cederent, capitis pœna constituta, siquis deinde repertus esset, cuius honestæ uitæ ratio non constaret.

AD hunc modum reddita sibi Bononia, receptaq; Aegidij beneficio pristina dignitate, magno tamen bono carebat, non solum ad pulchritudinem, & ornamentum, sed etiam ad quotidianos usus necessario; nullo siquidem fluuio interlabente Bononiam, sed ne præterfluente quidem proprius passuum tribus millibus, assiduo dispendio longius ab urbe oppidanos excedere ad conficiendum frumentum, necesse erat. Res non modo grauis, sed bellum gerentibus minime tuta. Quo animaduerso Aegidius, ut Bononienses suo beneficio a tanto incommodo liberaret, utq; urbs honestior simul, & munitior redderetur, partem Reni, qui Bononiam a tertio lapide præter labitur, magno labore, magnisq; suis impensis per mediam urbem deriuauit. Qui fluuius in plurimos magnosq; usus ciuitatis cessit: nam molæ aquariæ frequentes intra mœnia ædificatæ, pistrinorum necessitatem, & longius excedendi molitionis causa incommodom sustulerunt. Machinæ præterea constructæ sunt ad secandum mira celeritate materiam serra trusatili; quæ, aquæ ui sursum deorsumq; agitata, una multorum hominum operas adæquaret. Quo nec minus utile, & maiore etiã admiratione dignum est frequens Bononiæ machinamentum ad polienda concinandaq; textui fila serica, quo machinamento aquæ impulsu circumacta supra quattuor millia fusorum, interdum miro ordine, & incredibili artificio simul uersantur. Quin ad salutem loci plurimum contulisse flumen indubitato experimento didicerunt Bononienses. Nullis .n. fontium riuis urbem discurrentibus, putealis tantum aquæ copia, & usus erat: qua fluuiatilis tanto dulcior est, tantoq; salubrior, ut huic comparata

parata putealis humano potui damnaretur a medicis. Nam q̃ merces onerarijs cymbis Ferrariam usq; secundo flumine deportentur, reportenturq; aduerso, cōmune id & Bononiæ, & Ferrariæ emolumentum est.

QVIBVS rebus occupatus Aegidius, dum Bononiæ cōmoratur, Barnabo. apud quem iura, quatenus modo conatibus subscriberent, sancta erant, iniquo animo ferens deijci se ab spe retinendæ perpetuo opulentissimæ ciuitatis, spreto arbitrorum iudicio, ad arma recurrit: & quam iure non poterat, bello repetere constituit. Sed quia Aegidio in ea commorante, difficile admodum reputabat urbem expugnari, inito cōsilio Anchinum Bongarbum cū exercitu in Picenum mittit: iussum ciuitates ecclesiasticas bello lacessere, ut hoc irritamento Aegidius a Bononia eliceretur. Anchinus celerius omni opinione in Picenum rapit agmen, a nullo temperans maleficio, ac tria oppida Corialtum, Buscharetum, Montem nouū oppidanis haud admodum repugnantibus prius suæ ditionis fecit, quam plane Aegidio de aduentu eius enunciari potuisset. Tātusq; terror inopinato bello Picentibus incussus est, ut urbibus contenti uix satis ipsarum fiderent muris. Quamobrē epistolas ad Aegidium dimittunt timoris & sollicitudinis plenas, multa etiam uero periculo adijcientes, quæ rumoribus metus affinxerat. Quo nuncio Aegidius accepto, etsi Barnabouis cōsilium uirum prudentissimum non lateret, tamen laborantibus ciuitatibus subueniendum ratus, cum populum Bononiensem aduocata contione ad fidem, & officium longa oratione cohortatus esset, Gometium Albornotium Bononiæ firmo attributo præsidio, iubet præesse; ipse cum reliquo exercitu in Picenū eo consilio proficiscitur, ut si Barnabos (quod fore non dubitabat) Bononiensibus bellum intullisset, liberius cōmodiusq; posset suis atq; oppidanis auxilium submittere. Magnis itaq; nocturnis diurnisq; itineribus ad ea oppida, quæ capta nunciabantur, peruenit: cuius aduentu Anchinus perterritus, uel quia sic fuerat ipsi a Barnaboue imperatum, dum Aegidius in recipiēdis oppidis

dis oppidis, ne hostibus, quos bello persequi instituerat, perfugium essent, est occupatus, comparata fuga, silentio noctis aufugit. Aegidius uero oppidis sine repugnantia receptis; in nonnullos oppidanorum animaduertit, quos dedendi oppida authores fuisse reperiebat.

INTEREA Barnabos de abscessu Aegidij a Bononia certior per exploratores factus, cum satis magno exercitu, superioribus diebus comparato, in agrum Bononiensem peruenit. Qui, cum uicos aliquot & castella suæ ditionis fecisset, paucis post diebus, motibus Gallorum euocatus, Mediolanum reuertitur, permissa huius belli summa Ioanni Bizaulo. Is ad Reni ripam locatis castris, quottidie portis urbis infestus obequitabat, dum ecclesiastici numero militum inferiores se urbe continebant. Quibus rebus nunciatis, Aegidius Galeottum Malatestam, & Petrum Farnensem cum duobus equitum millibus, & quingẽtis peditibus, laboranti ciuitati propere subsidio mittit. Qui secũda uigilia in urbem hostibus ignorãtibus accepti, tantum roboris oppidanis præsidioq; addiderunt, ut statim Gomecius de conferendis cum hoste cominus signis, cogitauerit; prius tamen non alienum ratus, Bononiensium animos in fide oratione confirmare, & excitare ad pugnam, contionem ipsis in posterum diem indicit. Quæ cum frequens cõuenisset, ipse pro suggestu, cum multa & magna beneficia Aegidij in ipsos commemorasset; illudq; longe omnium maximum, quod Bononiensem ciuitatem a tyrannica & immani seruitute uindicasset, tyrannorum crudelitatem, & inexplebilem auaritiam; quæ mala, non pridem tanto cum suo dolore, non semel experti essent; iubet ad memoriam reuocare: iniurias sibi illatas, accepta incommoda perpendere. Quæ mala cum multa indignaq; fuisse demonstrasset, multo tamen grauiora impendere, ni uiri fuerint, docet: nam qui nulla lacessiti iniuria, sed summa cum indulgentia in urbem accepti, sua sponte, ac suopte ingenio se tales præbuissent in eos, qui imperium ipsis nullo iure debitum detulerant, quid ab his sperandum esse defectione

ac rebellione

ac rebellione exasperatis, deniq; multifariam irritatis? si urbē; qua exacti essent, ui & armis recepissent, an non eos hostili more urbem direpturos? & nobilitate e medio sublata; plebem, si qua gladio superfuisset, in mancipiorum formam redacturos? Porro uinci ut cunq; miserrimum esse, at non pugna sed obsidione superari, multo esse turpius. Nam strenue pugnare uirtutis esse, superare fortunæ: at fossa murisq; hostem distinere, nisi longe paucioribus non esse uirile. Se uero superioribus diebus non sine maximo suo dolore tulisse eam indignitatem, ut hostes per agros libere ac impune populabundi uagarentur, ac urbi infesti adessent: ipse uero auxilia in dies expectans se intra muros contineret: quæ cum aduentassent, ac spem dedissent, satis superq; uiriū esse ad prælio decernēdū: statuisse se postero die acie dimicare: proinde se Bononienses pro sua salute, proq; sua libertate ad pugnam cōpararent: ac postridie armati & instructi, in forū accepto signo conuenierent: qui si suam fidem ac uirtutem præstitissent, satis scire uictoriam in expedito esse de hostibus: qui non tam suæ uirtuti confiderent, quam sperarent inter Bononienses discordiam fore, quos cum uiderint suæ libertatis memores, concordi acie pugnare paratos; inscissa spe animis defecturos.

QVA oratione erecti Bononienses, indignatione simul & spe accēdente animos, discedunt. Postridie omnes, qui arma ferre poterant, accepto signo in forum armati conueniunt: quorum parte ad urbis præsidium relicta; cœteri cum auxilijs Gometium sequuntur. Qui cum eo deduxisset agmen, ubi Renus ponte maiore cōmittitur; seq; in mutuum dedisset conspectum; ad hunc modum aciem instruxit. Veteranos milites in fronte collocat. Ad utrunq; cornu equites consistere iubet. Læuum attribuit Blasco Fernando; ipse sibi dextrum assumit, & leuis armaturæ milites in medio locat. Galeottus Malatesta, cuius potissimum consilio Gometius utebatur, cum oppidanis subsistere iubetur; nec primo impetu inuadere, sed laborātibus subuenire, aut fessis succedere. Equitatus partem iubet

extra ordinem uagari, ut quid facerent molirentur ue, hostes ab editioribus locis specularentur, & si quid opus esset facto, nõ turbato ordine inexpedito essent. Sed nec hostes detrectauere pugnam, cuius Dux erat, ut supra memorauimus, Franciscus Estensis. Qui ueteranis ipse quoq; in fronte pugnacissimum quemq; militem opposuit. Gometio, Vincetius Laudensis: Garsiæ Fernando, Ludouicus Albensis cum equitatu obijciuntur. Signo utrinq; dato magnis animis concurritur. Inicium certa minis equitum fuit. Læuum cornu hostium tantisper ecclesiasticorum impetum tulit, donec Vincentius Laudensis cũ plerisq; alijs obtruncatur. Deinde ea parte acies inclinari cœpit. Gometius accepto uulnere non prius destitit a prælio, quam largius manante sanguine, uiribus destitui cœpit: tunc uero milites hortatus, ne uictoriam iam pene partam e manibus emitterent, pugna excessit: iusso Petro Fernesio in suum locum succedere. Cui & ipsi protinus uulnus illatum est. Hæc cum essent passim per aciem diuulgata, inclinata hostium acies spiritum recepisse uisa est; maiorecq; animo prælium redintegratur. Tum Fernandus, qui in læuo cornu strenue pugnam ciebat, suos hortatus magno impetu in confertissimos hostes irruit, & a sua parte repulit ille quidem hostem, sed dum auidius Lodouicũ Albensem insequitur, telis obrutus occiditur. Tunc Franciscus Estensis, fessis ac cedentibus suis, integros summittit, cõtra quos Galeottus, haud amplius expectandum ratus, procedere iubet Bononienses. Qui magnis animis irruentes hostes in fugam uertunt: & dux ipse Franciscus Estensis inter fugam, cum in ecclesiasticos, qui uias obsederant, incidisset, uiuus capitur. Quo in prælio cecidere ex hostibus septingenti, millecẽtum uulnerati sunt: capti nongenti quadraginta. Ex ecclesiasticis circiter ducenti desyderati, atq; omnibus sepulturæ datæ: ex quibus Fernandus Hispanus in æde Francisci cõditur. Galeotus inter paucos uulnus accepit. In captiuos nihil est sæuitum, quinimo cunctis libertas, primoribus & arma reddita sunt. Huius belli præmium, cum Bononienses, qui diu tyrannica seruitute pressi fuerant, libertatem esse statuissent, tanta uicto

riæ partæ lætitia animis eorum incessit, ut placuerit publico decreto diem, quo hostem superassent, posteritati celebrem fieri: statutumq́ est, id quod etiam nunc perpetua celebritate usurpatur, ut xij. calendas Iulias, magno proposito præmio, equorum pernicitate contendatur.

INTER hæc Aegidius longis laboribus curisq́ fatigatus, febre ardentissima implicatur. Quæ cum ægritudine animi ingrauesceret, tyrannos non lætos modo fecit, sed plenos etiā spe, posse recipi quæ industria & strenuitate illius amiserant: cœptumq́ est a nonnullis nouis rebus studere. Hoc ubi nunciatum est, Aegidius uix dum morbo explicitus, nec plane uiribus receptis, conscenso equo in cōspectum suorum uenit. Quo nuncio tyrannorum motus facile supprimitur, & ipse, paucis post diebus uigori redditus plerasq́ ciuitates obiuit, ut animos sua præsentia atq́ uerbis in fide confirmaret. Per id tempus de Pontificis obitu nuncius affertur: simulq́ multorum amicorū literæ redditæ sunt, Aegidium ad Comitia pontificalia reuocātium. Tanta enim erat Aegidij apud omnes cunctarum uirtutum opinio, ut plerisq́ omnibus uisum fuerit haud dubitabile, eum, si Auenione adesset, fore candidatorum maxime gratiosum. Quibus ipse in hunc maxime modum respondit. Se uero illorum beneuolentiæ ingentes gratias habere. Cæterum si tunc tēporis, relicta Italia, Auenionem ire pergat, pleraq́ oppida, scelere & inconstantia tyrannorum, magnum discrimen aditura. Ac qui non esse tanti se pontificatu maximo, qui melius fortasse iustiusq́ ad alium deferretur augeri, ut quæ longo tempore multoq́ & labore & sanguine parta, sua potissimum præsentia retinerentur, discedendo hostibus tradere uideretur, qui huiusmodi occasionibus imminerent. Darent modo ipsi operam, ut summo uiro & omnium maxime digno summa dignitas deferretur: se ecclesiasticæ reipublicæ suum officiū præstiturum. Delatus itaq́ fuit pontificatus Guilielmo Chrisauro, qui, mutato de more uocabulo, Vrbanus est dictus, huius nominis quintus, uir summæ uirtutis, & integritatis. Qui accepto

imperio statim ad Aegidium literas mittit laudis & adhortationis plenas, ac multis uerbis suo & ecclesiæ nomine gratias agens, iubet se expectare, cupientē, parantemq́ Italiā, quod iam ipsius beneficio Pōtificibus liceret, inuisere; & Romā sedē antiquā repetere. Quo magis miror, quosdā memoriæ tradidisse, ab hoc Pontifice Aegidium in Italiam fuisse missum: sed & in quibusdam alijs, parum his rationem illorum temporum fuisse exploratam, indubitato testimonio depræhendimus, quippe multis Breuibus literis a Pōtificibus ad Aegidium missis, quas ipsi perlegimus. Sed narratio redeat eō unde digressi sumus.

INTEREA Barnabos Vicecomes, acceptam nuper ad Bononiam cladem, ægerrimo ferens animo, & tantæ urbis recipiendæ desiderio flagrantior effectus; bellum omni ope reparare nuntiatur. Quare Aegidius Francisci Estensis amicitiā, & quarundam ciuitatum societatem occupare, in rem fore statuens, Luppo de Luna auunculo hanc prouinciam delegauit. Cuius industria operaq́ effectū est, ut cum hoc principe uiro, & cum Patauinis, Veronensibus, Florentinis, amicitia & societas iniretur. Sollicitato Frācisco Estensi eo præmio, ut in decennium Nonantulæ & Bozano, agri Bononiensis oppidis, suo iure dominaretur. A quibus missis auxilijs, par ostium copijs exercitus comparatur. Huic Luppus de Luna præficitur. Qui, cum aduentare Barnabouem exploratores retulissent, in occursum ducit agmen: & ad oppidum, cui nomen est Salarolo, qua hostibus iter erat, castrametatur. Barnabos haud prælium detrectaturus, castra castris opponit. Sed quia, interfluente amne, ne incursiones quidem faciendi facultas erat, aliquantisper prælio abstinuerunt: utriq́ tamen in alteros irruendi occasionem expectantes, ut, si forte hostes uado traijcere cœpissent, diuissos & impeditos adorirentur. Hac cunctatione paucis traiectis diebus, speculatores referunt, impedimenta castris hostiū egressa longo agmine retrocedere. Quod factum, cum timentium hostium, fugamq́ parantium indicium ab ecclesiasticis interpretatum esset; placet Luppo amnem, quanta maxima posset celeri-

tate,

tate, ponte committi. Quo sine periculo traiectis copijs, cœpit hostes prælio lacessere: castra oppugnaturus si se intra continuissent. Illi uero, & si timentibus quod audierant ecclesiasticũ exercitum multum inualuisse, illud quoq; timorem adiecerat, quod tãta fiducia flumen traiecissent, prælio tamen decernere cunctis consilijs anteponunt: quippe cum fuga non modo turpis, sed instantibus hostibus plena periculi uideretur, ac ut castris contenti, fossa ualloq; obiectis, bellum traherent, præmissis impedimentis, ac commeatibus erepta facultas esset. Eductis ergo copijs prælium committitur: sed non diu ecclesiasticorũ impetum ferentes hostes in fugã uertuntur: quos illi insecuti magnam stragem edidere. Multos beneficio noctis interueniẽtis fuga subtraxit. Ex ecclesiasticis pauci uulnerati sunt: interfectus unus tantum, sed qui pro multis fuit, Garsias Albornotius Aegidij nepos ex fratre, uir manu forti, promptoq; animo, & qui multa suæ uirtutis iam ante præbuerat documenta, & tunc cum in confertissimos hostes irruisset, non ante spiritũ emisit, quam multos ex his qui propius resistebãt trucidasset. Tam præstanti animo commilitonem in flore iuuentæ sublatũ, non sine magno dolore tulit totus exercitus. Illo quoq; adijciẽte molestiam, quod non ambigebatur, patruo, qui ipsum, cum ob generis propinquitatem, tum ob eximias uirtutes loco filij amabat, grauissimum nuncium futurum. Et profectó constat Aegidium nihil unquam grauius ea morte tulisse. Siquidem, cum perempto superiore prælio Blasco Fernando, quem summopere diligebat, maximam ac penè unicam posteritatis spem in hoc summæ indolis adolescente collocasset, non poterat nõ ægro animo ferre, hac se quoq; spe iniquitate fortunæ fuisse defraudatum, & in hoc ictu fortunæ, illud quoq; uulnus recrudescebat. Hæc ubi sunt ad Pontificem delata, casum amici miseratus, huiusmodi quoq; literis cum consolari officij duxit.

VICTVM tuis auspicijs, tuorumq; uirtutẽ ac industria, fugatumq; magna accepta clade, cum exercitu suo Barna-

bouem, non sine magna uoluptate accepimus, & tuorum in ecclesiam meritorum perpetuam seriem non ingrato animo recoluimus. Verumenimuero illud nobis fuit permolestum, ac uictoriæ lætitiam quodammodo suppressit, quod simul intelleximus Garsiam Albornotium fortissimum adolescentem nepotem tuum eo prælio concidisse. Cuius mortem te ægro animo ferre non miramur. Summa enim uirtus cum florente iuuentute extincta affectis animis merito miseranda uidetur. Sed te fortissimum sapientissimumq́ uirum minime decet dolori succumbere, quo accepta damna gliscere solent, non resarciri. Adde quòd in hoc casu multa sunt, nec ea mediocria solatia, quæ merito possint omnem molestiam abolere. Primum quòd pro ecclesia; quæ nobis .i. Christianis, patria antiquior esse debet, fortissime dimicans, & ut audio, egregie ultus occubuit. Deinde quòd uictor suo sanguine uictoriam suis peperisse, uideri potest. Qui, ut unus omnium trucidatus est, ita omnium maxime hostem propulisse cōstanti uoce nunciatur. Postremo quòd honestissimam uitam summæ spei plenam, quam nulla deformi nota coinquinauerat, pulcherrima morte, uelut firmissimo quodam sigillo, conclusit, obsignauitq́. Sunt enim ut rerum, ita morum quoq́ uicissitudines, ac interdum qui optime uixerit, uno uitio totam obfuscat, dehonestatq́ uitam. Prorsus, ut qui uitam cum laude clausere, ij soli ualeant sine futuri suspicione laudari.

DVOBVS prælijs fractum Barnabouem, facile ad pacem adduci posse Pontifex ratus, Androinum iam Cardinalem factum ad ipsum, tunc quoq́ bellum reparantem, legatum mittit. A quo paruo negotio persuasus est, ut iure cederet urbis Bononiæ, quod se habere iactabat. Hac ab ipso excepta cōditione, ut legatione Bononiensi se Aegidius abdicaret, scilicet ingratā rem huic se facturū arbitratus, si quā ciuitatē impense amare, & multis beneficijs demeruisse constaret, ea se authore cogeretur excedere. Quod cum esset Aegidio non sine præfatione denunciatum, hoc adiecto, daret id quoq́ ecclesiæ, ne

amatæ

amatæ ciuitatis grauate deponeret administrationem, sibi uero respondit, minime id fore molestum. Quod si aliqua sua merita in eam ciuitatem extarent, hoc quoq; fieri cumulatiora uelle, ut pro ipsius libertate ac pace, nihil ferret ægro animo. Et ad Gometium Albornotium præfectum Bononiæ conscribit, ut traddita succesori urbe, ad se quam primum ueniret. Quem proficisci parantem, ciuitas non immemor beneficiorum ab ipso acceptorum, communi consilio pulchro simul, & pretioso munere prosecuta est, quod esset grati erga ipsum animi testimonium. Hoc corona fuit gemmis in orbem ambientibus frequens, imposita galeæ serico intectæ: in cuius cono crista erat: a qua imaguncula argentea prominebat similis angelo, dextra gladium, sinistra aureum pomum tenenti, uelut testata Bononia libertatem, facultates, ac demum prætiosissima quæq; bona reddita sibi fuisse gladio, ac uirtute Gomecij. Quo potissimum ministro Aegidius res Bononienses pace belloq; administrauerat. Tam gratum fuit Gometio Bononiensium donum, ut eius imagine insignia sua perpetuo decorari gloriosum duxerit, qualia modo uisuntur Bononiæ in ædibus collegij hispanorum auspicijs Aegidij cōditi, in lapide incisa supra ualuas, quæ introeuntibus secundo loco obijciuntur. Interea Aegidius, qui Italiæ prospiciendi omnifarias occasiones captabat, quod a curis bellicis dabatur otij, id omne in conseruandam, augendamq; pacem conferebat. Itaq; ut ciuitates, quas a tyrannis iniuria asseruerat, bonis etiam legibus, ac moribus formaret, sumpta a Pontificibus authoritate (neq; enim paucorum dierum id opus fuit) leges condidit, quæ constitutiones ægidianæ appellantur, tanta sapientia, ut cum magno populorum cōsensu receptæ, parem Pontificijs, & canonicis institutis uim & authoritatem usq; in hodiernum diem obtinuerint.

HIS rebus gestis, finis iam bello italico impositus esse uideri poterat, cum a tyrannis nihil moueretur. Ecce nuntius affertur latronum exercitum, quem Ambrosius quidam Vicecomes ductabat, Flaminiam, & finitima loca populari, depre

dariq́, a quibus ecclesiasticis oppidis non mediocre periculum atq́ damnũ immineret. His malis ut occurreret Aegidius magnis itineribus ea uersus loca contendit, quæ latrocinijs infestabantur, & se cum Gometio, quem obuium habuit coniuxit. Hoc ubi Ambrosio allatum est, a finibus ecclesiasticis agmen abduxit. Qui nuntius, non tam gratus Aegidio fuit, quam ille molestus, alterum exercitum longe maiorem, qui sub Florentinis meruerat pari furore prædabundum circa agrum Camerinatem debacchari. Britani erant isti, & Panonij, mixta perditorum hominum italorum turba: quibus uel per se satis potentibus, Ambrosum, quem scilicet suarum uirium pœnitebat uelle suam legionem agregare, rumor afferebatur. Huic pesti omni ope occurrere Aegidius ante omnia statuit. Quippe non erat dubitabile, eos pro sanis nihil esse facturos, & a nullo maleficio, modo uires suppeterent, esse tẽperaturos. In rem itaq́ fore ratus, ad hos legatos mittit, qui magnis pollicitationibus ac iusta mercede conducendos curarent: sed frustra auidos prædæ animos ad sanitatem reuocare tentauit, qui obuia quæq́ populati per Camerinatem agrum Fulginatemq́, superatis montibus fines Montis Regalis pertinuerunt. Hic legati iterum ab Aegidio missi, qui nihil uoluit intentatum relinqui, agmen cõsecuti, & si maioribus præmijs maioribusq́ pollicitationibus negotium tentassent, re tamen infecta redierunt. At illi ad Aquilam, oppido id nomen est, castra posuere, & ingenti abacta præda, cœperunt frustra oppidum impugnare. Nam præsidiũ paucis ante diebus ab Aegidio missum, tam prompte cum oppidanis restitit, ut non mediocre damnum fuerit ab hostibus acceptum.

TVNC Aegidius, qui omnia prius experiri quam armis rem gerere constituerat; cum intellexisset magnam gratiam Gometio cum plerisq́ Britanorum intercedere, in eadẽ militia superioribus annis conciliatam; ipsi imperat eos adeat, coneturq́ omni ratione adducere in partes ecclesiæ, ac Ioannæ Neapolitanorum Reginæ, quæ suorum inconstantiam uerita,

firmo præsidio regnũ tutari statuerat, ad cõtinendos in offoici principes, quorum conatus pauloante repressos fuisse ab Aegidio commemorauimus. Ille uero cum in castra peruenisset, amicos agnoscit omnes ferè qui ordines ducebant, uicissimq; agnoscitur ab ipsis: ac post multa dicta factaq;, ut solet, amicè, priuatim singulis, quorum summam esse inter ipsos authoritatem intellexarat, quid uenisset, exposuit, suasit, precatus est. Quos demum cum persuasos intelligit, concilium poscit. Quod cum frequens conuenisset, quæ priuatim singulis dixerat, publice uniuersis elocutus, facile in sentẽtia animos eorum confirmauit. Ad summam pax & societas his conditionibus conuenit. Vt Aegidio Reginæq; sex menses hæ copiæ auxilio essent, atq; imperata facerent: acciperentq; pro mercede ducatorum centum quinquaginta millia duabus solutionibus. Quod ubi Aegidius resciuit Gometio imperat, uti primo quoq; tempore agmen illud cæteris copiis coniungeret, & ad Vrbem ueterem promoueret, & Anichinum Ambrosiumq;, qui paribus copijs coniunctis, eum tractum latrocinijs infestabant, & nonnullis oppidis expugnatis, quosdam tyrannos patria exules se secutos spe uana erigebant, bello persequeretur. Ille nihil moratus ad ea loca perduxit agmen, ubi statiua hostes habebant: iubetq; protinus suos hostilia castra obequitare eo consilio, ut nisi possent hostes ad pugnam elicere, castra oppugnare adoriretur. Tunc uerò Anichinus suas uires æqua æstimatione metitus, nihilq; temere agendum ratus, cõmuni consilio, legationem de pace mittit: quæ his conditionibus data est: ut oppida ecclesiastica, quæ occuparat statim Aegidio redderet: utq; se, copiasq; suas iureiurando obstringeret, ne intra triennium auxilium hostibus, aut Pontificis aut Neapolitanorum Reginæ præstarent: neue horum clientibus, quoquo modo iniuriam inferrent. Tunc uero iusta mercede his ipsis auxilio futuri Gometium ducem sequerentur. Inuicem ipsis, qui summa inopia laborabant, ne deprædari cogerentur, pecuniarum certa summa pacta est. Sed hac paucis post diebus numerata, Britanorum ac Panoniorum animos suspitio incessit, ne

hac solutio

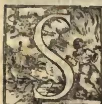
hæc solutio, suam, cuius tempus instabat moraretur: itaq; nõ expectato die, amicitiæ fideiq; obliti, temerarium simul & scelestum consilium inire cœperunt, ut Gometium in custodiam conijcerent, tandiuq; coercerent, donec pactum stipendium sibi numeraretur. Quod ubi est Gometio enunciatum per quendam è Britanis, arcta & ueteri amicitia ipsi coniunctum, multis ipsorum, dictis factisq; nuntio consentientibus, indubitata initi consilij signa conspicatus per speciem cõmeatibus, qui parce suppetebant, prospiciendi in Vrbemueterem sese recepit, ut præsentem Barbarorum feritatem uitaret: quem sui admoniti eius cõsilij subsecuti sunt. Hoc cognito Barbari se deceptos arbitrati tanto furore correpti sunt, ut cœperint non modo undiq; prædas agere, sed agrum urbeuetanum & finitima loca igni ferroq; uastare. Tantam immanitatem non ferens Gometius, coactis undiq; auxilijs, ipsis quoq; Anichino Ambrosioq; accitis, parem Barbaris exercitum comparauit: atq; eos persequi contendit. Qui accepto nuntio in agrum Perusinum diuerterant, ibiq; castra munierant. Quo cum uentum est, ecclesiastici castris adequitando, hostes ad pugnam prouocabant. Illi cum diu cunctantes, quod numero iam non modo ecclesiasticos superiores effectos cognouerant, se intra castra continuissent, cœptumq; esset fame laborare, silentio noctis castris elabuntur. Hoc ubi est Gometio ab exploratoribus renunciatum, ipse cum equitatu prægressus, ut fugientes moraretur, cæterũ agmen summa celeritate subsequi iubet: nec longe progressos assecuti, a nouissimo agmine lacessunt. Illi uero, multis suorum amissis, continẽti fuga in quoddam agri Perusini castellum se recipiunt, frumento cæterisq; commeatibus adeo uacuum, ut obessi uix biduo potuerint famem tolerare. Tandem rebus desperatis, permiserunt se Gometio. Qui, sũpto capitali supplicio de his, qui caput, authoresq; tantorum malorum extiterãt, ut essent latrocinij ac perfidiæ non inultæ documentum, cæteros, accepta fide se primo quoq; tempore finibus italicis sine iniuria excessuros, impune abire permittit.

HIS ita debellatis nihil superesse uidebatur, quod posset otium pacemq; sociorum & clientum ecclesiæ sollicitare, præter perusinos, qui quorundã ex primoribus impulsu, rebus nouis studebant: iamq; Assissium ditionis suæ fecerant. Horũ igitur ut motus inhiberet Aegidius, præfecto Blasco nepote, qui Piceni & Flaminiæ curam gereret, in Vmbriam proficisci tur. Et ubi Assissium peruenit, Perusinorum eiecto præsidio, ciuitaté suæ reddidit libertati. In qua, æde Francisci restaurata, sacellum intus iussit ædificari: & in eo monimentum, quo mortuus conderetur, extrui. Tantisq; beneficijs monachorum collegium prosecutus est, ut se ipsi sanctissimo statuto constrinxerint, singulis mẽsibus, quarta & uigesimaquaq; die, eius animæ iusta se in perpetuum celebraturos: quod officium pari de causa Bononiæ aniuersario sacro præstãt eidem in æde Ioannis in monte. xxv. Augusti religiosi monachi: qui Augustini regulam profitentur. Sed dum Assissij Aegidius commoratur, cupido incessisse animum fertur corporis sanctissimi Francisci uisendi: quod cum uenerabundus conspexisset, & impressa Christi uulnera notasset, exclamasse dicitur, uel solum Franciscum ad confirmandam Christi religionem satis fuisse. Post hæc Perusium peruenit, acceptusq; in urbem, cum authores malorũ partim capitali supplicio multasset, partim in exilium misisset, cæteris collaudatis, ac liberali oratione confirmatis, Viterbium peruenit. Tunc uero cum uniuersam Italiam sua opera pacatam considerasset: nullumq;, nec a tyrannis, nec a latronibus periculum imminere, intelligeret: Gometium ad Pontificem cum quatuor nauibus proficisci iubet: & quo in statu Italia esset, nunciare: omnia tranquilla pace frui. Si uellet Romam, quod ante significauerat, inuisere, tuto secureq; iam inde licere. Gratissimum sibi fuisse nuncium aduentumq; Gomecij, Pontifex non uerbis tantum, quibus Aegidij uirtuti ac industriæ gratias egit: sed multis etiam Beneficijs declarauit. Siquidem inter cætera ipsi Gometio, Esculi, quod oppidum est in Piceno, ius & uectigalia in decennium tribuit. Fratres Aegidij, literis & nuncio ab Hispania iubet accersiri, non alijs professus uelle se præfectis ac administratoribus, quam his Italiam tueri ac guber-

narc.statimq́ discessu comparato, in Italiam proficiscitur. Cum ad Viterbium uentum est, ubi Aegidius eius aduentum expectabat, paulisper hic commoratus, quindecim annorum administrationis, & uectigalium rationem, quorūdam inuidiā & impulsu reposcenti Pontifici, claues urbium arciumq́ à se receptarum uix capiente curru, Aegidius pro ratione obtulisse fertur. Cui Pontifex, admiratus eius animi magnitudinem ac constantiam; Et hercle, inquit, Aegidi, tam amissam rem ecclesiasticam haud magno impendio nobis receptam esse fatemur, & tuæ parcitati gratias habemus. Paucis post diebus Aegidius ad urbem Romam Pontificem comitatus, longi muneris uacatione impetrata, Viterbium redijt: ubi mortalitatis memor, ac uelut instantem mortem animo præsagiens, posteritatiq́ consulens, testamentum rarissimi exempli, Sanctissimè ac Religiosissimè condidit: & conuocatis amicis, colegij in urbe Bononia Hispanis condendi, de quo mox separatim dicemus, præcipuam curam delegauit: & tribus mensibus quàm Viterbium redierat exactis, uitam cum morte commutauit, Anno gratiæ Millesimo Trecentesimo Sexagesimo quarto. Tanti uiri mortem Pontifex tam acerbè tulit, ut accepto nuncio continuum biduum nihil aliud, quam mœrori indulserit: nec sui conuenien di copiam cuiquam fecerit. Corpus eius, ut ipse iusserat, Assissium elatum, & in æde Francisci depositum est. Inde Toletum, ubi modo ossa eius iacent, paruulo admodum impendio humeris deportatus est. Nam Summus Pontifex hoc tribuit eius meritis, ut quicumq́ lecticam quantulocumq́ spacio supportaret, peccatorum remissionem perinde consequeretur, ac si Anno Iubilei Apostolorum Petri & Pauli ædem inuisisset. Quod officium Aegidio, cum locupletissimo ipsius meritorum testimonio, ab Henrrico Rege qui Petro fratri a se interfecto successerat, fuisq́ purpuratis præstitutum accepimus.

Finis Libri Tertij & ultimi de rebus gestis Aegidij Albornotij.

BREVIS COLLEGII DESCRIPTIO, ET quorundā quæ ad ipsum pertinent cōmemoratio.



ED, ut pollicitus in calce Historiæ de rebus gestis Aegidij dicere separatim de Bonon. Hispanorum Collegio, promissum exoluam, pauca hoc in loco de eo uerba mihi facienda sunt: si prius de nobili, & memorabili eius testamento, quo constat, Collegium condi ab Aegidio fuisse iussum, non nihil attigero. Resignato testamento quod conditum est. anno gratiæ M. CCC. LXIIII. multa quæ eius sanctitatis, religionis, ac summæ iustitiæ documento esse possunt reperta sunt. Ex quibus quæ memoratu dignissima sunt uisa, & monimentis prodenda, silentio præterire non putaui ex officio fore: cætera qui desiderabunt, petant licet ab eodem testamento, quod iampridem editum, impressumq; circumfertur. Principio iubet sibi quinquaginta missarū millibus primo quoq; tempore parentari. Centum uirginibus maritādis Toletanæ & Cōchensis diœcesis trecenos marapetinos distribui. Qui numus, ut accepimus, id temporis in Castella tanti erat, quanti nūc regalis numus, aut in Italia marcellus. Redimendis captiuis christianis è dominatu mahumetæorum triginta eorundem numorum millia legauit. Porrò cum sex sacerdotia, quas capellanias appellant in ecclesia toletana statuisset, duabus dotandis, quas indotatas relinquebat, huic ecclesiæ triginta millia. Præterea cōchensi pleraſq; possessiones, prædia suburbana, pascuaq; instituendis in eo templo duabus capellanijs in sacello, ubi parentes ipsius iacent: cui sacello calicem argenteum auratum, ac preciosa, & decora sacerdotalia uestimenta legauit. Ad hæc multa eidem ecclesiæ præciosa, ac in primis pluuiale suum margaritis distinctum. Item monasterio Francisci in Assisio tres tapetes magni pretij, ac ædificationi eius ædis mille florenos. Item Anconæ in ecclesia cathedralicia, statuit unum sacellum dicandum Clementi martyri. In eadem urbe in æde Magdalenæ duas capellanias; ibidem monachis prædicatoribus ad ædificandum centum florenos lega-

uit. Heremitis totidem : monachis, quos minores dicunt, ducentos item ad edificandum. Iam domesticos singulos quanta pro cuiusq; conditione, liberalitate prosecutus fuerit, longum est enarrare. Hoc quoq; magnificum, quod a suo obitu nouem continuos dies iubet, quicunq; iustis soluendis interfuissent, ipsius sumptibus ali, at duo milia pauperum panno ipsorum ordini cõueniente uestiri. Sed de his hactenus: nam ingentia legata, quæ propinquis, ac consanguineis, præsertim Gometio Albornotio nepoti reliquit, referre non est operæ.

VENIO ad Collegium, quod ex residuo bonorum suorũ magnifice condi iubet Bononiæ, ob florẽtissimũ omnium disciplinarum gymnasium, & suum uniuersalem hæredem instituit: & moriens inuictissimo Hispaniarũ Regi, & Cardinaliũ hispanorũ Romæ degẽtiũ ãtiquissimo cuiq;, Senatuiq; Bonon. cõmendauit: a quibus suscepto patrocinio, ut solet esse religio sum huiusmodi officium à defunctis iniunctum negligere, in magnis sæpe necessitatibus ipsorum authoritate seruatum est: sæpe etiam beneficio auctum. Aedes autem ædificandi, & prædia emendi negotium, datũ est Fernando Aluaro Abbati Valladoliti, & Alphonso Fernãdo cubiculario. A quibus in ea parte urbis conditæ sunt, quæ meridiei ac occidentis medium spectat, non longe a porta, quam Aegidius mutato uocabulo Cæsaraugustæ à nomine amatæ urbis appellauit, cum prius Vilianæ diceretur, & eam uiã, quæ a collegio pertinet ad hanc portam quadrato lapide strauerat, qui post inde translatus est ad Reni urbem interfluentis alueum muniendum, consulto Senatus Bononiẽsis: qui pro eo lapide lateribus coctis eam uiam strauit, professus ut accepimus, publica fide eandem perpetuò sternendo reficere. Sed in his ædibus ædificandis qui negociũ susceperant, non tam decoris, quam firmitatis uidentur habuisse rationem. Constant .n. parietes omnes coctis lateribus: qui ut in altitudinem haud admodum sublimes exsurgunt, sic in latitudinem patent latissimè. Opus est ubiq; concameratũ, ubiq; itidem latericium, ea demum firmitudine stabilitũ, quæ citra resartionem uideatur immortalitatem polliceri. Forma

ædium

ædium,si ad insulam spectes, quam cum binis hortis, & domibus, quas collegium sibi continguas possidet efficiunt, in orbẽ potissimum excurrere dicas, nisi quod paucis angulis interpellatur: si ad ipsum uelut corpus collegij scholasticorum usui accomodatum, quadrata figura est: In huius medio Cauædium patet, ratis consitum arboribus, lauris, buxis, & iessiminis uulgo dictis. Hoc breuiusculo pariete omni ex parte infra supraq́ peristylio committitur. Sacellum quod Clementi dicatum est cæteris ædibus altius exsurgit: quod a septentrione commode pro ipsarum ratione ædificatum, ingredientibus domum obijcitur, e regione. In huius eminentiore turricula horologium nuper est fabricatum, quod per singulas horas & tintinabulo & gnomone labentis temporis scholasticos non modo, sed uiciniam quoq́ latiuscule admonet. Triclinium contra sacellum in parte superiore, ante sexdecim annos in usu erat discumbẽdi, meridiẽ spectans, a quo per tres fenestras, quandiu uirent agri, in Apenninum montem amœnissimus prospectus est, qui consitus omnis generis arboribus se molliter ab ipsa protinus urbe incipit attollere. Sed ut incommodum per longiusculos anfractus a coquina, quæ ab oriente iacet parte inferiore, in hoc Cœnaculum, in quod per uiginti sex gradus conscenditur, cibaria efferendi tolleretur, hoc in alios cessit usus, & alterum, anno gratiæ M. D. VI. ab eadem parte, sed paulum in dextram ingredientibus, subductum, eadem fere forma, & iusta magnitudine, loco inferiore ædificatum est. Quod lumen a meridie duabus fenestris admittit: ab oriente focum habet, qui assiduo igne tota hyeme triclinium ingenio regionis humens, frigensq́ temperat. Reliquum dispositis mensis undiq́ ambitur, nisi qua cælla promptuaria nuper facta recedit. Sub hoc triclinium superioribus diebus aptissima simul & pulcherrima Cælla uinaria subterraneo loco, sed latericia testudine intecta, multis operis magnoq́ impẽdio constructa est: ducta Cloaca, per uiam Cæsaraugustæ, qua exsudans aqua, quæ actenus optatum opus morabatur effunditur, sordesq́ doliorum egeruntur. Cubicula omnia infra supraq́ concamerata angustioribus, sed latericijs parietibus distinguuntur. Quæ theologis ascri

pta ſunt, orientem ſpectant, uno excepto, quod uergit ad ſe-
ptentrionem: medicorum occidentem. Qui uero Pontificio,
ciuiliq; iuri ſtudent, ut ſunt numero longe plures, ſic cubicula
infra & ſupra in omnem partem diſperſa tenent, eademq; uul-
gò ratione librorum capaciora. Communis bibliotheca, quæ
ab oriente ſacellum parte ſuperiore contingit, referta eſt lib-
ris non tam pulchris, quam emendatis. Sunt enim uetuſtiſſimi
magna ex parte, & manu ſcripti, & quorum nonnullis ipſum
Aegidium dum in humanis ageret, uſum fuiſſe conſtat. Extra
id quod Collegij uelut corpus appellauimus, horreum eſt ca-
paciſſimum, quo frumentum, & cæteræ fruges conduntur.
Huic par Cælla altera uinaria ſubdita eſt. Tum lignorum repo
ſitorium: iuxtaq; equorum ſtabulum. Deinde ponè ſacellum
ambientibus occurit aptiſſimum Spheriſterium: quo in ſtudio
tum inducijs licet feriatis ſodalibus tuendæ ualetudinis gratia
exerceri, ut honeſto ludo corpore exercito, & animis relaxatis,
integriores, uegetioreſq; ad ſtudia redeant. Ab hoc horti alte
ri proximè excurrunt, diſpoſitis arboribus conſiti, uitibuſq; ita
ambientibus, ut amœna, dum uirent arbores, efficiant de am-
bulatoria. Sed omnes hæ arbores nouellæ ſunt, & locus ipſe
ædibus Hiſpanienſibus adiunctus, ante quatuor annos area pu
blica erat, inutilis alioquin & parum decora. Hæc itaq; à Sena-
tu Bononienſi impetrata domui noſtræ acceſſio facta, ducto
pulcherrimo muro, qui diſtinguentibus pinnis uiam publicã
honeſtat: quæ ut pulchrior aſpectu redderetur, aliorum horto
rum, qui à meridie atrio, pariete medio, committuntur parti-
cula, pacto nobis adempta eſt. Hæc igitur forma eſt, hæ ferè par
tes ædium: quas hoc in loco à nobis, quamlibet craſſa minerua
deſcribi haud ita uideatur importunum, ſi quis doctiſſimos, &
eos ſumma grauitate uiros meminerit, nõ dico urbana palatia,
ſed ruſtica prædia uillaſq; ſuas, affectatè deſcripſiſſe, idq; me-
moriæ prodere tanti putaſſe.

CONSTAT autem conditum fuiſſe collegium circiter
annum à redempto orbe; M. CCC. LXV. quod uix dici
poteſt, quanto ſemper uſui, quantoq; ornamento noſtris ho-

minibus fuerit. Ex hoc .n. uiri, quos enumerare longum esset, sapientia clari nulla non memoria prouenere: qui tum singulas ciuitates, tum uniuersam Hispaniã doctrina & consilio summopere iuuarent. Et uiuunt hodie haud ita pauci, nequis putet effœtam huius Collegij feracitatẽ cõsenuisse, partim qui docendo, partim monumentis literarum, alij maximarum rerum administratione, sæcula nostra exornant. Quorũ sunt Antonius Nebrisensis, qui expugnata suo marte barbarie, quæ ab Hispania latini sermonis exterminato nitore, regnum longe lateq; obtinebat, nunc Regum Hispaniæ historiam, fœlici, & antiquitatem prouocaturo stilo, mandat monumentis. Et Fortunius Garsias Cantaber utriusq; iuris peritissimus, Regius nunc, ut audio consiliarius, & qui in regno Nauarræ magistratu fungitur qui regens appellatur: de cuius doctrina & uirtutibus quid sentirem iampridem quadam epistola ad Iacobum Artheagam sodalem meum, uirum quoq; utriusq; iuris doctissimum testatus sum: quæ (ut uideo) edita in uulgus est, cum illis Commentarijs quæ ipse in .l. gallus: de li. & posth. ff. composuit. Ad hæc Antonius de Burgis Salmanticensis, cui doctorũ consensus primas in iure Põtificij cognitione defert. Cuius discessum mirum est, quam ægre tulerit Academia Bononiensis, ubi honestissima conditione Ius pontificium publicè docebat, cum est à Leone decimo Pontifice maximo huiusmodi opinionis fama commoto Romam accersitus; ut eius doctrina, ac iuditio in maximis rebus uteretur. Dignissimus quoq; qui inter præcipuos numeretur Ioãnes Montesdoca Hispalensis: qui, ut taceam quàm in theologia ad Scoticam subtilitatem, quam potissimum æmulatur, proxime accedat, cum huius memoriæ philosophorum principibus, æquo marte certat de primo loco: quiq; nunc in celeberrimo gymnasio Patauino philosophorum facilè princeps, annuo Sexcentorum ducatorum salario, naturalem doctrinã docet. Noster quoq; est Vir theologica doctrina clarus Martinus Garsias Episcopus Barchinonensis: qui (ut rei summam complectar) nulla maiorum suorum claritate adiutus, ex fortuna per quammediocri ad magnos processit honores, & ingenti ac multiplice uirtute coniũ

cta pari sapientiæ id est assecutus, ut Episcopali dignitati, quā suis sibi meritis pepererat, non minus decori esse putaretur, quam ab eadem ipse honestaretur: quæ multorum qui uirum familiarius cognouerunt, cōstanti nobis sermone relata, spem dederunt, posse hunc mihi fama tantum notum inter uiuentes sine inuidia nominari. Nam de quibus ante hunc mentionem feci, eos ut nominatim referrem, duæ me causæ potissimum impulere: altera quod alij uiri eruditissimi, & memoratu dignissimi, quanti sint, audiui tantum, hos diuersis quidem & locis, & temporibus præsens tamen colui, & ijs partim præceptoribus sum usus: altera quod ijdem tum docendo in celeberrimis Gymnasijs, magno publice proposito præmio, tum editis suis operibus, singularem suam doctrinam cunctis hominibus notam fecerunt; ut timor non sit, ne dum horum excellentem doctrinam cōmemoramus nostris indulgenter fauisse uideamur.

SED cum cæteros, qui ante hanc memoriam floruere ex industria taceam; ne tot uirtutes & præclaram sapientiam tanta breuitate, tanq̄ iniquis spatijs coercendo, in plurimos, eosdemq̄ summos uiros iniuriam uidear intulisse; unum sine flagio præterire non posse uideor: qui non doctrina tantum, & sanctitate uiuens excelluit; sed mortuus etiam magnis, multisq̄ miraculis claruit. Petrus Arbueus hic est; qui uulgo Magister Epilæ usurpatur, quia fuit sacræ doctrinæ Magister, & Epillæ, castello id nomen est in agro cæsaraugustano, natus: qui cum ob sapientiæ opinionem, & parem morum sanctitatē in ea ciuitate iudex, uindexq̄ hereticæ prauitatis factus esset; tam cōstāter, tam seuerē, tam deniq̄ religiosē crimen hoc scrutabatur, & uindicabat, ut sūmā in se hereticorū inuidiam cōcitauerit, eumq̄ ipsis timorē iniecerit, ut illi satis sibi persuasissent, hoc uiuente, nihil sibi esse de sua salute sperādum. Itaq̄ desperatis rebus, insidias ei, magnis studijs, tendebant. Quod cum esset eidem renunciatum ab amicis ut parcius ageret admonentibus; respondisse fertur, nihil se, quid ab hominibus sibi posset accidere sollicitū esse, modo Deo immortali & christianæ

stianæ

ſtianæ religioni ſuum officium præſtaret. Ita cum aliquando in tempeſta nocte templum eſſet ingreſſus, nocturnis ſacris interfuturus, quo officio ſine intermiſſu, Canonicus fungebatur, duo armati ab hereticis ſummiſſi, hominem genibus flexis deo, more ſuo, ſupplicantem adorti trucidant. Qui, cum in Regno Aragoniæ nullum effugij locum ſibi fore ſatis tutum intelligẽtes, in galliam traſfugere ſtatuiſſent; finibus tamen Aragoniæ, quò ſæpius fugientes peruenerunt, omni ſtudio conantibus excedere nõ fuit ulla ratione: diuinitus ſemper, ut ferunt, in ipſo regnorum confinio torpentibus, & in ueſtigio hærentibus: quod ipſi paulopoſt comprehenſi cum crimine faſſi ſunt, cum ad ſupplicium traherentur. Multos dies ſanguinem interfecti ferbuiſſe, & plurimos eius aſperſu, conclamatis morbis, fuiſſe explicitos, conſtanti uoce fertur. Ergo cum hominum opinio in diuos ipſum referre non dubitaſſet, tumulus ei ex Pario marmore in honoratiſſimo templi loco, Senatus Populiq; cõſenſu, poſitus eſt: qui lampadum perpetuo igne illuſtratur, & magna populi pietate colitur. Ad quod multi plerumq; uenerabũdi accedentes, fuſſis precibus, hoc interceſſore, honeſta ſua optata à Deo impetraſſe crediti ſunt: ne ſingula perſequar eius miracula, que plurima cæſarauguſtana ciuitas teſtis locupletiſſima, predicare ſolet. Et profectò ſi grati ſimus nec inuidè merita libeat interpretari; quòd tot collegia ſplendide ac magnifice in Hiſpania condita fuerint, in quibus ſtudioſis ſcholaſticis omnia ad preclaram ſapientiam gratis, & abunde ſuppeditãtur; Aegidij Albornotij beneficium uideri poſſit: qui primus hoc collegium in florentiſſimo gymnaſio condidit, cuius exemplo cætera in Hiſpania cõdita fuiſſe non poteſt dubitari. Certè Io. Luppum de Mitina uirum ſummum & nunquam ſatis laudatũ, qui in eccleſia Saguntina Archidiaconus fuit de Almazan, hoc ſpectato collegio, cum legatus à Rege Hiſpaniæ ad Pontificem, Bononiam diuertiſſet, ad eius formam conſtat collegium cõmodiſſimè ternis denis ſcholaſticis, ſtudia Theologie æmulantibus ſtatuiſſe in ſuburbano Sagũtiæ loco ab hominũ cetu omni q; turba, ut Philoſophos decet, ſepoſito: cuius nos adoleſcentes aliquã partẽ fuiſſe nõ modo non penitet, ſed etiã gloriamur. Iã

Petrum

Petrum Goncalez Mendocium, Franciſcum Ximenez Cardinales & Archiepiſcopos Toletanos, quem niſi Aegidiũ, æque Archiepiſcopum Toletanum & Cardinalem, qua parte uel religionem uel mortalitatem iuuere, imitatos fuiſſe credimus? quorũ alter Valladoliti, alter nouiſſime Cõpluti, magnifica collegia ad huis exemplum conſtruxerunt; ut ante hos Salmãticæ uir inclytus Iacobus Anaia Archiepiſcopus Hiſpalenſis. Ex quibus complures uiri eruditiſſimi, qui reipublicæ Hiſpanæ multifariam prodeſſent, extitere, cum magna eorum gloria, quorum beneficio, eruditione pariter & authoritate aucti eſſent. Quare ſic exiſtimo, cum multiplex, hominibus ad homines cũ ſua laude demerendos, aliaq; alijs uia pateat; nullam eſſe tamen ad immortalitatem magis compendiariam, ea, quam ſummi illi uiri ingreſſi ſunt, qui ſtudia litterarum, & mortui tantopere fouent; ſi mortui dicendi ſunt, & non potius imortalitate donati, quorum recte facta, doctorum uirorũ ſermo quotidie uſurpat, & nomine circumſonant aures ſapientum, ita nunquam ex eorum animis diſcedit tantorum uirorum recordatio. Neq; uero eos ſolum uenerantur, ac loco numinis colunt, qui ſui quorumq; collegij auctores fuerunt: ſed eos quoq; ſuſpiciunt, qui uel induſtria uel benignitate, commodo aut dignitati collegij conſuluere. Vt nos Bononiæ Petrũ de Frias Cardinalem uirum ſanctiſſimum, & de collegio noſtro optime meritum: qui cum eius patrocinium antiqua lege ſuſcepiſſet, idq; improbitate & auaritia quorundam ſcolaſticorum labefactatum, & pene profligatum, omni cura & diligentia, ſummaq; liberalitate, duobus millibus ducatorum de ſuo erogatis, in priſtinium ſtatũ reſtituit: cuius beneficij memores, inſtituto maiorum aniuerſario ſacro quottannis ei pridie calendas Ianuarias libentiſſime parentamus: ut Bernardinum Caruaial Cardinalem, qui Sanctæ Crucis inſcribitur, qui huius quoq; collegij patronus in multis ſæpe neceſſitatibus ei laborãti ſubuenit, & iniurijs laceſſitum identidem uendicauit, omniq; authoritate etiam nunc tueri perſeuerat: ut deniq; (ne ſingulos perſequar) Aluarum Carrillum Albornotium ſummæ uirtutis uirum & in cuius iuuenili ætate canam prudentiam, & ſenilem

conſtantiam

cõſtantiã, grauitatemq́ merito demireris. Et Xanthum mirandam canonicum calagurritanum, artium & theologiæ doctorem eruditiſſimum, qui multos annos Compluti, ubi nos ei preceptori triennium philoſophantes operam dedimus, publico ſalario dialecticam & phyſicam doctrinam, deinde theologiam docuit cum magna ſua gloria, accerrimus omnium, quos ego unquam uiderim, diſputator. Et qui in ſophiſtarum & phyſicorum ſcholaſticis congreſſibus, quo tempore hæc ſtudia curabat, regnare dicebatur. Sed illam tantam gloriã audio iam ab eodem maioribus ſuis uirtutibus, & opinione theologicæ ſapientiæ ſuperatam: de cuius uirtutibus acriq́ & flebili ingenio parcius agere ille timor admonet, ne amãtiſſimo præceptori, & cuius in me reciproca beneuolentia multis extat teſtata documentis, quidquam me indulſiſſe, inuidiã poſſit interpretari. Qui duo uiri, cum ſuperiore anno ab uniuerſa Hiſpaniarum eccleſia ob ipſorum præſtantiam ad Pontificem legati Bononia traſirent, collegium noſtrum libentiſſime inuiſerunt: & alter parentis Aegidij monimentum celebre, & ſuæ familiæ magnũ ornamentum cum ingenti gaudio preſens conſiderauit: alter diſcipulos amantiſſimos ſui lætabundus agnoſcit, & uiciſſim agnoſcitur: quibus nec ipſi honori debito habendo, nec officio noſtro præſtando defuimus. Ad ſummã ſuſceptã illi huius collegij curã, Romæ omni ſtudio a Leone X. Pont. Max. authoritate & nomine Hiſpanæ eccleſiæ contenderunt, impetraueruntq́ illud nobis optatiſſimũ ſimul & æquiſſimum priuilegiũ, ut quiſquis rite aſcriptus huic collegio Hiſpanorum, & ab Hiſpano condito, iuxta eius ſtatuta doctoris, aut magiſtri dignitate Bononiæ auctus eſſet, perinde ad eccleſiaſtica ſacerdotia, & cæteras dignitates in Hiſpania obtinendas idoneus cenſeretur, ac ſi Salmaticenſi, aut alio quouis celebri Caſtellæ gymnaſio doctor, aut magiſter factus eſſet. Cæterum ſatis ſumus diuagati. Venio ad præcipuas collegij conſtitutiones, quæ merito in huiuſmodi narratione ſuam partem uendicabunt.

PRIMVM omnium quattuor ſacerdotes, qui præſint rebus diuinis, & ſacra procurent, inſtituti ſunt: ij bini ſingu-

lis ebdomadis quottidie rem diuinam faciunt. Alter cum uulgo reditur ab ultimis lectionibus publicis: ut sodalium qui alteris sacris minus uacauerit, pro ratione studiorum suoque arbitratu ualeat alteris itéresse. Quæ nemo impune negligit, præter Rectorem & œconomum: qui sæpe hoc officio fungendo negocijs tum externis, tum familiaribus excluduntur. Vespertinis autem & nocturnis seu matutinis sacris, omnes quatuor sacerdotes intersunt. Sodales suo uero arbitratu, aut impune absunt, aut non sine præmio intersunt.

QVOD ad Scholasticos pertinet, sodaliũ Triginta unius ad summum Collegiũ esse placuit. Qui tres omnino Aragonenses essent, unus Portugalensis, cæteri omnes Castellani. Prorsus, ut præter Hispanos, nisi in extrema nostrorum inopia, qualis hactenus nunqnam fuit, cæteris aditus ad collegium sit interdictus. Quorum item octo Theologiam, quatuor Medicinam, cæteri ius Pontificium profiterentur. Horum uestitus cætera Doctorum Bononiensium similis est. Caputio tamen appellato insigniuntur, quali Salmaticenses, qui a nostris acceperunt, & Complutenses sodales utuntur: nisi quod nostrum tenui filo Amethistinum, illorum crasiore, & colore natiuo, fusco palio concolor est. Patientia item, quæ dicitur staminea, nunc peculiare nostrum gestamen est: quondam cõmune Bononiensium scholasticorum erat. Sed ab illis, ut ingratũ, & inutile impedimentum, antiquatum: in nobis pertinatius resedit. Qua nempe molestia, ut dicam quod sentio, citra incõmodum, & indignitatem carere poteramus: & iamdiu caruissemus, nisi quorundam moleste antiquariorum importunitas obstitisset. Rectoris uestitus non discrepat a cæteris: nisi quod splendidior est, & magnificentior, ut sericis ac coccinis uestibus dignitatem honestet, & præseferat. Nobili ac certe antiquo christianorum genere ortis, duntaxat Collegiũ patet: aliter nemo ulla ratione ascisscitur: aut siquis dolo fortassis irrepserit (quod diu latere non potest) fide & diligentia conquisitoris, qui, cum res poscit, in Hispaniam mittitur, turpiter eijcitur, & crimen magnis pœnis uindicatur.



Bononiæ Antonius Giaccarellus, & Peregrinus Bonardus,
Socii Excudebant. M.D.LIX.